



## Liikmesriigi õigus

Igal Euroopa Liidu (ELi) liikmesriigil on oma õigus ja õigussüsteem. Liikmesriigi õigus võib hõlmata riigi tasandi õigust (ehk siseriiklikku õigust, mis kehtib kogu riigis) ja vaid teatavas piirkonnas, linnas või muus haldusüksuses kohaldatavat õigust.

Liikmesriigid avaldavad oma õigusaktid riigi ametlikus keeles/ametlikes keeltes ja kehtivad vaid selles keeles/nendes keeltes avaldatud versioonid. Teavitamise eesmärgil võivad liikmesriigi mõned õigusaktid olla olemas ka mõnes muus keeles lisaks ametlikule keelele/ametlikele keeltele.

### Andmebaasid

Enamikul liikmesriikidel on riiklikud õiguse andmebaasid, millele pääseb ligi paremal pool asuvale lipukele klõpsates.

Lisaks sisaldab Euroopa andmebaas [N-Lex](#) viitasid enamikule ametlikest riiklikest andmebaasidest. N-Lex on käimasolev ühine projekt, mida haldavad [Euroopa Liidu Väljaannete Talitus](#) ja projektis osalevate riikide valitsused. Praegu saab selle kaudu vaadata 23 liikmesriigi õigusakte.

Lisaks pääseb [Ametlike väljaannete Euroopa foorumi](#) kaudu ligi ELi liikmesriikide (ja mõne ELi kandidaatriigi ja EFTA riigi) ametlike väljaannete avaldamise eest vastutavate organisatsioonide veebisaitidele.

Euroopa Liidu seisukohast võib öelda, et paljud liikmesriikide õigusaktid on tegelikult ELi õiguse rakendusaktid. Eelkõige kuuluvad nende hulka ELi direktiivide riiklikud rakendusaktid. Selleks et otsida rakendusmeetmeid, millega liikmesriigid on teatavad ELi õiguse sätted oma õigusesse üle võtnud, võite kasutada andmebaasi [EUR-Lex](#) asjakohast otsinguvõimalust.

### Õiguse allikad

Liikmesriikide õigus tuleneb eri allikatest, eelkõige põhiseadusest, muudest õigusaktidest (mida võib vastu võtta nii riiklikul, piirkondlikul kui ka kohalikul tasandil) ja/või valitsusasutuste määrustest. Peale selle võib liikmesriikide kohtute otsustest saada [kohtupraktika](#).

### Õiguse valdkonnad

Tavapärastel jaguneb liikmesriigi õigus era- ja avalikuks õiguseks.

- Eraõigus ehk tsiviilõigus on ühiskonna õiguse see osa, mis käsitleb üksikisikute või rühmade suhteid ilma riigi või valitsuse sekkumiseta.
- Avalik õigus reguleerib suhteid üksikisikute ning riigi, selle organite ja asutuste vahel, samuti viimaste pädevust ja asjaomaseid menetlusi. Üldiselt koosneb avalik õigus riigiõigusest, haldusõigusest ja kriminaalõigusest. Kriminaalõiguse erilist laadi arvestades võib seda pidada ka eraldi õiguse liigiks.

Üksikasjaliku teabe saamiseks liikmesriigi õiguse kohta klõpsake paremal pool ühel lipukelel.

Käesolevat lehekülge haldab Euroopa Komisjon. Sellel veebisaidil avaldatud teave ei kajasta tingimata Euroopa Komisjoni ametlikku seisukohta. Komisjon ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õigusteabe viida alt ELi veebilehtede autoriõiguste eeskirjade kohta.

Viimati uuendatud: 14/02/2018

## Liikmesriigi õigus - Belgia

Sellel lehel esitatakse ülevaade erinevatest õiguse allikatest Belgias.

## 1. Milliste õiguslike instrumentide või õiguse allikatega sätestatakse õigusnormid?

Õigus on kas kirjalike või suuliste piiravate õigusnormide kogum, millega reguleeritakse ühiskondlikke suhteid nii kodanike ja riigiasutuste kui ka kodanike endi vahel ning mille abil korraldatakse avalikku haldust.

Õiguse allikad jagunevad **formaalseteks** ja **materiaalseteks allikateks**. Erinevalt formaalsetest allikatest ei sisalda materiaalsed allikad tegelikult õigusnorme. Materiaalsete allikate näited on heauskus, võrdsus ja mõistuspärasus.

Materiaalsed allikad jagatakse viide kategooriasse. Kolm neist on kohustuslikud – **õigusaktid**, **tavaõigus** ja **õiguse üldpõhimõtted**. Kaks ülejäänud kategooriat – **kohtupraktika** ja **õiguskirjandus** – on kõigest mõjutavat laadi.

Õigusakte käsitletakse üksikasjalikumalt punktides 3 ja 5. Õigusaktid on määratletud kui riigiasutuse vastu võetud kirjalikud aktid. Tavaõigus on määratletud kui kirjutamata õigus, mis põhineb inimeste hulgas ja eelkõige kaubandustegevuses juurdunud tavadel ja kasutusel. Õiguse üldpõhimõtted väljendavad kõrgemaid väärtuseid, mida konkreetne ühiskond soovib austada, näiteks kõigi kodanike võrdsus, õigusnormide ja meetmete proportsionaalsus ning põhimõte, et riigiasutused peavad tegutsema õiguspäraselt. Paljud neist põhimõtetest, näiteks *non bis in idem* kriminaalõiguses ning põhimõte *lex posterior derogat legi priori*, on sätestatud nn õigusalastes maksimides.

Kohtupraktika ja õiguskirjandus on mõjutavat laadi õiguse allikad. Kohtupraktika moodustub kõigist kohtuotsustest. Kohtuotsus on siduv vaid kohtuasja pooltele; kohtupretsedentidel põhinev süsteem Belgias puudub. Üldsiduvad on ainult need kohtuotsused, mille on teinud põhiseaduskohus (*Cour constitutionnelle*). Muud kõrgema astme kohtud on riiginõukogu (*Conseil d'Etat*) (kõrgeim halduskohus) ja kassatsioonikohus (*Cour de cassation*) (kõrgeim tavapärase õiguse kohaste asjadega tegelev kohus).

Veel üks oluline õiguse allikas on **rahvusvaheline õigus**, mis koosneb eelkõige Euroopa Liidu lepingust, ELi määrustest ja direktiividest ning Euroopa inimõiguste konventsioonist. Peale selle on olemas palju rahvusvaheliste institutsioonide, näiteks ÜRO või Euroopa Nõukogu raames sõlmitud konventsioone (mitmepoolsed konventsioonid) või Belgia ja mõne muu riigi vahelisi konventsioone (kahepoolsed konventsioonid). Viimastel aastakümnetel on see õiguse allikas muutunud väga oluliseks ning selle tähtsus on üha kasvamas. Paljud nendes instrumentides sisalduvad sätted avaldavad otsest mõju meie igapäevaelule.

**Veebisaidid** [Législation belge](#) (prantsuse keeles) või [Belgische Wetgeving](#) (flaami keeles) võimaldavad juurdepääsu **Belgia konsolideeritud õigusaktide** andmebaasile. Otsingu- ja indekseerimismootori abil on võimalik otsida mis tahes kehtivat ja **alates 1830. aastast** Belgia ametlikus väljaandes (*Moniteur Belge*) avaldatud õigusakti. Andmebaas ei sisalda siiski veel kõiki **enne 1994. aastat** avaldatud haldus- ja rahandusalaseid õigusakte.

## 2. Milline on õiguse üldpõhimõtete, tavaõiguse ja kohtupraktika õiguslik seisund?

Vt [küsimus nr 1](#).

## 3. Milline on nende õiguslike instrumentide hierarhia?

Belgias elavate isikute suhtes kohaldatakse erineva kategooria õigusnorme. Lisaks Belgia föderaalsete riigiasutuste kehtestatud õigusnormidele kohaldatakse Belgia residentide suhtes ka madalama astme haldusüksuste (näiteks provintsid ja kommuunid) kehtestatud õigusnorme<sup>(1)</sup>. Belgia on ka mitme rahvusvahelise ja riigiülese organisatsiooni, näiteks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni, Euroopa Liidu, Euroopa Nõukogu ja NATO liige. Nende organisatsioonide kehtestatud eeskirju kohaldatakse ka Belgia riigiasutuste ja elanike suhtes.

Kuna kõigi õigusloomega tegelevate riigiasutuste pädevus ei ole rangelt piiritletud ning kõik õigusnormide kategooriad ei oma ühesugust õiguslikku jõudu, võib tekkida vastuolu. Sellest tulenevalt on seatud sisse õigusnormide hierarhia, mille kohaselt ei tohiks madalama astme õigusnormid olla kunagi vastuolus kõrgema astme õigusnormidega.

Belgia siseriikliku õiguse tähtsaim õigusakt on **põhiseadus**. Põhiseaduses on sätestatud võimude lahususe põhimõte ja võimude teostamise viis. Peale selle on põhiseaduses sätestatud ühiskonna põhiväärtused ja kodanike põhiõigused. 27. mail 1971. aastal võttis kassatsioonikohus vastu otsuse, milles sedastas, et kõik rahvusvahelised ja riigiülesed õigusaktid on ülimuslikud siseriiklike õigusaktide, sealhulgas põhiseaduse suhtes. Kui ELi määrus läheb vastu põhiseadusega, on määrus ülimuslik.

Põhiseadusest allpool olevad õigusaktid on tähtsuse järjekorras järgmised:

- 1) eriseadused (*lois spéciales*) (erihälteenamusega vastu võetud seadused, milles sätestatakse pädevuse jaotus riigiasutuste vahel ja nende asutuste töökorraldus);
- 2) seadused (*lois*), dekreedid (*décrets*) ja määrused (*ordonnances*);

3) kuninglikud otsused (*arrêtés royaux*) ja valitsuse otsused (*arrêtés de gouvernement*), millega rakendatakse seadused või dekreedid, ning

4) ministri otsused (*arrêtés ministériels*).

#### 4. Mil viisil jõustuvad Belgias riigiülestes instrumentides sisalduvad õigusnormid?

ELi määrused on otsekohaldatavad ning Belgia seadusandja ei ole nende rakendamisega otseselt seotud. Seadusandja peab heaks siiski heaks kiitma ja ratifitseerima välislepingud. Teatavates valdkondades peavad lepingud heaks kiitma ja ratifitseerima kõik Belgia seadusandlikud organid, mis võib olla tülikas ja aeganõudev protsess. Siseriiklikud seadusandjad tegelevad ka ELi direktiivide rakendamisega, sest see nõuab alati siseriiklike õigusaktide vastuvõtmist või muutmist.

#### 5. Millised riigiasutused võtavad vastu õigusnorme?

Belgia liitriigi moodustavad kolm eraldiseisvat põhiseaduslikku võimu: seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim. Seadusandlik võim koostab õigusakte, täidesaatev võim rakendab neid ja kohtuvõim lahendab õigusaktide kohaldamisest tulenevaid vaidlusi.

##### Föderaalne seadusandlik võim

Föderaalsete seaduste algatamise õigus on ühel või mitmel esindajatekoja liikmel, ühel või mitmel senati liikmel või kuningal (tegelikult tema ministritel või riigisekretäridel). Esindajatekoda, senat ja kuningas moodustavadki Belgia seadusandliku võimu.

Seaduse aluseks võib olla esindajatekoja või senati liikme esitatud seadusettepanek (*proposition de loi*) või kuninga esitatud seaduseelnõu (*projet de loi*) (kuningas volitab ministreid seaduseelnõusid esitama). Seadusettepanekud ja -eelnõud on samaväärse kaaluga.

Föderaalsete seaduste rakendusaktid valmistab ette täidesaatev organ eesotsas kuningaga. Pädevus võib olla delegeeritud ministriile ning sellest tulenevalt eristatakse kuninglikke ja ministri otsuseid.

##### Keelekogukonnad, piirkonnad, provintsid ja kommuunid

Belgia on liitriik, mis koosneb keelekogukondadest (*communautés*) ja piirkondadest (*régions*). Need omakorda teostavad seadusandlikku võimu neile põhiseaduse ja teatavate eriseadustega antud pädevuse piires.

Keelekogukondade pädevusse kuuluvad eelkõige kultuur ja haridus; piirkondade pädevus hõlmab aga majanduspoliitikat ja keskkonnakaitset. Selle pädevuse teostamiseks on igal keelekogukonnal ja piirkonnal oma parlament. **Keelekogukonnad ja piirkonnad võivad koostada õigusakte**, mida nimetatakse **dekreetideks** (pealinna Brüsseli piirkonnas määrusteks). Koos parlamendiliikmetega võtavad keelekogukondade ja piirkondade valitsused osa seadusandliku võimu teostamisest ELi, piirkondlikul või kogukondlikul (seadusandlik algatus) tasandil. Need valitsused peavad samuti jõustama kõik vastu võetud dekreedid ja määrused.

Belgia on samuti jagatud **provintsideks** ja **kommuunideks**. Vastaval tasandil võtavad ka provintside ja kommuunide volikogud (*conseils*) vastu **eeskirju** ja **määruseid** oma vastutusvaldkondades, näiteks avalik julgeolek, jäätmete kogumine, kultuur ning provintsi ja kommuuni hariduskorraldus. Provintsiavalitsus (*collège provincial*) ja kommuuni linnapeade ja -nõunike kolleegium (*collège communal*) rakendavad neid eeskirju (oma volituste piires ka kõrgemaid õigusnorme, näiteks seadusi, dekreete ja määruseid).

Nendel tasanditel on esindatud kolmest võimust kaks: seadusandlik võim, mida teostavad keelekogukondade ja piirkondlikud parlamendid ning provintsi ja kommuuni volikogud, ning täidesaatev võim, mida teostavad keelekogukondade ja piirkondade valitsused ning provintsiavalitsused ja kommuuni linnapeade ja -nõunike kolleegiumid. Kohtuvõimu sellisel moel ei jagata. Kohtukorraldus kuulub üksnes föderaalse tasandi pädevusse.

#### 6. Milline on nende õigusnormide vastuvõtmise menetlus?

Vt küsimus nr 5.

Föderaalsetel tasandil **hääletavad** esindajatekoda ja – kui see on asjakohane – senat **seaduseelnõude või seadusettepanekute üle** pärast seda, kui riiginõukogu on neid kaalunud. Seejärel edastatakse need **kuningale**, kes **annab oma nõusoleku ja kuulutab need välja** pärast **vastavalt ministrilt kaasallkirja** saamist.

#### 7. Mil viisil jõustuvad Belgias siseriiklikud õigusnormid?

Föderaalsete seadused kehtestab ja kuulutab välja kuningas. Kui ei ole sätestatud teisiti, jõustuvad õigusaktid üldjuhul kümme päeva pärast nende avaldamist Belgia ametlikus väljaandes (*Belgische Staatsblad / Moniteur belge*)(2).

Föderaalsete haldusüksuste õigusaktid – dekreedid ja määrused – kehtestab ja avaldab vastava haldusüksuse valitsus. Kui ei ole sätestatud teisiti, jõustuvad need kümme päeva pärast nende avaldamist Belgia ametlikus väljaandes (*Belgische Staatsblad / Moniteur belge*).

## 8. Kuidas lahendatakse liikmesriigis erinevate õigusnormide vahelised vastuolud?

Nõuetekohaselt kehtestatud õigusaktide vahelised vastuolud saab lahendada mitmel viisil. Normide hierarhia võimaldab enamikku konflikte vältida, kuid kui need siiski ilmnevad, tuleb need lahendada.

Vastavalt põhiseaduse artiklile 142 on põhiseaduskohtu ainupädevuses kontrollida õigusaktide vastavust riigi, keelekogukondade ja piirkondade pädevust reguleerivatele õigusnormidele. Need normid on sätestatud põhiseaduses ja Belgia liitriigi institutsionaalseid reforme käsitlevates õigusaktides.

Põhiseaduskohtu pädevusse kuulub ka otsuste tegemine asjades, mille puhul väidetakse, et õigusaktiga riivatakse põhiseaduse II jaotisega (artiklid 8–32) tagatud põhiõigusi ja -vabadusi. Need hõlmavad muu hulgas võrdsuse põhimõtet (artikkel 10) ja diskrimineerimise keelu põhimõtet (artikkel 11). Põhiseaduskohtus võib kontrollida ka õigusaktide vastavust põhiseaduse artiklile 170 (õiguslikkuse põhimõtte maksuseaduste valdkonnas), artiklile 172 (võrdsuse põhimõtte maksuseaduste valdkonnas) ja artiklile 191 (välisriigi kodanike kaitse).

Vt ka [föderaalse justiitsministeeriumi \(Service public fédéral Justice\)](#) veebisait ja 6. jaanuari 1989. aasta eriseadus põhiseaduskohtu kohta – rubriik „Législation consolidée”.

Põhiseaduse artikli 160 alusel tegutsev riiginõukogu(3) lahendab kõik vastuolud rakendusaktide (otsused ja määrused) ja õigust loovate aktide vahel. Huvide konflikti käsitlevad küsimusi lahendab ka parlamentaarse kontrolli komisjon.

-----  
**(1)** Vt [föderaalse justiitsministeeriumi \(Service public fédéral Justice\)](#) veebisait (<https://justitie.belgium.be>) – rubriik „Législation consolidée”, 1994. aasta põhiseadus ning 8. augusti 1980. aasta eriseadus institutsionaalse reformi kohta, samuti föderaalse portaali veebisait – rubriik „La Belgique”.

Flaamikeelne kogukond koos flaami nõukoguga (nimetatakse ka Flaami parlamendiks).

Prantsuskeelne kogukond koos prantsuskeelse kogukonna nõukoguga.

Saksakeelne kogukond koos saksakeelse kogukonna nõukoguga.

Flandria piirkond koos eespool nimetatud flaami nõukoguga.

Valloonia piirkond koos Valloonia piirkonna nõukoguga.

Pealinna Brüsseli piirkond koos pealinna Brüsseli piirkonna nõukoguga (mis on teatavate küsimuste puhul jaotatud flaami- ja prantsuskeelseid kogukondi käsitlevate küsimuste komiteedeks).

Keelekogukondade pädevusse kuuluvad:

1) kultuuriga seotud küsimused;

2) haridusega seotud küsimused, välja arvatud [...];

3) kogukondadevaheline koostöö ja rahvusvaheline koostöö, sealhulgas õigus sõlmida lepinguid punktides 1 ja 2 nimetatud valdkondades.

Flaami- ja prantsuskeelsete kogukondade nõukogud võtavad kumbki vastu oma territooriumil kohaldatavaid dekreete kogukondadevahelise koostöö ja rahvusvahelise koostöö, sealhulgas lepingute sõlmimise õigusega seotud valdkondades. Saksakeelse kogukonna nõukogul on samasugused õigused.

Piirkondade nõukogude pädevusse kuuluvad maakasutuse planeerimise, mälestusmärkide ja maapiirkondade haldamisega seotud küsimused, samuti majandus-, põllumajandus- jms küsimused.

**(2)** Vt [föderaalse justiitsministeeriumi \(Service public fédéral Justice\)](#) veebisait – rubriik „Législation consolidée”, 31. mai 1961. aasta seadus keelte kasutamise kohta õigusaktides ning õigusaktide ja -normide eelnõude koostamise, avaldamise ja jõustumise kohta.


**(3)** Vt [föderaalse justiitsministeeriumi \(Service public fédéral Justice\)](#) veebisait – rubriik „Législation consolidée”, 12. jaanuari 1973. aasta konsolideeritud aktid riiginõukogu kohta.

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 18/07/2017

## Liikmesriigi õigus - Bulgaaria



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje  originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Käesoleval leheküljel esitatakse teave Bulgaaria õigussüsteemi kohta ja ülevaade Bulgaaria õigusest.

### Õiguse allikad

#### Riigi õiguse allikad

Õiguse allikad on muu hulgas:

- Bulgaaria Vabariigi põhiseadus (Prom. SG 56/13.7.1991, muudetud SG 85/26.9.2003, SG 18/25.2.2005, SG 27/31.3.2006, SG 78/26.9.2006 - konstitutsioonikohtu otsus nr 7/2006, SG 12/6.2.2007),
- õigusaktid ja
- määrused.

Kohtulahendid ei ole ametlik õiguse allikas, ent neil on suunav mõju tõlgendamisele.

#### Euroopa ja rahvusvahelised õiguse allikad

Üks peamistest õiguse allikatest Bulgaarias on Euroopa Liidu õigus.

Bulgaaria ja kolmandate riikide vahel sõlmitud rahvusvahelised lepingud on osa riigi õiguskorrast.

Põhiseadusest tulenevate menetluste kohaselt ratifitseeritud rahvusvahelised lepingud, mis on Bulgaarias avaldatud ja jõustunud, kuuluvad samuti riigi õigusaktide hulka. Selline õigus on ülimuslik riigi õigusaktide vastukäivate sätete suhtes.

Kui õigusaktis ei ole teisiti ette nähtud, tuleb kõik õigusaktid avaldada ja need jõustuvad kolm päeva pärast nende avaldamise kuupäeva.

#### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Bulgaaria Vabariigi põhiseadus, rahvusvahelised lepingud, õigusaktid ja määrused (seadlused, määrused, korraldused, eeskirjad, juhendid ja käskkirjad).

**Bulgaaria Vabariigi põhiseadus** on kõige kõrgetasemelisem õigusnorm. Sellega kehtestatakse riigiasutuste ülesehitus, põhimõtted, pädevus ja ülesanded ning samuti kodanike õigused ja kohustused.

**Seadus** on normatiivakt, mis reguleerib või tõlgendab (põhiseaduse alusel) jätkusuutlikku reguleerimist vajavaid sotsiaalsuhteid vastavalt ühe või mitme õigusasutuse või nende allasutuste käsitletavale teemale. Üksikasjalikuma teabe saamiseks vaadake palun Bulgaaria Vabariigi normatiivaktide seaduse artiklit 3.

Kui õigusaktis ei ole teisiti ette nähtud, tuleb kõik õigusaktid avaldada ja need jõustuvad kolme päeva möödumisel pärast nende avaldamise kuupäeva.

Ministrite nõukogu annab välja **seadluse**, kui ta kiidab heaks määrused, korraldused või juhendid ning kui ta annab välja määruse, et reguleerida sotsiaalkorraldust, mida ei reguleerita tema tegevusvaldkonnas. Üksikasjalikuma teabe saamiseks vaadake palun Bulgaaria Vabariigi normatiivaktide seaduse artiklit 6.

Määrus on normatiivakt, mis antakse välja eesmärgiga rakendada seadust tervikuna. Sellega sätestatakse riigi ja kohalike organite ülesehitus või nende tegevuse sisekord.

**Korraldus** on normatiivakt, mis antakse välja eesmärgiga rakendada suurema tähtsusega normatiivakti teatud sätteid või muid osi.

**Juhend** on normatiivakt, millega kõrgem asutus annab alluvatele asutustele juhised normatiivakti täitmiseks või mille täitmise ta peab tagama.

Samuti on tähtsad muud allikad, mis ei ole kirjalikud, nt **tavaõigus** ja **õiguse üldpõhimõtted**.

**Ülemkohtu tõlgenduslikke otsuseid** võib pidada teiseseks õiguse allikaks.

Konstitutsioonikohtu otsused tuleb avaldada riigi teatajas 15 päeva jooksul pärast nende vastuvõtmist. Otsus peab jõustuma kolme päeva möödumisel pärast selle avaldamist. Kõik aktid, mida ei peeta põhiseadusele vastavaks, kaotavad kehtivuse sellise otsuse jõustumise kuupäeval. Kehtima jäävad need õiguse osad, mille kohta ei tehta otsust, et nad ei vasta põhiseadusele.

### **Õigusnormide hierarhia**

Bulgaaria Vabariigi põhiseadus on kõrgeim seadus. ELi õiguse ülimuslikkust ei ole põhiseaduses sätestatud, ent seda peetakse riigi õigusega võrreldes ülimuslikuks.

Vastavalt põhiseaduse artikli 5 lõikele 4 kuuluvad riigi õigusaktide hulka rahvusvahelised lepingud, mis on Bulgaaria Vabariigis põhiseadusest tulenevate menetluste kohaselt ratifitseeritud, avaldatud ja jõustunud. Nad on ülimuslikud riigi õigusaktide vastukäivate sätete suhtes.

Järgmisel tasandil on õigusaktid.

Täidesaatval organil on õigus jõustada määrused, nt korraldused, resolutsioonid, eeskirjad, määrused, juhendid jne.

### **Institutsiooniline raamistik**

#### **Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid**

Rahvusassambleele on antud õigusloomepädevus. Assamblee võib seadusi vastu võtta, muuta, täiendada ja kehtetuks tunnistada.

Seaduste rakendamiseks võtab ministrite nõukogu vastu seadlusi, korraldusi ja resolutsioone. Ministrid annavad välja eeskirju, määruseid, juhendeid ja käskkirju.

Rahvusvaheliste õigusaktide osas sõlmib ministrite nõukogu rahvusvahelisi lepinguid, kui tal on selleks seadusega antud pädevus. Rahvusassamblee ratifitseerib (või lükkab tagasi) rahvusvahelised lepingud, mis:

- poliitilist või sõjalist laadi
- puudutavad Bulgaaria Vabariigi osalemist rahvusvahelistes organisatsioonides
- näevad ette Bulgaaria Vabariigi piiride muutmise
- sisaldavad kohustusi riigikassale
- näevad ette riigi osalemise rahvusvahelises vahekohtumenetluses või kohtumenetluses
- puudutavad põhilisi inimõigusi
- mõjutavad õiguse toimimist ja eeldavad jõustumiseks uute õigusaktide vastuvõtmist
- tuleb sõnaselgelt ratifitseerida
- delegeerivad põhiseadusest tulenevad volitused Euroopa Liidule

### **Otsuste tegemise protsess**

#### **Põhiseaduse vastuvõtmine**

Suur Rahvuskogu, millel on 400 liiget, võtab vajaduse korral vastu uue põhiseaduse.

Üksikasjalikema teabe saamiseks vaadake palun Bulgaaria Vabariigi põhiseaduse artikli 158 lõiget 1.

Rahvusassamblee võib muuta kõiki põhiseaduse sätteid, välja arvatud need, mis kuuluvad Suure Rahvuskogu pädevusse. Põhiseaduse muutmiseks on vaja kolmel erineval päeval toimuval kolmel hääletamisel saada rahvusassamblee kõikide liikmete kolmeneljandikuline häälteenus. Suure Rahvuskogu esimees kirjutab põhiseaduse muudatusele alla ja see avaldatakse Riigi Teatajas seitsme päeva jooksul pärast muudatuse vastuvõtmist.

#### **Õigusloomealane otsustusprotsess**

Põhiseaduse artikli 87 kohaselt on igal rahvusassamblee liikmel või ministrite nõukogul õigus esitada õigusakti eelnõu.

Rahvussamblee võtab eelnõu vastu kahel lugemisel. Kogu eelnõu arutatakse läbi esimesel lugemisel. Rahvussamblee liikmed võivad esitada ettepanekud esimesel lugemisel vastu võetud eelnõu muutmiseks rahvussamblee poolt määratud tähtaja jooksul. Rahvussamblee peab eelnõu üle üksikasjaliku mõttevahetuse ja võtab selle vastu teisel lugemisel. Vastuvõetud eelnõu saadetakse Bulgaaria Vabariigi presidendile, kes kirjutab alla õigusakti avaldamise korraldusele. Õigusakt avaldatakse Riigi Teatajas ja see jõustub kolme päeva pärast, kui õigusaktis ei ole ette nähtud teist tähtaega.

## Õigusaktide andmebaasid

Riigi Teataja on tasuta kättesaadav [Riigi Teataja](#) veebisaidil. Internetiväljaanne sisaldab rahvussamblee poolt avaldatud õigusakte, ministrite nõukogu korraldusi, rahvusvahelisi lepinguid, muid õigusakte ning samuti riigihanke- ja kontsessiooniteateid.

Ärivaldkonna õigusaktide andmebaasid, näiteks [Apis](#), [Ciela](#) ja Juridical Encyclopaedia pakuvad ulatuslikku õigusteavet, ent need ei ole tasuta kättesaadavad.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 17/12/2018

## Liikmesriigi õigus - Tšehhi

Sellel lehel esitatakse teavet Tšehhi Vabariigi õigussüsteemi kohta ja Tšehhi Vabariigi õiguse ülevaade.

### Õiguse allikad

Tšehhi õigus moodustab osa kirjapandud õigusele tuginevast Mandri-Euroopa õiguskultuurist ning see koosneb seadustest ja muudest õigusaktidest, Tšehhi Parlamendi [[Parlament ČR](#)] ratifitseeritud väljakuulutatud rahvusvahelistest lepingutest ja põhiseaduskohtu [[Ústavní soud](#)] lahenditest, millega tühistatakse õigusnorm tervikuna või osaliselt.

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Tšehhi Vabariigi õiguskord põhineb kõikidel Tšehhi õigusaktidel ja nendega seotud aktidel.

Kõige olulisemad õigusaktid on **seadused** [*zákony*], st üksikisikute ja ühiskonna peamisi eluvaldkondi reguleerivate normide kogumid. Laiaulatuslikumad seadused kannavad **seadustike** [*zákoníky*] nime ja nendega reguleeritakse kogu õigusvaldkonda ning sätestatakse süstemaatiliselt üksikasjalikud eeskirjad. Kogu valdkonna menetlusõigust reguleerivad seadused, milles on esitatud üksikasjalikud menetlusnormid, kannavad **menetlusseadustike** nime (*řády*). Riigi ja kodanike ning inimõiguste kõige olulisemaid aspekte käsitlevad seadused (sealhulgas Tšehhi Vabariigi põhiseadus ning põhiõiguste ja -vabaduste harta) kannavad **konstitutsiooniliste seaduste** [*ústavní zákony*] nime ja nende vastuvõtmiseks kehtib erikord.

Seadusi täiendavad rakendusaktid: **valitsuse korraldused, ministri või keskvalitsusasutuse määrused ja iseseisvate piirkondlike omavalitsusasutuste määrused**.

Tšehhi õigus sisaldab ka parlamendi ratifitseeritud **rahvusvahelisi lepinguid** ja need on Tšehhi Vabariigi suhtes siduvad. Rahvusvahelised lepingud on muude õigusaktide suhtes ülimuslikud, sest rahvusvaheline leping on riigi õigusakti suhtes ülimuslik olukorras, kus nende vahel on konflikt.

Lisaks juba loetletud õigusaktide liikidele kohaldatakse Tšehhi Vabariigis alates Euroopa Liiduga ühinemisest ka **Euroopa õigust** samamoodi nagu muudes liikmesriikides.

Tava Tšehhi õiguse hulka ei kuulu. Mõningatel juhtudel lubavad seadused tava teatavates valdkondades või teatavate õiguspõhimõtete puhul arvesse võtta. Sellisel juhul on see konkreetsetes seaduses kirjas ja kohtud saavad neid norme jõustada. Seetõttu on levinud seisukoht, et õiguspõhimõtted ega tava ei ole iseenesest õiguse allikad, vaid seda on hoopis neile viitav seadus.

Kohtulahendid ei ole samuti õiguse allikad. Samas ei saa kohus keelduda otsuse tegemisest põhjendusel, et seaduses esineb lünki või mitmetimõistetavust. Sageli peab kohus seadust ise tõlgendama ja edaspidi hakkavad teised kohtud oma otsustes



üldjoontes sellest tõlgendusest lähtuma. Nii tekivad sisulised õiguslikud pretsedendid. Kui kohtuotsus on avaldatud kohtuotsuste ja arvamuste kogus (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), kuhu kõrgemate kohtute põhimõttelised otsused üldjuhul kogutakse, peetakse seda sisuliselt õiguse allikaks, kuigi ametlikult sellist kohustust ei ole.

## Õigusnormide hierarhia

Tšehhi Vabariigi õiguskorras valitseb hierarhia. Kõige tähtsamad on **põhiseadus** ja konstitutsioonilised seadused; nende seaduste jõud on suurim ja neid saab muuta vaid konstitutsioonilise seadusega. Järgmiseks on **tavaseadused**, millest tulenevad rakendusaktid, mille õigusjõud on kõige väiksem. Hierarhia madalamal astmel asuvad aktid peavad olema kooskõlas kõrgemal asuvate aktidega. Õigusakte saab tühistada või muuta vaid samasugust või suuremat õigusjõudu omava aktiga. **Rahvusvahelistel lepingutel** on eristaatus. Nagu juba selgitatud, moodustavad need osa õiguskorrast ja on konflikti korral ülimuslikud isegi konstitutsiooniliste seaduste ees.

**Seadustest tulenevad õigusaktid** – valitsuse korraldused, Vabariigi Presidendi seadlused (näiteks amnestia andmise kohta), ministrite ja muude keskvalitsusasutuste määrused, piirkondlike ja kohalike omavalitsusasutuste delegeeritud õigusaktid. Selliseid akte saab vastu võtta ainult õiguslikult pädev asutus seaduse põhjal ja selles ettenähtud ulatuses.

Mis puutub **Euroopa õigusesse**, kohaldatakse Tšehhis ELi õiguse ülimuslikkuse põhimõtet nagu igas muus liikmesriigis. Selle põhimõtte kohaselt on Euroopa õigus ülimuslik, kui Euroopa õigusakti ja liikmesriigi õigusakti (seaduse, määruse jne) vahel on konflikt. Põhimõtte kehtib ka olukorras, kus konflikt on riigi õigusakti ja liidu esmase õiguse akti (aluslepingud) vahel ning riigi õigusakti ja liidu teisese õiguse akti (määrus, direktiiv jne) vahel. Õiguse üldlevinud tõlgenduse kohaselt ei pääse ka liikmesriikide kõige kõrgemad õigusaktid sellest põhimõttest – ELi õigusaktid on ülimuslikud liikmesriikide põhiseaduste ja konstitutsiooniliste seaduste ees.

Selleks et Tšehhi Vabariigi suhtes siduvad rahvusvahelised lepingud muutuksid õiguse allikaks, peab parlament need ratifitseerima, eeldusel et konstitutsioonilise seadusega ei ole nõutud lepingu ratifitseerimist referendumil. Vabariigi President kuulutab ratifitseeritud lepingud välja. Pärast ratifitseerimist tuleb lepingu tšehhikeelne versioon avaldada rahvusvaheliste lepingute kogus (*Sbírka mezinárodních smluv*).

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusaktide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Tšehhi Vabariigi seadusandlik võim on antud parlamendile, mis koosneb kahest kojast:

- saadikutekoda (200 saadikut) ja
- senat (81 senaatorit).

### Otsuste tegemise protsess

Seadusloome ehk otsuste tegemise protsessi aluseks on algatusõigus. Ettepanekuid uute seaduste vastuvõtmiseks ja olemasolevate muutmiseks võivad teha parlamendiliikmed, parlamendifraktsioonid, senat, valitsus ja piirkondlikud asutused. Riigieelarvet ja rahvamajanduse raamatupidamiskontode sulgemist käsitlevaid seadusi võib algatada vaid valitsus ning ainult saadikutekoda tohib nende suhtes otsuseid vastu võtta. Samas on valitsusel õigus iga õigusakti ettepaneku (eelnõu) kohta arvamust avaldada. Saadikutekoda arutab ja vajadusel muudab eelnõu kolme järjestikuse lugemise käigus.

Seaduse vastuvõtmiseks piisab kohalolijate liithäälteenamusest. Saadikutekoja esimees saadab eelnõu niipea kui võimalik senatile, ja erinevalt vahel kuudepikkuseks venivast arutelust saadikutekojas, on senatil vaid 30 päeva aega eelnõu arutada. 30 päeva möödumisel peab senat eelnõu kas heaks kiitma, tagasi lükkama või esitama saadikutekojale selle muudetud versiooni. Samuti võib senat otsustada eelnõu üldse mitte menetleda. Kui senat eelnõu heaks kiidab, jätab selle menetlemata või tähtjaks oma arvamuse avaldamata, loetakse seadus vastuvõetuks ja saadetakse Vabariigi Presidendi alla kirjutamiseks. Kui aga senat eelnõu tagasi lükkab, hääletab saadikutekoda selle üle uuesti. Seadus võetakse vastu, kui saadikutekoda kiidab selle heaks liithäälteenamusega. Kui senat saadab saadikutekojale tagasi muudetud eelnõu, peab alamkoda hääletama senati poolt heakskiidetud eelnõu üle. Eelnõu vastuvõtmiseks piisab saadikute liithäälteenamusest. Kui aga saadikutekoda senati parandatud eelnõu tagasi lükkab, toimub saadikutekojas uus hääletus algselt senatisse saadetud eelnõu üle. Seadus võetakse vastu, kui selle poolt on hääletanud vähemalt pooled kõigist saadikutest (st on antud vähemalt 101 poolthäält). Valimisseadused ja mõned muud seadused peab heaks kiitma nii saadikutekoda kui ka senat.



Vabariigi President võib vastuvõetud eelnõu ettenähtud 15 päeva jooksul alla kirjutamata jätta ja selle edasiseks aruteluks saadikutekotta tagasi saata, lisades tagasisaatmise põhjused. Seda nimetatakse presidenti vetoõiguseks. Kui saadikutekoda võtab presidendi vetost hoolimata tagasisaadetud eelnõu muutmata kujul oma liikmete liihthälteenamusega vastu, loetaksegi seadus vastuvõetuks. Kui ei, jääb see vastu võtmata.

Lisaks Vabariigi Presidendile kirjutavad seadustele alla ka saadikutekoja esimees ja peaminister, kuigi see on vaid puhas formaalsus.

Saadikutekoja laialisaatmise korral on senati ülesandeks võtta teatavates valdkondades vajalikke õiguslikke meetmeid, milleks muul juhul tuleks vastu võtta seadus. Senatile saab õiguslike meetmete kohta ettepanekuid teha ainult valitsus ja need tuleb saadikutekoja esimesel istungil kohe kinnitada, sest muidu kaotavad nad kehtivuse.

Sellises otsuste tegemise protsessis on erandiks konstitutsioonilised seadused. Need tuleb vastu võtta kõigi saadikute kolme viiendiku hälteenamusega (st kvalifitseeritud hälteenamusega) ja kohalviibivate senaatorite kolme viiendiku hälteenamusega, mitte kohalviibivate parlamendiliikmete liihthälteenamusega (pooled), nagu on kombeks tavaliste seaduste vastuvõtmisel. Konstitutsioonilisi seadusi saab muuta või täiendada vaid teiste konstitutsiooniliste seadustega (st kui saadikutekoda saadetakse laiali, ei saa senat selliseid seadusi muuta) ja president ei saa nende puhul kasutada vetoõigust.

Ministrid, haldusasutused ja omavalitusasutused annavad oma haldusalas üksikasjalikke rakenduseeskirju (määrusi ja korraldusi).

## Õigusaktide kehtivus

Õigusakti jõustumiseks tuleb see avaldada. Konstitutsioonilised seadused, seadused ja muud õigusaktid (valitsuse korraldused, ministrite määrused jne) avaldatakse siseministeeriumi poolt avaldatava ametliku teataja seaduste osas (*Sbírka zákonů*). Õigusakt jõustub ja muutub Tšehhi õiguskorra osaks ametlikus teatajas avaldamise päeval. Iga avaldatava õigusakti puhul märgitakse ära ka selle kehtima hakkamise kuupäev. Sellest kuupäevast alates on kõigil juriidiline kohustus seadust täita. Kui kuupäeva pole märgitud, hakkab õigusakt kehtima 15 päeva möödumisel selle avaldamisest. Erandkorras võib kiireloomulistel juhtudel avalikes huvides kehtima hakkamise tähtpäeva ettepoole tuua, kuid see ei saa olla varasem avaldamise kuupäevast. Nii võivad õigusakti jõustumise ja kehtima hakkamise kuupäevad kokku langeda, kuid mitte kunagi ei või õigusakt hakata kehtima enne jõustumist. Senati poolt vastuvõetud õigusaktid avaldatakse samuti nagu seadused ametliku teataja seaduste osas (*Sbírka zákonů*); ratifitseeritud rahvusvahelised lepingud avaldatakse ametliku teataja rahvusvaheliste lepingute osas (*Sbírka mezinárodních smluv*). Piirkondlikud õigusaktid avaldatakse ametlikus väljaandes ning kohaliku omavalitsuse õigusaktid pannakse 15 päevaks välja volikogu ametlikule teadetetahvlile ja avaldatakse seejärel tavalises korras.

Kui riigi seadus või selle mõned sätted on vastuolus põhiseadusliku korraga või kui muud õigusaktid või nende sätted on vastuolus põhiseadusliku korra või mõne muu seadusega, otsustab põhiseaduskohus, kas need tuleks tühistada.

Lisateabe saamiseks tutvuge põhiseadusega: [Ústava](#).

## Õigusaktide andmebaas

Õigusaktide andmebaasi omanik ja haldaja on Tšehhi Vabariigi siseministeerium. Andmebaas sisaldab järgmist:

- [Siseministeeriumi](#) ametliku veebisaidi üks osa on pühendatud [õigusaktidele](#). See sisaldab ametliku väljaande [seaduste osa](#) (*Sbírka zákonů*) ja [rahvusvaheliste lepingute osa](#) (*Sbírka mezinárodních smluv*) elektroonilisi koopiaid (PDF-vormingus). Veebisaidil puudub ametlik staatus või juriidiline jõud. Ainult ametliku teataja trükitud tekst on autentne. Sait on üldsusele kättesaadav ning vajaliku teabe otsimiseks on võimalik teostada dokumentide terviktekste ja metaandmeid hõlmavaid päringuid.
- [Tšehhi Vabariigi avaliku halduse portaali](#) (*Portál veřejné správy České republiky*) [õigusakte käsitlev osa](#) (*Sekce Zákony*) sisaldab seaduste ja teisese õiguse aktide ajakohastatud ja konsolideeritud versioone. Veebisaidil puudub ametlik staatus või juriidiline jõud. Andmebaasis on võimalik teha terviktekste hõlmavaid päringuid ning päringuid dokumendi nime ja numbriga järgi.
- [ISAP](#) infosüsteem annab juurdepääsu andmebaasidele, mida kasutatakse koordinaatorirollide määramiseks nõukogu dokumentidele, ning samuti *Euroopa Liidu Teatajas* avaldatud õigusaktidele. Samuti jälgitakse infosüsteemis rakendamisprotsessi, riiklikku seadusandlikku menetlust ja rikkumismenetlusi. Andmebaas on elektrooniline arhiiv, mis sisaldab riiklikke seisukohti, töödokumente, vastavustabeleid jne.

## Kohtupraktika

Tšehhi Vabariigis puudub ühtne ametlik või erakogu, kus järjekindlalt avaldataks kõikide Tšehhi kohtute lahendeid, st põhiseaduskohtu ja üldkohtute lahendeid, mis võiksid üldist huvi pakkuda. Põhiseaduskohtu otsused avaldatakse põhiseaduskohtu lahendite kogus (*Sbírka náleží a usnesení Ústavního soudu*), mida annab välja C.H. Beck Prahast. Üldkohtute puhul avaldatakse järjekindlalt vaid kõrgemate kohtute (ülemkohus, kõrgem halduskohus) teatavaid lahendeid. Ülemkohtu valitud lahendeid ja arvamusi, mille eesmärk on konsolideerida madalama astme tsiviil- ja kriminaalkohtute kohtupraktikat, avaldatakse kohtulahendite ja arvamuste kogus (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), mida annab välja LexisNexis Prahast. Kõrgema halduskohtu valitud lahendeid avaldatakse kõrgema halduskohtu lahendite kogus (*Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu*), mida annab välja ASPI Prahast. Madalama astme kohtute lahendeid järjekindlalt ei avaldata; valitud lahendeid avaldatakse mõnikord õigusvaldkonna ajakirjades.

Põhiseaduskohtu ja kummagi kõrgema kohtu ametlikud elektroonilised otsimootorid on väga olulised, kuna nende kaudu saab otsida nende kohtute kõiki lahendeid. Nende otsimootoritega tehakse päringuid ka eri alama astme kohtutes, et esitada nende lahendite valik.

[judikatura Ústavního soudu ČR](#) (põhiseaduskohtu kohtupraktika)

[judikatura Nejvyššího soudu ČR](#) (ülemkohtu kohtupraktika)

[judikatura Nejvyššího správního soudu](#) (kõrgema halduskohtu kohtupraktika)

### Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?

Andmebaasi saab kasutada **tasuta**.

Valik tasuta andmebaase:

[ASPI](#)

[LEXDATA](#)

LEXGALAXY

[SAGIT](#)

[TORI](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 06/10/2016

## Liikmesriigi õigus - Taani

Sellel lehel antakse teavet Taani õigussüsteemi kohta.

Täiendavat teavet Taani õigussüsteemi kohta saab [Taani justiitsministeeriumi](#) ja [Taani parlamendi](#) veebisaitidelt.

### Õigusaktide andmebaasid

[Õigusteabe portaal](#) (*Retsinformation*) on veebisait, kus antakse kodanikele juurdepääs järgmistele dokumentidele:

- seadused, haldusmäärused, lepingud, konsolideeritud õigusaktid;
- parlamendi dokumendid;
- haldusotsused;
- ombudsmani otsused.

Õigusteabe portaal sisaldab kõiki õigusakte, mis kehtisid 1. jaanuaril 1985, ning pärast nimetatud kuupäeva vastu võetud õigusakte.

Juurdepääs andmebaasile on **tasuta**.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 19/12/2017

## Liikmesriigi õigus - Saksamaa



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.  
Järgmised keeleversioonid: [de](#) on juba tõlgitud.

Sellel lehel esitatakse teavet Saksamaa õigussüsteemi kohta.

Saksamaa Liitvabariik on demokraatlik, föderaalne ja sotsiaalne õigusriik. Põhiõigused ning demokraatliku, föderalse ja sotsiaalse õigusriigi põhimõtted moodustavad puutumatu aluse Saksamaa põhiseadusele, mille järgimist tagab liidu konstitutsioonikohus.

### Õiguse allikad

Kõikide õiguse allikate alus on Saksa konstitutsioon – Saksamaa Liitvabariigi põhiseadus (*Grundgesetz*), milles:

- sätestatakse riigi ja selle kõrgemate [organite](#) põhistruktuur ja olulised struktuursed põhimõtted;
- määratletakse põhimõtted, mille alusel viiakse läbi *Bundestagi* (Liidupäeva) (Saksamaa Liitvabariigi parlamendi) valimised;
- sätestatakse vabalt valitavate *Bundestagi* liikmete staatus ja õiguste alused;
- kirjeldatakse kokkuvõtlikult *Bundestagi* ülesehitust ja tegevust.

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Saksamaa siseriikliku õiguse peamised **kirjalikud allikad** on põhiseadus, muud seadused, seaduse alusel antavad õigusaktid ja kohaliku tasandi õigusaktid. Sellele lisaks on õiguse n-ö **kirjutamata allikad**, mille hulka kuuluvad rahvusvahelise õiguse, tavaõiguse ja pretsedendiõiguse (eriti liidu konstitutsioonikohtu otsustes sisalduvad) üldpõhimõtted.

Saksamaa on föderaalne riik, mis koosneb 16 liidumaast – *Länder*. Sellest lähtuvalt on olemas **föderalsed seadused**, mis kehtivad kogu liitvabariigi territooriumil, ja **liidumaade seadused**, mis kehtivad ainult ühel asjaomasel liidumaal. Igal liidumaal on oma konstitutsioon ning õigus liidu põhiseaduse õiguslikus raamistikus vastu võtta seadusi, seaduse alusel antavaid õigusakte ja kohaliku tasandi õigusakte.

Liidu ja liidumaade **seadusandlik pädevus** on põhiseaduses üksikasjalikult reguleeritud. Liidu seadusandlik pädevus on määratletud artiklites 71–74. Kõikidel muudel juhtudel vastutavad selle eest liidumaad.

### Liidu seadusandlik ainupädevus

Valdkondades, kus liidul on seadusandlik ainupädevus, on liidumaadel õigus seadusi vastu võtta vaid juhul, kui see on föderaalsetes seadustes selgesõnaliselt sätestatud (põhiseaduse artikkel 71).

Põhiseaduse artikli 73 alusel on liidul seadusandlik ainupädevus (muu hulgas) järgmistes **valdkondades**: kõik välispoliitika küsimused, riigikaitse (sealhulgas kodanikukaitse), kodakondsus, liikumisvabadus, passid, elukoha registreerimine ja isikutunnistused, sissەرänne, väljaränne) ja isikute väljaandmine, valuuta ja raha, tolli- ja kaubandusala ühtsus, õhutransport, liidu ja liidumaade vaheline koostöö kriminaalpolitsei tegevusvaldkonnas, relvade ja lõhkeainete seadus.

### Seadusandlik ühispädevus

Valdkondades, kus liidul ja liidumaadel on seadusandlik ühispädevus, on liidumaadel õigus vastu võtta seadusi, tingimusel et ja selles ulatuses, kus liit ei teosta oma võimu samas valdkonnas (põhiseaduse artikkel 72). Seadusandliku ühispädevusega **õigusvaldkonnad** on muu hulgas tsiviil-, kriminaal- ja liiklusõigus, samuti ühinemisõigus, elukohaga ja välisriikide kodanike riiki elama asumisega seotud õigus, majandusküsimustega seotud õigus, tööõigus ja tarbijakaitse teatud aspektid. Seadusandliku ühispädevuse raamidesse jäävate teatud teemade osas, mis on loetletud põhiseaduse artiklis 74, on liidul õigus seadusi vastu võtta ainult juhul ja sellises ulatuses, kui võrdväärsete elutingimuste loomine kogu liitvabariigi territooriumil või õigusliku või majandusliku ühtsuse alalhoidmine muudab föderaalset reguleerimist riigi huvides vajalikuks.

Liidumaade seadused ei tohi olla vastuolus föderaalsete seadustega. Põhiseaduse artiklis 31 sätestatakse, et **föderaalne seadus on ülimumlik liidumaade seaduste suhtes**. See põhimõte kehtib sõltumata vastuolus olevate õigusnormide hierarhisest staatusest, seega näiteks föderaalne määrus on kõrgemal liidumaa põhiseadusest.

## Õigusnormide hierarhia

Põhiseadus on siseriikliku õiguse hierarhia tipus. See on tähtsaim kõikidest teistest siseriikliku õiguse allikatest ning sellele toetub Saksamaa kogu õigussüsteem. Iga Saksamaal vastuvõetud õigusnorm peab nii vormilt kui ka sisult olema põhiseadusega kooskõlas. Sellel eesmärgil on põhiseaduse artikli 20 lõikes 3 sätestatud, et seadusandlikule võimule on siduv põhiseaduslik kord ning täidesaatvale ja kohtuvõimule õigus ja õiglus. Lisaks on seadusandlikule, täidesaatvale ja kohtuvõimule siduvad põhiõigused, mis on sätestatud põhiseaduse artiklites 1–19 ja mis on otsekohalduvad (artikli 1 lõige 3). **Põhiseaduse ülimumlikkuse** järgimist kontrollib liidu konstitutsioonikohus.

Põhiseaduse artikli 79 lõikes 2 sätestatakse, et põhiseadust saab **muuta** vaid kahe kolmandiku *Bundestagi* liikmete poolthääletusega ja *Bundesrahi* kahe-kolmandikulise hääletusega. *Bundesrat* on organ, mille kaudu liidumaad osalevad liitvabariigi õigusaktide jõustamises ja liitvabariigi valitsemises ning Euroopa Liitu käsitlevates küsimustes. Põhiseaduse teatud põhikomponente – liidu jagamine liidumaadeks, nende õigusloomeprotsessis osalemise põhimõte ja artiklites 1 ja 20 sätestatud põhimõtted – ei saa muuta (artikli 79 lõige 3).

**Rahvusvahelise õiguse** üldnormid on hierarhias põhiseadusest madalamal, kuid kõrgemal liidu ja liidumaade seadustest. Põhiseaduses sätestatakse selgesõnaliselt, et need üldnormid on liidu õiguse lahutamatu osa, nad on ülimumlikud liidu seaduste suhtes ja nad loovad vahetult õigusi ja kohustusi liidu territooriumi elanikele (artikkel 25). Need rahvusvahelise õiguse üldnormid, millel on üksikisikutele õiguslik tagajärg (st mitte ainult riiki käsitlevad sätted) hõlmavad muu hulgas kohustust tagada välismaalastele asjakohases vormis õiguskaitse või erikohustuse reeglit, mille järgi kohaldatakse kriminaalmenetluses isikut väljasaatva välisriigi väljasaatmisasutuse tingimusi.

**Seadused** on hierarhias põhiseadusest allpool. Liidu seadusandlik pädevus liidumaade suhtes on üksikasjalikult loetletud põhiseaduses (artiklid 71–74). Seadusi võtab vastu *Bundestag* koos *Bundesrahi*ga. Eelnõusid võivad ***Bundestagis*** esitada liidu valitsus, *Bundesrat* või *Bundestagi* liikmed (kas fraktsioon või 5% *Bundestagi* liikmetest). Põhiseaduses on sätestatud juhud, kui seaduse lõplikuks heakskiitmiseks on vaja ***Bundesrahi*** nõusolekut (praegu moodustavad sellised seadused [Bundesrahi](#) veebisaidil avaldatud statistiliste materjalide alusel kõikidest seadustest umbes 45%). Ülejäänud seaduste osas, mille *Bundestag* vastu võtab, saab *Bundesrat* vastuvõetud eelnõule esitada vastulause, mille *Bundestag* võib tagasi lükata. *Bundestagi* ja *Bundesrahi* i lahkarvamuste korral võib eelnõude ühiseks arutamiseks kokku kutsuda ühiskomitee (nn lepituskomitee), mis moodustatakse võrdsest arvust *Bundestagi* ja *Bundesrahi* liikmetest (praegu mõlemast 16 liiget). Lepituskomitee ülesanne on välja töötada ettepanekud üksmeele saavutamiseks, kuid komitee ise ei saa *Bundestagi* ja *Bundesrahi* nimel otsuseid teha.

**Seaduse alusel antavad õigusaktid** paiknevad hierarhias seadustest allpool ja neid võib välja anda föderaalvalitsus, liiduminister või liidumaade valitsused. **Kohaliku tasandi õigusaktid** paiknevad hierarhias seaduse alusel antavatest määrustest allpool ja neid võib välja anda avaliku õiguse alusel loodud juriidiline isik (nt omavalitsus).

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

**Saksa seadusi** koostavad riigi parlamendid. *Bundestag* on seega kõige tähtsam seadusandlik organ. *Bundestag* otsustab kõikide seaduste üle, mis jäävad Saksa riigi pädevusalasse õigusloomeprotsessis, kus on nõutav ka *Bundesrahi* osalus.

*Bundesrahi*l, föderaalvalitsusel ja *Bundestagi* fraktsioonide liikmetel on õigus esitada *Bundestagis* uusi seadusi või seadusemuudatusi **eelnõudena**. Nende eelnõude üle arutletakse ja need pannakse hääletusele parlamendis kooskõlas täpselt reguleeritud menetlusega.

Saksa föderaalsete seaduste koostamine on liidumaadel riigis märkimisväärne võim ja seega osaleb ka *Bundesrat* õigusaktide vastuvõtmises. **Kõik õigusaktid saadetakse hääletamiseks *Bundesrahi*le** ja sõltuvalt kavandatava õigusakti tüübist võib tagajärjeks olla mõne ettepaneku tagasilükkamine.

Täpsema teabe saamiseks vaadake [Bundestagi](#) veebisaiti.

### Otsuste tegemise protsess

### Õigusloome kulg

Enamiku eelnõudest ja aruteluküsimustest koostab föderaalvalitsus. Täidesaatva võimu keskse tasandina puutub ta seaduste rakendamiseks kokku kõige rohkem ja teab kõige vahetumalt, kus uusi õigussätteid praktikas vaja on.

Siiski ei ole mitte ainult föderaalvalitsusel, vaid ka *Bundesrat* ja Saksa *Bundestagi* liikmetel õigus **algatada eelnõusid**, millest saavad uued õigusaktid.

### Föderaalvalitsuse või *Bundesrat* esitatud algatused

Kui föderaalvalitsus soovib seadust muuta või uut seadust kehtestada, peab liidukantsler kõigepealt esitama eelnõu ***Bundesrat***le.

Reeglina on *Bundesrat*l seejärel aega kuus nädalat eelnõu kohta kommentaare esitada, millele valitsus omakorda võib vastata kirjaliku vastulausega. Seejärel edastab liidukantsler eelnõu koos *Bundesrat*i kommentaaridega *Bundestag*ile. Selle menetluse puhul on erand **eelarveseaduse eelnõu**, mis edastatakse üheaegselt nii *Bundesrat*le kui ka *Bundestag*ile.

Sarnast menetlust kohaldatakse ka siis, kui seadusandliku algatuse esitab *Bundesrat*. Kui *Bundesrat* liikmete enamus on hääletanud eelnõu poolt, läheb eelnõu kõigepealt föderaalvalitsusele, kes lisab sellele tavaliselt kuue nädala jooksul oma kommentaarid, ja siis edastatakse eelnõu *Bundestag*ile.

### *Bundestagi* liikmete esitatud algatused

Seaduseelnõusid võivad algatada ka *Bundestagi* liikmed, juhul kui seda toetab kas **vähemalt üks parlamendifraktsioon** või **vähemalt 5% *Bundestagi* liikmetest**.

Sellisel viisil algatatud eelnõusid ei pea esmalt *Bundesrat*le esitama. Sellepärast korraldab valitsus mõnikord eriti **kiireloomuliste eelnõude** puhul, et neid algataksid parlamendifraktsioonid *Bundestag*is.

### Trükiste jagamine

Enne kui eelnõu saab *Bundestag*is arutlusele võtta, tuleb see eelnevalt esitada *Bundestagi* presidendile, siis administratsioon registreerib selle ja trükitab välja.

Seejärel jagatakse eelnõu kõikidele *Bundestagi* ja *Bundesrat*i liikmetele ja liidu ministriumidele *Bundestagi* trükisena.

Niipea kui eelnõu on **täiskogu istungi päevakorda** võetud, on selle esimene etapp parlamendis läbitud ja eelnõu võib **ametlikult esitada** *Bundestagi* avalikule foorumile.

### Kolm lugemist parlamendis

Reeglina arutatakse eelnõud *Bundestagi* täiskogu istungitel kolm korda – neid arutelusid nimetatakse lugemisteks.

Esimesel lugemisel toimub arutelu ainult juhul, kui selleks on oma nõusoleku andnud vanematekogu (*Bundestagi* spetsiaalne täidesaatev organ) või kui seda taotleb mõni fraktsioon. Enamasti toimub see siis, kui tegemist on eriti vastuolulise eelnõuga või erilise avaliku huvi korral.

Esimese lugemise peamine eesmärk on **määrata üks või mitu komisjoni**, kes eelnõu läbi vaatavad ja valmistavad selle ette teiseks lugemiseks. Seda tehakse vanematekogu antud soovitude alusel.

Kui määratakse mitu komisjoni, siis ühele komisjonile antakse täielik vastutus teema arutelu ja eelnõu käekäigu eest parlamendis. Teistelt komisjonidelt palutakse eelnõu kohta arvamust.

### Seadusandlik tegevus komisjonides

**Üksikasjalik seadusandlik tegevus** toimub alalistes komisjonides, kuhu kuulub kõikide fraktsioonide liikmeid. Komisjonide liikmed tutvuvad põhjalikult teemaga ja arutlevad selle üle oma koosolekutel. Avalikele ärakuulamistele võivad nad kutsuda ka asjatundjaid ja huvigruppide esindajaid.

Samaaegselt komisjonide tööga moodustavad fraktsioonid **töörühmi**, milles analüüsitakse kõnealuseid teemasid ja määratakse kindlaks oma seisukoht.

Tuleb ette, et erinevad fraktsioonid loovad komisjonides omavahel ühendusi ja paremaid suhteid. Koalitsioonis ja opositsioonis olevate fraktsioonide koostöö tulemusena tehakse parandusi enamikus eelnõudest.

Pärast arutelude lõppu **esitab** eelnõu eest täielikult vastutav komisjon **parlamendi täiskogule raporti** arutelu käigu ja tulemuste kohta. Raportis soovitatud otsus on alus teisele lugemisele, mis nüüd parlamendis aset leiab.

### Arutelu teisel lugemisel

Enne teist lugemist saavad kõik parlamendiliikmed trükituna avaldatud **soovituse otsuse kohta**. Seega on nad aruteluks hästi ettevalmistatud. Enne arutelu kooskõlastavad parlamendifraktsioonid sisekohtumistel veelkord oma seisukohti, et tagada avalikul teisel lugemisel ühisrinne.

Pärast üldist arutelu võib eelnõu kõiki sätteid üksikhaaval arutada, aga siiski reeglina hakkab täiskogu kohe hääletama eelnõu osas tervikuna.

Iga *Bundestagi* liige võib esitada **muudatusettepanekuid**, mida täiskogu istungil otsekohe käsitletakse. Kui täiskogu võtab muudatused vastu, tuleb eelnõu uus versioon esmalt trükkida ja laiali jagada. Seda protsessi võib aga lühendada kohalolevatest liikmetest kahe kolmandiku nõusolekul. Sellisel juhul võib viivitamatult alata kolmas lugemine.

### Hääletamine kolmandal lugemisel

Kolmandal lugemisel toimub veel üks arutelu ainult juhul, kui seda taotleb mõni fraktsioon või vähemalt 5% *Bundestagi* liikmetest.

Selles etapis ei saa üksikud liikmed enam muudatusettepanekuid esitada; seda saavad teha vaid ainult fraktsioonid või 5% *Bundestagi* liikmetest. Peale selle saab ettepanekuid esitada ainult teisel lugemisel vastu võetud muudatusettepanekute kohta.

Lõpphääletus toimub kolmanda lugemise lõpus. Kui *Bundestagi* president palub märku anda poolthäälest, vastuhäälest või hääletamisest hoidumisest, vastavad liikmed oma kohalt tõustes.

Kui eelnõu on saanud *Bundestagi* istungil vajaliku enamuse, saadetakse see seadusena *Bundesrafi*le.

### *Bundesrafi* nõusolek

*Bundesrafi* kaudu osalevad liidumaad iga õigusakti kujundamises. Seejuures on *Bundesrafi* õigused õigusloomes osaleda täpselt määratletud.

*Bundesrat* ei saa *Bundestagi* poolt vastu võetud seaduses muudatusi teha. Kui aga *Bundesrat* ei anna seadusele oma heakskiitu, võib ta nõuda **lepituskomitee** kokkukutsumist. Lepituskomitee koosneb võrdsest arvust *Bundestagi* ja *Bundesrafi* liikmetest.

Mõne eelnõu puhul on *Bundesrafi* nõusolek kohustuslik. Nende hulgas on näiteks seadused, mis mõjutavad liidumaade rahandust ja halduspädevust.

Eelnõude osas, millele *Bundesrat* saab esitada vastuväite, võib *Bundestag* seaduse jõustada isegi juhul, kui lepituskomitees kokkuleppele ei jõuta. Selleks on aga vaja veel ühte hääletust, kus *Bundestag* võtab eelnõu vastu absoluutse hääleteenamusega.

### Jõustumine

Kui eelnõu on *Bundestagis* ja *Bundesrafi*s heaks kiidetud, peab see enne jõustumist läbima veel mitu etappi.

Vastuvõetud seadus kõigepealt trükitakse ning edastatakse **liidukantslerile** ja **pädevale liiduministrile**, kes selle **kaasallkirjastavad**.

Seejärel saab seaduse kinnitamiseks liidupresident. President kontrollib, kas seadus on vastu võetud **kooskõlas põhiseadusega** ja ei sisalda sellega ilmselgeid vastuolusid. Kui selline kontroll on läbi viidud, kinnitab liidupresident seaduse ja annab korralduse selle avaldamiseks riigi ametlikus väljaandes (***Bundesgesetzblatt***).

Sellest hetkest on seadus ametlikult välja kuulutatud. Juhul kui seaduses ei ole märgitud kindlat jõustumise kuupäeva, siis jõustub seadus 14. päeval pärast riigi ametlikus väljaandes avaldamist.

Täpsema teabe saamiseks külastage Saksamaa parlamendi veebisaiti ([🌐 Bundestag](#)).

### Õigusvaldkonna andmebaasid

Saksamaa Liitvabariigi justiitsministeeriumi hallatavas Saksamaa õigusvaldkonna andmebaasis [🌐 JURIS](#) sisaldub muu hulgas ka **föderaalõiguse** ajakohastatud ja kehtiv versioon. Vanemate versioonide täielik kogum on seal samuti olemas, nagu ka avaldatud, kuid veel jõustumata seadused.

Lisaks on seal kättesaadav kahe Saksamaa **ühinemisleping** ja endise Saksa DV õigusaktid, mis Saksamaa Liitvabariigis siiani kehtivad.

**Liidumaade (Länder) õigus** on täielik ja ajakohastatud.

Mõned õigusaktid on (osaliselt või tervikuna) kättesaadavad ka inglise keeles, näiteks:

- [🌐 tsiviilseadustik \(BGB\)](#),

- [☞ karistusseadustik](#) (StGB)
- osaliselt [☞ tsiviilseadustiku rakendusseadus](#) (EGBGB).

Juurdepääs andmebaasile **ei ole tasuta**.

Kaks õigusandmebaasi, mis sisaldavad peaaegu kogu praegust föderaalõigust (sealhulgas seaduse alusel antavaid korraldusi) on huvitatud kodanikele tasuta saadaval veebisaidil [☞ Õigus Internetis](#) ja [☞ Saksamaa Liitvabariigi justiitsministeeriumi](#) saidil. Mõlemat andmebaasi pakub Saksamaa justiitsministeerium koos ettevõttega Juris GmbH.

Lisaks on Saksamaa siseministeerium koostöös Juris GmbH-ga loonud [☞ liidu haldusaktide andmebaasi](#).

## Seonduvad lingid

[☞ Saksamaa föderaalvalitsus](#)

[☞ Liidu haldusaktide andmebaas](#)

[☞ Tsiviilseadustiku rakendusseadus](#)

[☞ Karistusseadustik](#)

[☞ Tsiviilseadustik](#)

[☞ Bundestag](#)

[☞ Institutsioonid](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 20/02/2013

## Liikmesriigi õigus - Eesti

Sellel lehel esitatakse teave Eesti õigussüsteemi kohta ja antakse ülevaade Eesti õigusest.

### Õiguse allikad

Eesti kuulub Mandri-Euroopa õigussüsteemi (tsiviilõiguse süsteem). Kõige tähtsamad õiguse allikad on õigusaktid, nagu põhiseadus, Euroopa Liidu õigus, rahvusvahelised lepingud, seadused ja määrused.

Samuti võetakse eeskujuks kõrgeima kohtu – Riigikohtu – tõlgendused ja asjatundjate kommentaarid (nt põhiseaduse kommenteeritud väljaanne). Kohtuotsustega õigusi ei looda ja kõrgema astme kohtute otsused ei ole reeglina madalama astme kohtute jaoks siduvad. Samas on Riigikohtul, mis on ühtlasi ka põhiseadusliku järelevalve kohus, õigus tunnistada kehtetuks õigusaktid, mis ei ole kooskõlas põhiseaduse või kõrgemalseisvate õigusaktidega. Konkreetsete kohtuasjade lahendamisel ei või ükski kohus sellist õigusakti kohaldada ja kohtutel on õigus jätta põhiseadusega vastuolus olev õigusakt kohaldamata. Seejärel menetleb asja edasi Riigikohus kui põhiseaduslikkuse järelevalve kohus ning võib kuulutada kõnealuse õigusakti põhiseadusevastaseks (kuid mitte kehtetuks).

Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

**Õigusaktid jagunevad üldaktideks ehk õigustloovateks aktideks ja üksikaktideks ehk õigust rakendavateks aktideks.**

#### Üldaktid

**Põhiseadus** – põhiseaduse § 3 lõike 1 kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel.



**Seadus** – põhiseaduse § 65 kohaselt võtab seadusi vastu parlament – Riigikogu -, kellele kuulub seadusandlik võim. Seadused võetakse vastu vastavalt põhiseadusele ning avaldatakse selleks ettenähtud viisil Riigi Teatajas. Täitmiseks on kohustuslikud vaid avaldatud seadused.

**Seadlus** – seaduse jõuga õigusakt. Kui Riigikogu ei saa kokku tulla, võib Vabariigi President põhiseaduse § 109 kohaselt anda edasilükkamatute riiklike vajaduste korral seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigikogu esimehe ja peaministri kaasallkirja. Põhiseaduse kohaselt võib president anda:

- nn eriseadlusi, edasilükkamatute riiklike vajaduste korral, kui Riigikogu ei saa kokku tulla;
- nn erakorralisi seadlusi, edasilükkamatute riiklike vajaduste korral, mis väljenduvad Vabariigi Valitsuse kehtestatud erakorralistes seisukordades, kui Riigikogu ei saa kokku tulla või tal ei ole kogunemiseks piisavalt aega.

Vabariigi Presidendi seadlus jõustub kümnendal päeval pärast selle avaldamist Riigi Teatajas, kui seadluses ei ole sätestatud teisiti.

Kui Riigikogu on kokku tulnud, esitab Vabariigi President seadlused Riigikogule, kes võtab viivitamata vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse. Põhiseaduse § 110 kohaselt ei saa Vabariigi Presidendi seadlusega kehtestada, muuta ega tühistada põhiseadust ega põhiseaduse §-s 104 loetletud seadusi, riiklikke makse kehtestavaid seadusi ega riigieelarvet.

**Määrus** – põhiseaduse §-de 87 ja 94 alusel on Vabariigi Valitsusel ja ministril õigus anda seaduse alusel ja täitmiseks määrusi. Kohaliku tähtsusega küsimuste korraldamiseks või seaduses sätestatud juhtudel on õigus anda määrusi ka kohalike omavalitsuste volikogudel. Lisaks võivad määrusi anda Eesti Panga president, riigikontrolör ja avalik-õiguslike ülikoolide nõukogud. Määrusi võib anda üksnes seaduses sätestatud volituse alusel ja ulatuses.

Vabariigi Valitsusel ja ministritel on õigus anda *intra legem* määrusi. Määrused jõustuvad kolmandal päeval pärast nende avaldamist Riigi Teatajas, kui määruks ei ole teisiti sätestatud.

## Üksikaktid

**Korraldus** – halduse üksikakt, millega avaliku õiguse valdkonnas administratsioon otsustab ja korraldab õigusliku elu üksikjuhtumeid. Põhiseaduse § 87 punkti 6 kohaselt annab Vabariigi Valitsus seaduse alusel ja täitmiseks korraldusi. Korralduste andmise õigus on ka peaministril, maavanemal, kohaliku omavalitsuse valitsusel.

**Otsus** – halduse üksikakt, mis tehakse haldusvaiete või -kaebuste alusel või millega määratakse karistusi. Samuti võtavad otsuseid vastu Riigikogu, kohaliku omavalitsuse volikogu, Vabariigi Valimiskomisjon ja kohus.

**Käskkirj** – põhiseaduse § 94 alusel annab minister seaduse alusel ja täitmiseks käskkirju. Käskkirj sisaldab üldkohustuslikke käitumiseeskirju ministeeriumi siseselt teenistusküsimustes või ministeeriumi valitsemisalas tegutsevate riigivalitsemisasutuste struktuuri määramiseks ja tegevuse korraldamiseks.

## Õigusaktide hierarhia

Õigusaktide hierarhia on järgmine: põhiseadus, Euroopa Liidu õigus, välisleping, seadused ja seadlused, Vabariigi Valitsuse määrused ning ministri määrused. Õiguse üldaktide kõrval on ka õiguse üksikaktid, mida antakse seaduse alusel ning mis asuvad hierarhias seadustest ja määrustest allpool. Iga tasandi õigusaktid peavad olema kooskõlas kõrgema tasandi õigusaktidega.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusaktide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Eesti institutsioonilises korralduses järgitakse võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet (põhiseaduse § 4).

Seadusandlik võim kuulub Riigikogule. Seaduste algatamise õigus on põhiseaduse § 103 kohaselt Riigikogu liikmel, Riigikogu fraktsioonil, Riigikogu komisjonil, Vabariigi Valitsusel ja Vabariigi Presidendil. Vabariigi President võib siiski algatada üksnes põhiseaduse muutmist. Riigikogu arutab eelnõusid ning otsustab eelnõude seadusena vastuvõtmise või tagasilükkamise üle.

Riigikogul on õigus koosseisu häälteenamusega tehtud otsuse põhjal pöörduda Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga algatada Riigikogu poolt soovitatav eelnõu.

Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või mõni riigielu küsimus rahvahääletusele. Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute häälteenamusega. Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamata välja. Rahvahääletuse otsus on kõikidele riigiorganitele kohustuslik. Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude,

riigi rahaliste kohustuste, välislepingute ratifitseerimise ja denonsseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi.

Täidesaatvat riigivõimu teostab Vabariigi Valitsus. Enamikul juhtudel esitab eelnõud Riigikogu menetlusse Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsusele esitavad seaduse eelnõusid ministeeriumid, kes peavad need enne omavahel kooskõlastama.

Vabariigi Valitsuse istungil osalevad sõnaõigusega õiguskantsler ja riigikontrolör, kelle ettepanekud ei ole küll valitsusele siduvad, kuid kelle soovitusi ja ettepanekuid võetakse sageli arvesse. Kui õiguskantsler ja riigikontrolör peavad vajalikuks, võivad nad esitada oma ettepanekud otse Riigikogu vastavale komisjonile, kes tegeleb õigusakti eelnõuga. Õiguskantsler analüüsib põhiseaduse § 139 kohaselt seaduste muutmise, uute seaduste vastuvõtmise ja riigiasutuste töö kohta talle tehtud ettepanekuid ning esitab vajaduse korral Riigikogule ettekande. Kui õiguskantsler leiab, et seadusandliku või täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse õigustloov akt on põhiseaduse või seadusega vastuolus, teeb ta akti vastu võtnud organile ettepaneku viia see kahekümne päeva jooksul põhiseaduse või seadusega kooskõlla. Kui akt ei ole selle aja jooksul põhiseaduse või seadusega kooskõlla viidud, teeb õiguskantsler Riigikohtule ettepaneku tunnistada see akt kehtetuks põhiseaduse § 142 alusel.

Vabariigi President kuulutab Riigikogus vastu võetud seadused välja või jätab need välja kuulutamata. Viimasel juhul saadab Vabariigi President seaduse koos motiveeritud otsusega Riigikogule tagasi uueks arutamiseks ja otsustamiseks.

Justiitsministeerium avaldab vastu võetud ja Vabariigi Presidendi poolt väljakuulutatud seaduse Eesti riigi ametlikus väljaandes Riigi Teataja.

### **Otsuste tegemise protsess**

Õigusloome protsess Riigikogus koosneb järgmistest etappidest:

- õigusakti eelnõu algatamine;
- õigusakti eelnõu menetlemine;
- õigusakti eelnõu vastuvõtmine.

#### **Algatamine**

Õigusakti eelnõu algatamise õigus on põhiseaduse § 103 kohaselt Vabariigi Valitsusel, Riigikogu liikmetel, Riigikogu fraktsioonidel, Riigikogu komisjonidel ja Vabariigi Presidendil. President võib siiski algatada üksnes põhiseaduse muutmise eelnõu. Õigusakti eelnõu peab vastama Riigikogu juhatuse kehtestatud normitehnika eeskirjale, samuti Vabariigi Valitsuse kehtestatud hea õigusloome ja normitehnika eeskirjale. Riigikogu juhatus suunab õigusakti eelnõu ühte Riigikogu alatisse komisjoni, kes on eelnõu juhtivkomisjoniks.

#### **Eelnõu menetlemine**

Õigusakti eelnõu valmistab Riigikogu täiskogu istungiks ette Riigikogu alatine komisjon (õiguskomisjon, põhiseaduskomisjon, majanduskomisjon jt). Juhtivkomisjoni ettepanekul võetakse eelnõu Riigikogu täiskogu istungi päevakorda.

Eelnõu esimene lugemine peab toimuma Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt Riigikogu täiskogu seitsme töönädala jooksul eelnõu menetlusse võtmisest arvates. Seaduseelnõusid arutatakse Riigikogu täiskogu istungil kolmel lugemisel, kus esimesel lugemisel toimub eelnõu üldpõhimõtete arutelu. Kui juhtivkomisjon ega läbirääkimiste käigus ükski fraktsioon ei tee eelnõu tagasilükkamise ettepanekut, lõpetatakse eelnõu esimene lugemine ilma hääletamiseta. Pärast eelnõu esimese lugemise lõpetamist võivad Riigikogu liikmed, komisjonid ja fraktsioonid kümne tööpäeva jooksul esitada eelnõu muutmise ettepanekuid. Juhtivkomisjoni ettepanekul võib Riigikogu esimees määrata teistsuguse muudatusettepanekute esitamise tähtaja.

Juhtivkomisjon vaatab läbi kõik eelnõu muutmiseks esitatud ettepanekud ning otsustab nende arvestamise eelnõu uue teksti koostamisel. Juhtivkomisjon koostab eelnõu teiseks lugemiseks eelnõu uue teksti, millesse lisatakse kõik arvestatud muudatused ja juhtivkomisjoni enda tehtud muudatused. Juhtivkomisjon koostab eelnõu teiseks lugemiseks seletuskirja, mis sisaldab eelnõu menetlemisega seonduvat teavet, nagu muudatusettepanekute arvestamise ja arvestamata jätmise põhjendused, eelnõu algataja või esitaja, eelnõu menetlemisest osa võtnud ekspertide ja teiste isikute seisukohad.

Eelnõu võetakse teiseks lugemiseks päevakorda juhtivkomisjoni ettepanekul. Riigikogu juhatuse, juhtivkomisjoni või eelnõu algataja ettepanekul katkestab Riigikogu eelnõu teise lugemise ilma hääletamiseta. Kui fraktsiooni teeb ettepaneku lugemine katkestada, pannakse see hääletamisele. Kui eelnõu teine lugemine katkestatakse, võib esitada veel muudatusettepanekuid. Kui Riigikogu eelnõu teist lugemist ei katkesta, loetakse teine lugemine lõpetatuks ning eelnõu saadetakse kolmandale lugemisele.

Riigikogu otsuse eelnõu võib pärast teise lugemise lõpetamist panna lõpphääletusele.

Juhtivkomisjon koostab eelnõu kolmandaks lugemiseks eelnõu lõppteksti, mida ta pärast teise lugemise lõpetamist keeleliselt ja tehniliselt täpsustab. Juhtivkomisjon võib koostada eelnõu kolmandaks lugemiseks seletuskirja, milles antakse ülevaade eelnõuga pärast teise lugemise lõppemist tehtust. Eelnõu kolmandal lugemisel avatakse läbirääkimised, mille käigus esinevad sõnavõttudega fraktsioonide esindajad. Eelnõu kolmandal lugemisel viiakse läbi eelnõu lõpphääletus.

#### **Vastuvõtmine**

Seadused ja Riigikogu otsused võetakse vastu Riigikogus toimival avalikul hääletamisel. Seaduseelnõude kolmandal lugemisel toimub lõpphääletus. Seaduse vastuvõtmiseks nõutav Riigikogu liikmete häältearv tuleneb põhiseaduse §-dest 73 ja 104, mille kohaselt jagunevad seadused:

- konstitutsioonilisteks ehk Riigikogu koosseisu häälteenamust nõudvateks seadusteks (101-st Riigikogu liikmest peab üle poole liikmetest seaduse vastuvõtmise poolt hääletama) ning
- lihtseadusteks ehk poolthäälte enamust nõudvateks seadusteks (seaduse vastuvõtmiseks peab selle poolt hääletama enam Riigikogu liikmeid kui vastu).

Ainult Riigikogu koosseisu häälteenamusega võib vastu võtta ja muuta järgmisi seadusi:

- kodakondsuse seadus;
- Riigikogu valimise seadus;
- Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- rahvahääletuse seadus;
- Riigikogu kodukorra seadus ja Riigikogu töökorra seadus;
- Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- Vabariigi Valitsuse seadus;
- Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;
- Vähemusrahvuste kultuuriautonomia seadus;
- riigieelarve seadus;
- Eesti Panga seadus;
- Riigikontrolli seadus;
- kohtukorralduse seadus ja kohtumenetluse seadused;
- seadused, milles käsitletakse välis- ja siselaene ja riigi varalisi kohustusi;
- erakorralise seisukorra seadus;
- rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus.

Pärast seaduse või Riigikogu otsuse vastuvõtmist kirjutab sellele alla Riigikogu esimees, tema äraolekul istungit juhatanud Riigikogu aseesimees hiljemalt viiendal tööpäeval pärast vastuvõtmist.


#### **Väljakuulutamine**

Pärast vastuvõtmist ja allakirjutamist saadetakse seadus Vabariigi Presidendile väljakuulutamiseks. Vabariigi President võib jätta Riigikogu poolt vastu võetud seaduse välja kuulutamata ning saata selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul, arvates saamise päevast, Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab Vabariigi President seaduse välja või pöördub Riigikohtu poole ettepanekuga tunnistada seadus põhiseadusega vastuolus olevaks. Kui Riigikohus tunnistab seaduse põhiseadusega kooskõlas olevaks, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

Seadus jõustub kümnendal päeval pärast selle avaldamist Riigi Teatajas, välja arvatud juhul, kui seaduses endas on sätestatud teisiti.

#### **Õigusaktide avaldamine**

Tähtsamad õigusaktid ja välislepingud avaldatakse Riigi Teatajas. Seadused ja määrused saavad õigusjõu alles pärast Riigi Teatajas avaldamist.

 [Riigi Teataja](#) on Eesti ametlik võrguväljaanne ja õigusaktide keskne andmebaas. Alates 2010. aasta 1. juunist antakse Riigi Teatajat välja ainult Internetis ilmuva võrguväljaandena.

Alates 2011. aasta 1. jaanuarist annab Riigi Teatajat välja Justiitsministeerium.

## Lühike sisukirjeldus

Riigi Teatajas avaldatakse seadused ja määrused, välislepingud, Riigikogu otsused, Vabariigi Valitsuse korraldused ning tehakse kättesaadavaks muu oluline teave, näiteks õigusaktide tõlked ja õigusakti eelnõu menetlusteave.

Riigi Teatajas on kättesaadav enamik akte alates 1990. aastast.

Alates 2002. aasta 1. juunist on Riigi Teatajas avaldatud seaduste, Vabariigi Presidendi seadluste, valitsuse määruste ja korralduste, ministrite määruste, Eesti Panga presidendi määruste ja Vabariigi Valimiskomisjoni määruste ametlikud terviktekstid. 2010. aasta 1. juunist avaldatakse Riigikogu otsuste terviktekste ja 2011. aasta lõpust kohalike omavalitsuste määruste terviktekste.

Nende õigusaktide igakordse muutmise korral koostatakse muudatusi sisaldav ajakohane terviktekst ja avaldatakse muutva aktiga samal ajal koos teabega selle kehtivusaja kohta. Terviktekstid on ametlikud ja nendele saab õiguse rakendamisel tugineda. Nad omavad õigusjõudu.

Kõik avaldatud õigusaktid saavad avaldamisel digitaalse templi, mida igaühel on võimalik kontrollida ja mis tagab akti muutmatusel pärast avaldamist. Lisaks on kõik avaldatud aktid seotud ajatempliga, mis tagab loata töötlemise juhtumite avastamise.

Terviktekste võib vaadata mis tahes kuupäeva kehtivuse seisuga. Samuti on juurdepääs kõnealuste õigusaktide võimalikele tulevikureaktsioonidele. Tervikteksti iga redaktsioon on seotud sellele eelneva ja sellele järgneva redaktsiooniga. See võimaldab kasutajatel liikuda kronoloogiliselt tervikteksti eelmiselt redaktsioonilt järgmisele ja vastupidi. Võimalik on ühe ja sama õigusakti tervikteksti eri redaktsioone omavahel võrrelda nii, et kasutaja näeb, millised muudatused on õigusaktis tehtud.


Seaduse terviktekstilt on võimalik linkide kaudu avada seaduse alusel kehtestatud määrusi ja määruselt liikuda seadusesätetele, mille alusel määrused on kehtestatud.

Riigi Teatajas avaldatud aktidele lisatakse viide menetlusteabele, mille abil on leitavad seletuskirjad (lingid kooskõlastamise infosüsteemile ja menetlusele Riigikogus), seosed Euroopa Liidu õigusaktidega, tõlked jm lisateave, mis on õigusakti mõistmiseks vajalik.

Riigi Teataja veebilehel on võimalik otsida jõustunud maa- ja ringkonnakohtu ning Riigikohtu lahendeid. Samuti leiab teavet kohtuistungite toimumise aja ja koha kohta.

Riigikohtu lahenditest ja Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) lahenditest avaldatakse kokkuvõtteid ja ülevaateid. Kokkuvõtted on süstematiseeritud ja Riigikohtu lahendite kokkuvõtteid saab otsida märksõnade või õigusakti viidete abil. EIK lahendite kokkuvõtted on leitavad artiklite kaupa.

Riigi Teatajas avaldatakse ka erinevaid seadus- ja õigusuudiseid.

2013. aasta 30. oktoobril võeti kasutusele  [Riigi Teataja ingliskeelne leht](#), kus on avaldatud seaduste terviktekstide ingliskeelsed tõlked ajakohases seisus. Kõikidest seaduste terviktekstidest (välja arvatud ratifitseerimisseadused) on ingliskeelsed tõlked kättesaadavad alates 2014. aasta lõpust. Seaduseid tõlgivad vandetõlgid. Ajakohaste tekstide tõlkimist inglise keelde alustati Justiitsministeeriumi korraldamisel 2011. aastast. Kuigi tõlked ei oma õigusjõudu, hoitakse neid ajakohases seisus. MyRT teenust kasutades on igaühel võimalik uusi tõlkeid oma e-postile tellida.

Lisaks on võimalik kasutada ka õigusaktide eelnõude otsingut, mis võimaldab otsida juba vastuvõetud õigusaktide ja menetluses olevate eelnõude erinevaid menetlustappe ning nende kaudu juurde pääseda kõikidele menetlusandmetele ja koostatud dokumentidele. Teavet õigusakti eelnõu liikumise kohta eelnevast menetlustapist järgmisesse on võimalik tellida ka MinuRT teenust kasutades oma e-posti aadressile.


Igaühel on võimalik luua oma isiklik kasutajaportaali Minu RT teenust kasutades ja märkida seal aktid lingimärkmikusse ning tellida endale portaali kaudu teavitusi uutest aktidest ja lisandunud uuest teabest oma e-posti aadressil.

**Kas juurdepääs Eesti õigusaktide andmebaasile on tasuta?**

Juurdepäas Riigi Teatajale, samuti kõik õigusteabeteenused on kasutajale **tasuta**.

Kohaliku omavalitsuse üksustes ja rahvaraamatukogudes (ligikaudu 600) võimaldatakse soovijatel tasuta kasutada Internetis ilmuvat Riigi Teatajat ja neid abistatakse aktide leidmisel. Kuni 20 lehekülge väljatrükki peab kasutajale võimaldama tasuta.

#### Eesti õigusaktide andmebaasi ajalugu

 [Riigi Teataja](#) on Eesti Vabariigi ametlik väljaanne, mis ilmub alates 1918. aasta 27. novembrist. 1940. aastal Riigi Teataja väljaandmine katkes, kuid seda jätkatakse 1990. aastast.

Alates 1996. aastast alustati Riigi Teataja väljaandmist Internetis ja alates 2002. aasta 1. juunist on ametlik Internetis ilmuv Riigi Teataja väljaanne.

Alates 2010. aasta 1. juunist ilmub Riigi Teataja ainult Internetis ametliku võrguväljaandena. Sellest ajast Riigi Teatajat paberil välja ei anta.

2010. aasta novembris võeti kasutusele uus kasutajasõbralikum ja rohkem õigusteavet pakkuv Riigi Teataja infosüsteem. Infosüsteem on Riigikantselei juhtimisel välja töötatud Euroopa Liidu regionaalarengu fondi finantseeringuga.

Riigikohtu ja EIK lahendite kokkuvõtted, erinevaid õigusuudiseid ning teave jõustunud kohtulahendite ja kohtuistungite toimumise kohta on kättesaadav Riigi Teataja veebilehel alates 2012. aasta 20. jaanuarist.

Õigusaktide eelnõude otsing võeti kasutusele 2012. aasta lõpus.

2013. aastast avaldatakse Riigi Teatajas kõigi omavalitsuste vastuvõetud määrused ja nende ajakohases seisus terviktekstid.

Alates 2013. aasta 24. septembrist pannakse kõikidele õigusaktidele nende avaldamisel Riigi Teatajas väljaandja digitaalne tempel ja ajatempel.

2013. aasta 30. oktoobril võeti kasutusele Riigi Teataja ingliskeelne leht.

Elektronilise Riigi Teataja uue süsteemi arendamise osana luuakse ühendus Euroopa N-Lex portaaliga.

---

**Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.**

Viimati uuendatud: 26/02/2019


#### Liikmesriigi õigus - lirimaa



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: [en](#) on juba tõlgitud.

**Sellel lehel antakse teavet lirimaa õigussüsteemi kohta.**

 [lirimaa õigussüsteem](#) põhineb erinevatel allikatel ning toimib tavaõiguse raamistikus. Praegune lirimaa põhiseadus on riigi põhiline õigusakt ning jõustus 29. detsembril 1937. Põhiseaduse artikli 15 lõike 2 punktis 1 sätestatakse, et õigusaktide andmise ainuõigus on antud parlamendile (*Oireachtas*). Põhiseaduse artikli 34 lõikes 1 sätestatakse samuti, et kohut peab mõistma seaduse alusel loodud kohtutes, mida juhivad põhiseaduses ette nähtud viisil ametisse nimetatud kohtunikud.

Põhiseadus näeb ette kolme erineva võimu – seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu – lahususe. Sellega tagatakse, et üks riigiorgan ei saa sekkuda teisele organile pandud ülesannetesse.

Olenemata võimude lahususest täidavad kohtud põhiseaduslikku ülesannet, kui nad vaatavad läbi teiste riigiorganite tegevuse vastavust põhiseadusele ja õiguspärasust. Kohtunikud on oma ülesannete täitmisel valitsusest sõltumatud.

Kodanike põhiõigused on tagatud põhiseaduse artiklitega 40–44.

#### Õiguse allikad

Õigusaktide liigid – kirjeldus

Põhiseaduse artikli 15 lõike 1 kohaselt koosneb parlament presidendist, alamkojast (*Dáil Éireann*) ja ülemkojast (*Seanad Éireann*). Artikli 15 lõike 2 punktis 1 sätestatakse, et õigusaktide andmise ainuõigus on antud parlamendile (*Oireachtas*) – parlamendi õigusaktid on tuntud ka esmase õiguse aktidena.

Artikli 15 lõike 2 punktis 2 nähakse ette alamate õigusaktide või teisese õiguse aktide kehtestamine ja tunnustamine: näiteks korraldused, määrused, eeskirjad, kavad või kohalikud määrused, mis on koostatud parlamendi kehtestatud piirides antud võimu teostamisel. Valitsuse minister (või kui see on asjakohane, siis kohalik omavalitsus) võib võtta selliseid õigusakte vastu ainult parlamendi sätestatud kriteeriumite ja piiride raames.

Riigi kohtuvõimu teostavad kohtunikud vastavalt põhiseaduse artiklile 34 ja teatavatele õigusaktidele: peamiselt 1961. aasta kohtute seadusele (loomine ja ülesehitus) ja 1961. aasta kohtute seadusele (täiendavad sätted) muudetud kujul. Pretsedendiõigus moodustub kohtuniku loodud õigusest ja otsustest, mis tõlgendavad ja arendavad kohtupraktikat ja tõlgendavad õigusakte.

### Õigusnormide hierarhia

Põhiseadus on riigi kõige tähtsam õigusakt ning selle suhtes kohaldatakse ainult Euroopa õiguse sätteid; põhiseadus on ülimuslik teiste, alama astme õigusallikate, sealhulgas tavaõiguse suhtes. Kõikide neist allikatest pärit normide kehtivus sõltub põhiseadusest. Tavaõigus või õigusakt, mis on vastuolus põhiseaduse sätetega, on kehtetu ja seetõttu õigustühine. Põhiseaduse sätteid võivad tõlgendada kõrgemad kohtud, kuigi mis tahes muudatusi põhiseadusesse saab teha ainult rahvahääletuse kaudu.

Iirimaa on dualistlik riik. Põhiseaduse artikli 29 lõikes 6 sätestatakse, et välislepingutel on õiguslik jõud parlamendi määratud ulatuses. See tähendab, et sõlmitud välislepingud tuleb üle võtta siseriikliku õigusesse õigusaktidega, enne kui need muutuvad riigis kohaldatavaks. Erandlik on olukord Euroopa Liidu õiguse puhul, millel on põhiseaduse artikli 29 kohaselt riigis õiguslik jõud. See tähendab, et mis tahes seadust või meedet, mille vastuvõtmine tuleneb Iirimaa Euroopa Liidu liikmesusest, ei saa kehtetuks tunnistada põhiseaduse mis tahes sättega.

Euroopa inimõiguste konventsioon hakkas kehtima Euroopa inimõiguste konventsiooni 2003. aasta seadusega, mis jõustus 31. detsembril 2003. Konventsioon on osa Iiri õigusest, kuid kehtib vaid sel määral, mil konventsioon ei ole vastuolus põhiseadusega.

### Institutsiooniline raamistik

#### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

#### Otsuste tegemise protsess

Peamiste riigi institutsioonide kohta täiendava teabe saamiseks palume külastada järgmisi veebisaite:

- [Iirimaa põhiseadus](#)
- [Õigusloomeprotsessi lühiülevaade](#)

#### Õigusaktide andmebaasid

##### Iirimaa elektrooniline õigusaktide kogumik (eISB)

eISB pakub:

- täiel määral otsitavat XHTML-vormingut;
- ajavahemikul 1922–2008 vastu võetud parlamendi (*Oireachtas*) õigusakte;
- ajavahemikul 1922–2008 vastu võetud teisese õiguse akte (seadusdokumendid);
- õigusaktide nimistut (1922–2005);
- parlamendi 2009. aasta õigusaktide ja teisese õiguse aktide (seadusdokumendid) kättesaadavust PDF-vormingus (otsing ei ole võimalik).

#### Parlamendi kodade ametlik veebisait

[Parlamendi kodade](#) ametlik veebisait sisaldab järgmist:

#### Kehtivad õigusaktid

Veebisait võimaldab juurdepääsu parlamendi poolt 1997. aastast kuni praeguseni vastu võetud õigusaktide terviktekstidele. Õigusaktid avaldatakse ühes ametlikus keeles, st Iiri või inglise keeles (või mõlemas keeles) kohustusega tõlkida see teise ametlikku keelde. Iiri keel on esimene ametlik keel. Vt põhiseaduse artiklit 8 ja artikli 25 lõike 4 punkti 4.

Õigusakti tekst on esitatud PDF-failina, mis sisaldab linke osade ülesehitusest (sisukorrast) õigusakti asjakohaste osade juurde.

Igal aastal jõustatakse umbes 40 õigusakti. Tekst on esitatud HTML-vormingus.

## Eelnõud

Veebisait pakub ka juurdepääsu 1997. aastast kuni praeguseni koostatud **eelnõudele**. See hõlmab:

- eelnõude algseid terviktekste (sealhulgas seletuskirju);
- eelnõude (koja või komisjoni poolt) muudetud versioone;
- eelnõude arutelude linke;
- eelnõudesse tehtud muudatusettepanekute nimekirja. Eelnõu tekst on esitatud PDF-failina, mis sisaldab linke osade ülesehitusest (sisukorrast) õigusakti asjakohaste osade juurde.

## Õigusaktide ajalugu

Veebisait sisaldab ka parlamendi poolt ajavahemikul 1922–2002 vastu võetud õigusakte (*Achtanna an Oireachtais*).

Juurdepääs neile andmebaasidele on **tasuta**.

## Seonduvad lingid

[teave õigussüsteemi kohta](#), teave riigi institutsioonide ja põhiseaduse kohta, [õigusloomeprotsessi lühiülevaade](#), [elektroniline õigusaktide kogumik](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 12/11/2018

## Liikmesriigi õigus - Kreeka

Esta sección ofrece información sobre el ordenamiento jurídico griego.

## Õiguse allikad

- seadused
- tavaõigus
- rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud eeskirjad
- Euroopa Liidu õigus
- rahvusvahelised konventsioonid
- kollektiivlepingud
- heauskus (Αντικειμενική καλή πίστη)
- tavamoraal (Χρηστά ήθη)
- tavad ja head kombad (Συνήθειες και συναλλακτικά ήθη – käitumise üldeeskirjad)

## Õigusaktide liigid – kirjeldus

- põhiseadus (Σύνταγμα)
- ametlikud õigusnormid (Τυπικός νόμος)
- muud õigusliku sisuga aktid (Πράξεις νομοθετικού περιεχομένου)
- presidendi dekreedid (Προεδρικό διάταγμα)
- haldusmeetmed (Διοικητικές πράξεις)



- ELi aluslepingud
- ELi määrused
- ELi direktiivid
- ELi raamotsused
- rahvusvahelised konventsioonid

## Õigusnormide hierarhia

Riiklikest õigusaktidest on kõige olulisem põhiseadus, millele järgnevad seadused, presidendi dekreedid ja seejärel haldusmeetmed. Euroopa Liidu aluslepingud on sama tähtsad kui põhiseadus ning ülejäänud rahvusvahelised õigusaktid seisavad kõrgemal riiklikest õigusaktidest, välja arvatud põhiseadusest.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Kui tekib vajadus muuta või täiendada olemasolevaid õigusakte, kehtestada uusi õigusnorme või võtta rahvusvahelise õiguse norme üle siseriiklikusse õigusesse, toimub see järgmiselt:

pädev minister annab seadusandlikule erikomisjonile ülesande koostada seaduseelnõu.

### Otsuste tegemise protsess

Seadusandliku erikomisjoni koostatud seaduseelnõu saadetakse valitsuse peasekretariaadi seadusandlikule keskkomisjonile, kes kontrollib, kas eelnõu on koostatud nõuetekohaselt, ning kes võib teha märkusi eelnõu põhiseadusele ja rahvusvahelisele õigusele vastavuse kohta.

Seejärel esitatakse seaduseelnõu parlamendile koos asjakohase seletuskirjaga, milles on esitatud kavandatud sätete põhjused ja eesmärgid. Kui eelnõu hõlmab riigieelarve vahendite kasutamist, koostab Kreeka raamatupidamisarvestuse büroo (*Γενικό Λογιστήριο του Κράτους*) kulude kohta eriaruande ja võrdleva aruande. Seaduseelnõule tuleb lisada ka aruanne, milles hinnatakse, milliseid meetmeid tuleb seaduse jõustumise tagajärjel tõenäoliselt võtta, ja aruanne eelnõu esitamisele eelnenud avaliku konsultatsiooni kohta. Sellist aruannet ei ole vaja esitada erijuhtudel.

Parlamendi esimees saadab seaduseelnõu arutamiseks kas parlamendi täiskogule, alalistele komisjonidele või fraktsioonidele. Dekreete parlamendis vastuvõetud seaduste rakendamiseks annab vabariigi president pädevate ministrite ettepanekul. Haldusasutustele on erisätetega antud volitused võtta meetmeid kohalikes huvides olevate või tehnilist laadi või väiksema tähtsusega konkreetsete olukordade reguleerimiseks või küsimuste lahendamiseks.

Vastavalt põhiseaduse artiklile 28 on rahvusvahelised konventsioonid pärast nende ratifitseerimist parlamendi seadusega Kreeka siseriikliku õiguse lahutamatu osa ning need on ülimuslikud iga vastupidise sätte suhtes juhul, kui kõnealused sätted on hilisemad, välja arvatud põhiseaduse sätete suhtes.

ELi määrused kehtivad ühtemoodi kogu liidus; need on kõikide liikmesriikide suhtes siduvad ja neid kohaldatakse kõikides liikmesriikides otse.

ELi direktiivide ülevõtmine siseriiklikusse õigusesse toimub seaduse, presidendi dekreeidi või ministri otsuse alusel.

Parlamendis vastuvõetud seadusele kirjutavad ühe kuu jooksul alla pädevad ministrid ning vabariigi president, kes kuulutab seaduse ametlikult välja.

Seaduses täpsustatakse kuupäev, mil see jõustub. Vastasel korral jõustub seadus tsiviilseadustiku sissejuhatava osa artiklis 103 kindlaks määratud ajal ehk 10 päeva pärast seaduse avaldamist ametlikus teatajas (*Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*).

Seadus, millega ratifitseeritakse konventsioon, hakkab põhimõtteliselt kehtima alates seaduse avaldamisest ametlikus teatajas ning konventsioon jõustub alates konventsioonis kindlaksmääratud kuupäevast.

Kreeka Parlamendi veebisaidilt leiab kõik seadused, mis on vastu võetud alates 22. oktoobrist 1993. Lisaks sellele võib [Riigi Trükikoja](#) (*Εθνικό Τυπογραφείο*) veebisaidilt otsinguga „sisujuht” (*‘Αναζητήσεις*) leida vastuvõetud seaduseelnõude ja presidendi dekreetide iga-aastased nimekirjad (alates 1890. aastast), nende teemad ja andmed ametlike teatajate kohta, kus need avaldati.

Parlamendis vastuvõetud seadust on pädev muutama asjaomase valdkonna eest vastutav minister.

Seadus kehtib, kuni see tühistatakse uue seadusega.

## Õigusaktide andmebaasid

1. [Täielik õigusaktide andmebaas](#), mis kuulub Riigi Trükikojale, kes seda ka haldab.

Juurdepääs sellele andmebaasile on tasuta (seaduse nr 3861/2010 artikkel 7; seadus on avaldatud ametliku teataja väljaandes FEK A/112/13-7-10).

2. [Täielik õigusaktide andmebaas](#), mis kuulub ettevõtjale Intracom & HOL, kes seda ka haldab.

Juurdepääs andmebaasile on tasuline.

3. [Riigi Õigusnõukogu](#) veebisait.

Juurdepääs on tasuta.

### Seonduvad lingid

[Kreeka Parlament](#)

[Riigi Trükikoda](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 25/06/2018

### Liikmesriigi õigus - Hispaania



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [es](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

---

Käesolev lehekülg annab teavet Hispaania õigussüsteemi kohta ja ülevaate Hispaania õiguskorrast.

### Hispaania õiguse allikad

Hispaania õiguse allikad on defineeritud tsiviilkoodeksi paragrahvis 1.

1. Hispaania õiguse allikad on seadus, tava ja õiguse üldpõhimõtted.
2. Õigusaktid, mis on vastuolus kõrgema taseme õigusaktidega, on kehtetud.
3. Tava rakendatakse ainult vastava seaduse puudumisel ja tingimusel, et see ei ole vastuolus moraali ja avaliku korraga ja et see on läbinud ajaproovi.
4. Õiguspraktikat, mis ei ole pelgalt tahteavalduse tõlgendus, käsitletakse tavana.
5. Õiguse üldpõhimõtteid rakendatakse seaduse või tava puudumise korral, piiramata sealjuures nende informeerivat rolli õiguskorras.
6. Välislepingutes sätestatud õigusnormid ei ole Hispaanias otse kohaldatavad ja muutuvad Hispaania õiguskorra osaks pärast seda, kui nad on täielikult avaldatud riigi ametlikus väljaandes.
7. Õiguskorda täiendab kohtupraktika, mille loob ülemkohus seaduste, tava ja üldiste õiguspõhimõtete korduva tõlgendamise ja rakendamise teel.
8. Kohtunikud ja kohtud järgivad oma töös allikate hierarhiat.

### Õigusaktide liigid

Põhiseadus on riigi tähtsaim õigusakt, millele alluvad kõik ametivõimud ja kodanikud. Kõik põhiseadusega vastuolus olevad õigusaktid on kehtetud. Põhiseaduse sisu koosneb kahest selgesti eristatavast osast: a) dogmaatiline osa ja b) konstitutsiooniline osa.

Välislepingud: on kirjalikud kokkulepped rahvusvahelise õiguse teatud subjektide vahel, mis võivad koosneda ühest või mitmest omavahel seotud juriidilisest instrumendist, olenemata nende nimetusest.

Autonoomiastatuut on autonoomse piirkonna peamine institutsiooniline õigusnorm, mida tunnustab Hispaania 1978. aasta põhiseadus ja mis kiidetakse heaks alusseadusega. Statuut sisaldab vähemalt autonoomse piirkonna nime, territooriumi piire, autonoomsete institutsioonide nime, korraldust ja asukohta ning pädevust.

- Seadus: võivad olla erinevat liiki.
- Alusseadus: käsitleb põhiõigusi ja tsiviilvabadusi, kiidab heaks autonoomiastatuudid, üldise valimiskorra ja muud põhiseaduses sätestatud küsimused.
- Lihtseadus reguleerib alusseaduse valdkondi.
- Seadusandlik dekreet on parlamendi poolt valitsusele antud pädevusega seaduse mõjuga teatud valdkonna õigusakt.
- Dekreetseadus on valitsuse poolt erakorraliselt ja pakilise vajaduse korral vastu võetud ajutine õigusakt, milles ei käsitleta riigi põhiinstitutsioonide korraldust, põhiseaduse esimeses peatükis nimetatud kodanike õigusi, kohustusi ja vabadusi, autonoomsete piirkondade korda ega üldist valimiskorda. Dekreetseadus tuleb kohe anda kongressile arutamiseks ja hääletamiseks kolmekümne päeva jooksul alates selle väljakuulutamisest.
- Määrus: on üldakt, mille annab välja täidesaatev võim. Ta on seadusest vahetult madalam õigusakt ja on tavaliselt seaduse rakendusakt.
- Tava defineeritakse „sarnaste tegevuste enam-vähem järjepidevast kordumisest tulenevate normide kogumina”. Selleks, et tava oleks kollektiivse spontaanse tahte väljendus, peab see olema üldine, järjepidev, ühtne ja kestev.
- Üldised õiguspõhimõtted on üldised normatiivsed avaldused, mis formaalselt ei ole õiguskorra osa, aga mida loetakse selle osaks, kuna nad on aluseks teistele normatiivsetele põhimõtetele või võtavad abstraktselt kokku nende sisu. Üldised õiguspõhimõtted aitavad täita tühikuid õiguses ja tõlgendada õigusnorme.
- Kohtupraktika luuakse alates kahest üht õigusnormi sarnaselt tõlgendavast kohtuotsusest, mille on vastu võtnud ülemkohus või, kui tegemist on teatud autonoomse piirkonna pädevusse kuuluva küsimusega, vastava autonoomse piirkonna kõrgema astme kohus. Juhul kui kohtunik või kohus eemaldub ülemkohtu poolt kehtestatud doktriinist, ei muuda see kohtuotsust automaatselt kehtetuks, vaid annab õiguse kassatsioonikaebuseks. Sellele vaatamata võib ülemkohus igal ajal oma kohtupraktikast kõrvale kalduda.

### **Õigusnormide hierarhia**

Hispaania tsiviilkodeksi paragrahvi 1.2 kohaselt on hierarhiliselt kõrgema õigusaktiga vastuolus olevad aktid kehtetud. See tähendab, et peab olema õigusnormide hierarhia ja Hispaania põhiseadus reguleerib erinevate normide omavahelisi suhteid ja pädevust.

Põhiseaduse järgi on Hispaania õigusaktide järjestatus järgmine:

1. põhiseadus,
2. välislepingud,
3. seadus selle kitsas tähenduses: alusseadus, lihtseadus ja seaduse jõuga normid (nende hulgas kuninglik dekreetseadus ja kuninglik seadusandlik dekreet),
4. ametiisikute poolt väljastatavad õigusaktid, millel on oma hierarhia vastavalt väljaandvale asutusele (kuninglik dekreet, dekreet, ministri korraldus jne).

Lisaks on sätestatud pädevuspõhimõte autonoomsete piirkondade parlamentide poolt välja antavate õigusaktide kohta.

### **Institutsiooniline raamistik**

#### **Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid**

Hispaania institutsiooniline raamistik tugineb võimude lahususe põhimõttele, kusjuures seadusandlik võim kuulub parlamendile ja autonoomsete piirkondade seadusandlikele assambleedele.

Valitsusel on täidesaatev võim, sealhulgas õigus välja anda määrusi, ja mõnikord on tal parlamendi (Cortes Generales) volitusel seadusandlik õigus.

Kohalikele omavalitsustele ei ole antud seadusandlikku õigust, küll aga õigus anda määrusi.

Õigus seadusi algatada on valitsusel, kongressil ja senatil, autonoomsete piirkondade assambleedel ja rahval.

## Otsuste tegemise protsess

Välislepingud: välislepingute heakskiitmiseks on kolm viisi, sõltuvalt valdkonnast.

- Esiteks kiidetakse alusseadusega heaks lepingud, millega antakse mõnele rahvusvahelisele organisatsioonile või institutsioonile põhiseadusest tulenevate pädevuste teostamine.
- Teiseks võib valitsus anda riigi nõusoleku, võttes lepingute või kokkulepetega endale kohustusi parlamendi eelneval nõusolekul järgmistel juhtudel: poliitilise iseloomuga lepingud, sõjaväelise iseloomuga lepingud ja kokkulepped, riigi territoriaalset tervikkust või põhiseaduse esimeses peatükis sätestatud põhiõigusi ja -kohustusi käsitlevad lepingud ja kokkulepped, lepingud ja kokkulepped, mis toovad kaasa rahalisi kohustusi maksuametile, lepingud ja kokkulepped, mis toovad kaasa mõne seaduse muutmise või tühistamise või mille elluviimine nõuab seadusandlikke meetmeid.
- Muudes valdkondades tuleb ainult kohe teavitada kongressi ja senatit lepingutega ühinemisest.

Korralduselt sõlmitud välislepingud muutuvad pärast nende ametlikku avaldamist Hispaanias õiguskorra osaks. Nende sätteid võib muuta või tühistada ainult vastavas lepingus ettenähtud viisil või vastavalt rahvusvahelise õiguse üldistele normidele. Välislepingute ja kokkulepete kehtetuks tunnistamisel kasutatakse sama menetlust kui nende heakskiitmisel.

Seadus:

seaduseelnõud kiidab heaks valitsus, kes annab selle edasi kongressile koos otsuse vastuvõtmiseks vajaliku seletuskirjaga.

Kui kongress on lihtseaduse või alusseaduse eelnõu heaks kiitnud, annab kongressi esimees sellest viivitamatult teada senati esimehele, kes viib selle senatisse arutamiseks. Kahe kuu jooksul alates teksti kättesaamisest võib senat anda sellele veto või teha sellesse parandusi. Veto peab olema vastu võetud absoluutse häälteenamusega.

Eelnõud ei saa anda kuningale heakskiitmiseks, kui kongress ei ole seda heaks kiitnud absoluutse häälteenamusega, kui tegemist on vetoga, või lihthäälteenamusega, kui on möödunud kaks kuud eelnõu esitamisest, või kui ei ole võetud otsust paranduste kohta ja need on lihthäälteenamusega vastu võetud või tagasi lükatud. Kui tegemist on valitsuse või kongressi poolt kiireloomulisteks kuulutatud eelnõudega, on senatil eelnõu vetostamiseks ja muudatuste tegemiseks aega kahe kuu asemel kakskümmend kalendripäeva.


Kuningas kuulutab parlamendi heaks kiidetud seaduse välja viieteistkümne päeva jooksul, ja annab korralduse nende viivitamatuks avaldamiseks.

- Alusseadus: alusseaduste heakskiitmiseks, muutmiseks või tühistamiseks on vajalik kongressi absoluutne häälteenamus eelnõu tervikteksti lõpphääletusel.

Määrus: määrused töötatakse välja järgmise korra järgi.

- Määruse algatab pädev asutus, mis töötab välja vastava eelnõu, millele lisatakse seletuskiri määruse vajalikkuse kohta ja sellega seotud kulude hinnang.
- Väljatöötamise protsessis tuleb lisaks aruannetele, otsustele ja eelnevatele heakskiitudele viia läbi uuringuid ja konsultatsioone, mida peetakse vajalikuks teksti sobivuse ja õiguspärasuse tagamiseks. Igal juhul tuleb määrustele lisada selles sätestatud meetmete mõju aruanne.
- Kui määrus käsitleb kodanike seadusejärgseid õigusi ja huviseid, võib neile anda võimaluse arutamiseks mõistliku aja jooksul vähemalt viieteistkümne päeva jooksul. Samuti teavitatakse nimetatud aja jooksul määrusest avalikkust, kui selle iseloom seda nõuab.
- Igal juhul peab määruste eelnõudest teavitama tehniline peasekretariaat (Secretaría General Técnica) ning seadusega ettenähtud juhtudel võtab otsuse vastu riiginõukogu.
- Kui määrus käsitleb riigi ja autonoomsete piirkondade pädevuse jagamist, on vajalik regionaalpoliitika ministereeriumi (Ministerio de Política Territorial) eelnev aruanne.
- Valitsuse poolt heaks kiidetud määrused jõustuvad pärast tervikteksti avaldamist riigi ametlikus väljaandes.

## Õigusaktide andmebaasid

Kõik alates 1960. aastast avaldatud õigusaktid on riigi ametliku väljaande andmebaasis  Iberlex.

**Kas juurdepääs andmebaasidele on tasuta?**

Juurdepääs sellele andmebaasile on tasuta.

## Lühike sisukirjeldus

Riigi ametliku väljaande veebisaidil saab tutvuda alates 1960. aastast avaldatud väljaannetega.

Andmebaasil on õigusaktide ja kuulutuste otsingumootor, samuti põhiseadusliku kohtupraktika andmebaas alates 1980. aastast ning riigiadvokatuuri (aruanded ja otsused alates 1997. aastast) ja riiginõukogu andmebaasid. Samuti pakutakse teatiste, avaldatud kuulutuste, teabepäringute ja dokumentide konsulteerimise teenuseid.

## Seonduvad lingid

[IBERLEX / Hispaania õigusaktide andmebaas](#)

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 12/03/2019

## Liikmesriigi õigus - Prantsusmaa

Selles jaotises on esitatud ülevaade Prantsuse õiguse allikatest.

### Õiguse allikad

Prantsuse õigus koosneb sisuliselt kirjalikest õigusnormidest, mida nimetatakse **õiguse allikateks**. Need võivad olla riikide poolt või riikide vahel riigi tasandil vastu võetud õigusnormid, aga ka riigi ja rahvusvaheliste kohtute kohtupraktika. Peale selle kuuluvad nende hulka kohalikul tasandil kehtestatud õigusnormid, näiteks kohalike omavalitsuste või kutse- ja ametiühingute, näiteks arstide kolleegiumi eeskirjad või kodanike endi kehtestatud normid, näiteks kollektiivlepingud või muud lepingud, aga ka puht tavad.

See kogum allub **õigusnormide hierarhiale**. Näiteks iga uus õigusnorm:

- peab võtma arvesse olemasolevaid kõrgemaid õigusnorme;
- võib muuta sama tasandi olemasolevaid õigusnorme;
- tühistab madalamad vastuolulised õigusnormid.

### Rahvusvahelise õiguse allikad

#### Rahvusvahelised lepingud ja kokulepped

Rahvusvaheline leping jõustub Prantsusmaal pärast selle ratifitseerimist või heakskiitmist ja avaldamist. Osa lepinguid on Prantsusmaa õiguskorras **vahetult kohaldatavad**, teised tuleb aga riigisisese õigusaktiga **üle võtta**.

### Euroopa Liidu õigus

Euroopa Liidu õiguse mõiste hõlmab Euroopa Liidu institutsioonide kehtestatud õigusnorme. Need võivad olla soovitusel, arvamused, määrused, otsused või direktiivid.

### Riigisisese õiguse allikad

#### Põhiseaduslikud õigusnormid

- 4. oktoobri 1958. aasta põhiseadus;
- 27. oktoobri 1946. aasta põhiseaduse preambul koos 26. augusti 1789. aasta inim- ja kodanikuõiguste deklaratsiooniga ning neis viidatud vabariigi seadustes tunnustatud põhimõtetega;
- põhiseadusnõukogule enne nende jõustumist esitatud orgaanilised seadused, mille eesmärk on põhiseadust täiendada.

#### Seadusandlikud õigusnormid

Parlamendi poolt vastuvõetavad õigusaktid alluvad põhiseadusele. Põhiseadusnõukogu kontrollib sellekohase taotluse saamisel **õi gusakti vastavust põhiseadusele** enne selle jõustumist. Põhiseadusnõukogule võib esitada taotluse ka Vabariigi president,

peaminister, rahvusassamblee ja senati esimees või nende kummagi kuuskümmend liiget. Iga juriidilisse menetlusse kaasatud üksikisik võib vaidlustada menetluses tähtsust omava kehtiva õigusakti põhiseaduslikkuse ja nõuda selle kehtetuks tunnistamist põhjendusel, et see on vastuolus põhiseadusega tagatud õiguste ja vabadustega. Sellisel juhul edastab riiginõukogu või kassatsioonikohus asja põhiseadusnõukogule eelotsuse tegemiseks.

Põhiseaduse artikli 55 kohaselt on Prantsusmaa poolt ratifitseeritud rahvusvahelised lepingud seadusandlike õigusnormide suhtes ülimuslikud. Haldus- ja üldkohtud peavad keelduma kohaldamast oma kohtualluvuspiirkonnas õigusakte, mis on vastuolus rahvusvahelise lepinguga, olenemata sellest, kas see ratifitseeriti enne või pärast õigusakti jõustumist.

## Seadusandlikud dokumendid

### 1. Korraldused

Põhiseaduse artikli 38 kohaselt võib **valitsus** taotleda oma programmi rakendamiseks parlamendilt luba piiratud ajavahemiku jooksul seadusandlike meetmeid võtta. Need korraldused jäävad ametlikult haldusaktideks kuni nende heakskiitmiseni seadusandliku organi poolt ning kuni heakskiitmiseni võidakse neid halduskohtus vaidlustada.

### 3. Määrused

Määrused on erinevad olenevalt neid andnud asutusest:

1. Vabariigi Presidendi või peaministri seadlused (kui ministrite nõukogu või riiginõukogu need vastu võtab, võib neid muuta ainult samasuguses korras).
2. ministeeriumisisesed või ministri korraldused;
3. riigivõimu delegeeritud esindajate (prefekti, linnapea vms) või detsentraliseeritud ametiasutuste (vald, departemang või regioon) reguleerivad otsused.

### 5. Kollektiivlepingud

Tööhõive üldtingimused on sätestatud tööseadustikus. Sellest lähtuvalt sõlmivad erasektori tööturu osapooled (tööandjad ja **ametühingud**) omavahelised lepingud ja lepped. Seega määratletakse kollektiivlepingutes töötajate töötingimused ja neile töö eest tagatud hüvitised (jäätmekäitlus ja ringlussevõtt, noorte töötajate elamispind, lisapensionisüsteem jne). **Kollektiivlepped** hõlmavad seevastu ainult konkreetset teemat (töötasu, tööaeg jne). Kollektiivlepinguid ja -leppeid võidakse sõlmida sektori tasandil (kõik teatud territooriumil samal tegevusalal tegutsevad äriühingud), äriühingu või ettevõtte tasandil. Tööhõive, sotsiaalsete suhete ja solidaarsusministeerium või põllumajandus- ja kalandusministeerium võivad kollektiivlepingut laiendada kõikidele sama sektori organisatsioonidele.

## Üld- ja halduskohtute kohtupraktika

Kohtupraktika tuleneb nii üld- kui ka halduskohtutest. Kohtupraktikaga tõlgendatakse õigusakte, kuid tõlgendus kehtib üldjoontes ainult asjaomases küsimuses. Halduskohtute kohtupraktika on haldusaktide suhtes ülimuslik, see tähendab, et nendega saab kehtetuks tunnistada haldusakte, kuid mitte õigustloovaid akte.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusloomeprotsess Prantsusmaal

Tähtis on eristada **valitsuse eelnõu**, mille algatab valitsus ja mille esitab ministrite nõukogule minister, **parlamendi eelnõust**, mille algatab parlament. Valitsuse eelnõu esitatakse rahvusassambleele või senatile.

Seejärel vaatab parlament eelnõu läbi ja see võetakse vastu, kui mõlemad kojad on selle samadel tingimustel heaks kiitnud.

Kui kaks koda kokkuleppele ei jõua, kutsutakse kokku ühiskomitee. See seitsmest rahvusassamblee liikmest ja seitsmest senati liikmest koosnev komitee saab ülesandeks koostada eelnõu kokkulepitud tekst, tavaliselt pärast kaht lugemist kummaski kojas. Valitsus võib siiski kasutada kiirendatud menetlust; sellisel juhul võidakse moodustada ühiskomitee pärast esimest lugemist.

Seaduse kuulutab välja (st kirjutab alla) Vabariigi President 15 päeva jooksul pärast seda, kui parlamendis vastu võetud tekst valitsusele edastatakse. President võib taotleda selle aja jooksul seaduse uut lugemist ja võidakse konsulteerida põhiseadusnõukoguga, et kontrollida selle vastavust põhiseadusele.

**Väljakuulutatud seadus** jõustub pärast selle avaldamist Ametlikus Teatajas.

## Seaduste ja määruste avaldamine

Seaduse ja määrused muutuvad siduvaks pärast nende **teatavakstegemist kodanikele**. Seega tuleb igast meetmest teavitada isikuid, keda need puudutavad, mis tähendab, et regulatiivsed meetmed tuleb avaldada.

Seadusandlike ja regulatiivsete tekstide jõustumise sätteid muudeti 20. veebruari 2004. aasta korraldusega nr 2004-164 alates 1. juunist 2004. Tsiviilseadustiku artiklis 1 sätestatakse, et **tekstid jõustuvad järgmisel päeval pärast nende avaldamist Ametlikus Teatajas**, kui ei ole teisiti sätestatud.

Erijuhtudel võivad järgmised siiski jõustuda avaldamise päeval: seadused, mida rakendavas seadluses on selliselt sätestatud, ja haldusmeetmed, mille kohta on valitsus erisättega eelnevalt selliselt kehtestanud.

Välja arvatud **seadlused, avaldatakse Ametlikus Teatajas** ka pädevate riigiasutuste riigi tasandil antud **regulatiivsed õigusaktid** (ministri korraldused, sõltumatute haldusasutuste meetmed jne). Ministeeriumite korraldused avaldatakse sageli lisaks ka ministeeriumi bülletàanis.

Regulatiivne õigusakt avaldatakse ainult bülletàanis, kui see puudutab vaid väikest kodanike kategooriat (sisuliselt ainult ministeeriumi teenistujaid ja esindajaid).

**Kohalike ametiasutuste meetmete** avaldamiseks kehtib eraldi kord. Ametlikus Teatajas neid ei avaldata.

**Ringkirjadel või juhistel** reeglina regulatiivne jõud puudub. Need meetmed piirduvad juhiste andmisega seaduste ja seadluste rakendamiseks osakondades või teatud sätete tõlgendamise selgitamisega.

Jõustamiseks tuleb need avaldada asjaomasel, peaministri poolt selleks ettenähtud veebisaidil (8. detsembri 2008. aasta seadlus nr 2008-1281). Ametlikus Teatajas avaldatakse vaid kõige tähtsamad ringkirjad.

## Õigusaktide andmebaasid

Prantsusmaa **avalikke õigusaktide andmebaase** haldab avaliku teabe veebis levitamise talitus (SPDDI) vastavalt [5. augusti 2002. aasta seadlusele nr 2002-1064](#) ([inglisekeelne tekst](#))

Seda süsteemi on üksikasjalikult selgitatud [teabelehel](#) veebisaidil [Légifrance](#) kättesaadava teabe kasutamise kohta:

[Légifrance](#) sisaldab:

- seadustike, seaduste ja määruste terviktekste (**andmebaas Legi**)
- Ametliku Teataja seaduste ja seadluste väljaandes (*lois et décrets*) avaldatud dokumente (**andmebaas Jorf**)
- üleriigilisi laiendatud kollektiivlepinguid (**andmebaas Kali**)
- põhiseadusnõukogu otsuseid (**andmebaas Consti**)
- kassatsioonikohtu ja apellatsioonikohtu otsuseid (**bülletàanis avaldatud otsused andmebaasis Cass, avaldamata otsused andmebaasis Inca ning apellatsioonikohtu otsused andmebaasis Capp**)
- riiginõukogu ja pädevuskonfliktide kohtu otsuseid, haldusapellatsioonikohtute otsuseid ja valikut esimese astme halduskohtute otsustest (**andmebaas Jade**)
- Riikliku Infotehnoloogia ja Kodanikuvabaduste Komisjoni (CNIL) otsuseid (**andmebaas CNIL**).

See talitus (SPDDI) pakub viiteid ka muudele veebisaitidele, millele pääseb kas otse või [Légifrance](#)'i kaudu, need on:

- finantskohtute otsused [kontrollikoja](#) veebisaidil;
- ministeeriumite bülletànid;
- maksude peadirektoraadi [maksudokumentid](#)
- rahvusvahelised konventsioonid välis- ja Euroopa asjade ministeeriumi veebilehel (andmebaas [Pact](#)).

Teave eeltoodud teist liiki andmete leidmise ja kasutamise tingimuste kohta on esitatud igal veebisaidil eraldi.

Légifrance'i veebisaidil on esitatud ka teave eelmainitud [andmebaaside kataloogi](#) leidmiseks.

Esitatud on ka [Légifrance'i litsentsitasude loetelu](#).

## Andmebaasid



Õigusaktide andmebaaside mitteammendav loetelu on järgmine:

- andmebaas [LEGI](#) sisaldab seadustike, seaduste ja määruste terviktekste;
- andmebaas [JORF](#) sisaldab Ametliku Teataja seaduste ja seadluste väljaandes (*lois et décrets*) avaldatud dokumente;
- andmebaas [KALI](#) sisaldab üleriigilisi laiendatud kollektiivlepinguid;
- andmebaas [CONSTIT](#) sisaldab põhiseadusnõukogu otsuseid;
- andmebaas [JADE](#) sisaldab riiginõukogu ja pädevuskonfliktide kohtu ning haldusapellatsioonikohtute otsuseid ja valikut esimese astme halduskohtute otsustest;
- andmebaas [CNIL](#) sisaldab Riikliku Infotehnoloogia ja Kodanikuvabaduste Komisjoni (CNIL) otsuseid.

[Kassatsioonikohtu](#) kohtupraktika on esitatud selle veebisaidil.

[Kassatsioonikohtu otsuseid](#) võib tellida veebiteenuse kaudu ning teatud [kassatsioonikohtu otsused tõlgitakse](#) inglise, araabia ja mandariini keelde.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 13/12/2016

## Liikmesriigi õigus - Horvaatia



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.  
Järgmised keeleversioonid: [hr](#) on juba tõlgitud.

## Horvaatia Vabariigi põhiseadus

[Horvaatia Vabariigi põhiseadus](#) (*Ustav Republike Hrvatske*)

Horvaatia Vabariigi 22. detsembri 1990. aasta põhiseadusega (edaspidi „1990. aasta põhiseadus”) kehtestati uus 1990. aasta põhiseaduslik kord ning põhiseaduses määratleti Horvaatia Vabariigi konstitutsioonikohtu (edaspidi „konstitutsioonikohus”) koosseis ning pädevuse laad ja ulatus.

1990. aasta põhiseadus sisaldab järgmisi sätteid.

- Konstitutsioonikohus (*Ustavni sud*) koosneb 11 kohtunikust, kelle valib kaheksaks aastaks ametisse esindajatekoda (*Zastupnički dom*) Horvaatia Vabariigi parlamendi (*Hrvatski sabor*) maakondade koja (*Županijski dom*) ettepaneku alusel silmapaistvate õigusvaldkonna ekspertide, eelkõige kohtunike, prokuröride, advokaatide/õigusnõustajate ja ülikoolide õigusteaduse professorite hulgast.
- Konstitutsioonikohus valib kohtu esimehe, kelle ametiaeg kestab neli aastat. Konstitutsioonikohtu kohtunikud ei tohi täita mis tahes muid avalikke või kutsealaseid ülesandeid.
- Konstitutsioonikohtu kohtunikel on samasugune puutumatus nagu Horvaatia parlamendi liikmetel.
- Konstitutsioonikohtu kohtuniku võib ennetähtaegselt ametist vabastada kohtuniku enda avalduse alusel, tema vangimõistmise korral või juhul, kui konstitutsioonikohus ise leiab, et kohtunik on kehvalt võimetu oma ametikohustusi täitma.

1990. aasta põhiseaduse kohaselt on konstitutsioonikohtul järgmine põhiline pädevus.

- Konstitutsioonikohus otsustab, kas seadused on põhiseadusega kooskõlas, ja tunnistab põhiseadusega vastuolus olevad seadused kehtetuks.
- Kohus teeb otsuseid muude õigusaktide põhiseadusele ja seadustele vastavuse kohta ning tunnistab põhiseadusega vastuolus olevad või ebaseaduslikud õigusaktid kehtetuks.

- Konstitutsioonikohus kaitseb põhiseadusega tagatud inim- ja kodanikuõigusi ning põhi- ja kodanikuvabadusi põhiseadusliku kaebuse esitamisega algatatud menetlustes.
- Kohus teeb otsuseid seadusandlike, täidesaatvate ja kohtuorganite vahelistes kohtualluvusvaidlustes.
- Konstitutsioonikohus teeb järelevalvet erakondade programmide ja tegevuse põhiseaduslikkuse üle ning võib keelata erakonna töö, kui on oht, et erakonna programmi või tegevusega võidakse rikkuda Horvaatia Vabariigi demokraatlikku põhiseaduslikku korda, sõltumatust, ühtsust või territoriaalset terviklikkust.
- Kohus teeb järelevalvet valimiste ja üleriigiliste rahvahääletuste põhiseaduslikkuse ja õiguspärasuse üle ning lahendab selliseid valimistega seotud vaidlusi, mis ei kuulu teiste kohtute pädevusse.
- Horvaatia Vabariigi valitsuse ettepanekul teeb konstitutsioonikohus kindlaks, kas vabariigi president on kehtvalt võimetu täitma oma ametiülesandeid. Sellisel juhul võtab vabariigi presidendi ametikohustused ajutiselt üle Horvaatia parlamendi esimees.
- Menetlustes, mis algatatakse Horvaatia parlamendi esindajatekoja kõigi liikmete kahekolmandikulise häälteenamusega, teeb konstitutsioonikohus kõigi kohtunike kahekolmandikulise häälteenamusega otsuse vabariigi presidendile süüdistuse esitamise kohta. Kui konstitutsioonikohus otsustab süüdistuse esitamise kasuks, lõppevad põhiseadusest tulenevalt vabariigi presidendi volitused.

1990. aasta põhiseaduses on samuti sätestatud, et põhiseadusliku aktiga reguleeritakse konstitutsioonikohtu kohtunike valimise tingimusi ja nende ametiaja lõpetamist, põhiseaduslikkuse järelevalvet ja õiguspärasuse kontrolli menetluse algatamise tingimusi ja ajapiiranguid, konstitutsioonikohtu otsuste tegemise korda ja otsuste õigusmõju, põhiseadusega tagatud vabaduste ning inim- ja kodanikuõiguste kaitset ning muid konstitutsioonikohtu ülesannete täitmise ja tööga seotud olulisi küsimusi. Lisaks on põhiseaduses sätestatud, et kõnealune põhiseaduslik akt tuleb võtta vastu põhiseaduse muutmiseks ette nähtud korras.

Alates 1990. aastast ei ole peale Horvaatia Vabariigi konstitutsioonikohtu käsitleva põhiseadusliku akti olnud vaja võtta vastu muid põhiseaduses endas sätestatud korra kohaselt vastuvõetavaid akte, s.t akte, millele põhiseadusega antakse põhiseaduslik jõud. See asjaolu annab selgelt tunnistust sellest, kui oluline on põhiseaduslikkuse järelevalvet ja kui suur on selle roll Horvaatia Vabariigi õiguskorras.

Kooskõlas 1990. aasta põhiseadusega võttis Horvaatia parlament 1991. aasta märtsis vastu esimese põhiseadusliku akti Horvaatia Vabariigi konstitutsioonikohtu kohta (edaspidi „1991. aasta põhiseaduslik akt“), millega arendati edasi konstitutsioonikohtu pädevust, mis on sätestatud 1990. aasta põhiseaduses.

1990. aasta **põhiseadust muudeti esimest korda** 1997. aasta lõpus, mil võeti vastu põhiseaduslik akt Horvaatia Vabariigi põhiseaduse muutmise ja täiendamise kohta. Selle aktiga ei muudetud ega täiendatud 1990. aasta põhiseaduse neid sätteid, millega reguleeritakse konstitutsioonikohtu pädevust. 1999. aasta septembris võttis parlament vastu uue põhiseadusliku akti Horvaatia Vabariigi konstitutsioonikohtu kohta (edaspidi „1999. aasta põhiseaduslik akt“).

**Teist korda muudeti põhiseadust** 2000. aasta lõpus, mil võeti vastu Horvaatia Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus. Nende põhiseadusesse tehtud muudatustega laiendati olulisel määral konstitutsioonikohtu pädevust ja kohtunike arvu suurendati algselt 11-lt kohtunikult 13-le. Lisaks juba 1990. aasta põhiseaduses sätestatud pädevusele anti konstitutsioonikohtule järgmised uued volitused:

- õigus kontrollida seaduste põhiseadusele vastavust ning muude mitte enam jõus olevate õigusaktide põhiseadusele vastavust ja õiguspärasust tingimusel, et selliste õigusaktide kehtivuse lõppemise ja põhiseaduslikkuse järelevalvet menetluse algatamise taotluse esitamise vahele ei jää üle ühe aasta;
- õigus jälgida põhiseaduslikkuse ja õiguspärasuse rakendamist ning anda Horvaatia parlamendi esindajatekojale teada igasugusest konstitutsioonikohtu tuvastatud põhiseadusvastasusest ja õigusvastasusest;
- kui kohus leiab, et pädev asutus ei ole välja andnud põhiseaduse, seaduste ja muude õigusaktide sätete rakendamiseks vajalikku akti, mille ta oli kohustatud välja andma, peab konstitutsioonikohus teavitama sellest Horvaatia Vabariigi valitsust. Kui tegemist on aktiga, mille oleks pidanud välja andma valitsus, peab kohus teavitama olukorrast Horvaatia parlamendi esindajatekoda;
- õigus võtta Horvaatia Vabariigi valitsuse ettepaneku alusel vastu otsus, mille kohaselt võtab Horvaatia parlamendi esimees ajutiselt üle vabariigi presidendi ülesanded juhul, kui vabariigi president ei saa märkimisväärse ajavahemiku jooksul oma ametiülesandeid täita haiguse või töövõimetuse tõttu, ja eelkõige juhul, kui president ei ole suuteline tegema otsust oma ametikohustuste delegeerimiseks ajutisele kohusetäitjale;
- õigus anda eelnev nõusolek vabariigi presidendi kinnipidamiseks või tema vastu kriminaalmenetluse algatamiseks;

- õigus teha otsus apellatsiooni kohta, mis on esitatud riikliku justiitsnõukogu otsuse peale, millega vabastatakse kohtunik ametist, ning õigus teha otsus apellatsiooni kohta, mis on esitatud riikliku justiitsnõukogu otsuse peale, mis käsitleb kohtuniku distsiplinaarvastutust. Mõlemal juhul tuleb otsus teha 30 päeva jooksul apellatsiooni esitamisest (otsuse peale ei saa esitada põhiseaduslikku kaebust).

**Kolmandat korda muudeti** 1990. aasta **põhiseadust** 2001. aasta alguses. Sellel korral ei muudetud ega täiendatud neid 2000. aasta redaktsiooni sätteid, millega oli olulisel määral laiendatud konstitutsioonikohtu pädevust võrreldes 1990. aasta põhiseaduse kohase pädevusega. Nende muudatustega viidi põhiseaduse konstitutsioonikohtu käsitlevas osas kasutatud terminid kooskõlla inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis kasutatud terminitega. Peale selle jäeti põhiseaduse konstitutsioonikohtu käsitlevatest sätetest välja kõik viited Horvaatia parlamendi esindajatekojale ja maakondade kojale, sest põhiseadusesse 2001. aastal tehtud muudatuste kohaselt muudeti riigi parlament ühekojaliseks (maakondade koda kaotati ja viited esindajatekojale asendati viidetega Horvaatia parlamendile).

2002. aasta märtsis võeti vastu põhiseaduslik akt Horvaatia Vabariigi konstitutsioonikohtu käsitleva põhiseadusliku akti muutmise ja täiendamise kohta, millega viidi 1999. aasta põhiseadusliku akti tekst kooskõlla konstitutsioonikohtu laiendatud pädevusega, mis anti kohtule põhiseaduse 2000. aasta muutmise seadusega. See akt on endiselt jõus.

1963. aastal kehtestati Horvaatia Vabariigis põhiseaduslikkuse järelevalve ja 1964. aastal alustas tegevust konstitutsioonikohtu.

Horvaatia Vabariigis võib põhiseaduslikkuse järelevalve jagada ajalooliselt kaheks perioodiks.

Endises Horvaatia Sotsialistlikus Vabariigis tehti põhiseaduslikkuse järelevalvet aastatel 1963–1990. Sellel perioodil oli Horvaatia üks kuuendest endise Jugoslaavia Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi föderaalsetest üksusest (vabariigist).

Tänapäeva Horvaatia Vabariigis tehakse põhiseaduslikkuse järelevalvet alates 1990. aastast, s.t alates Horvaatia Vabariigi iseseisvumisest ja autonoomseks vabariigiks saamisest.

## **Kõige olulisemad kriminaalõiguse valdkonna õigusaktid**

### **Kriminaalõigus**

Karistusseadustik

Kriminaalmenetluse seadus

Väärteomenetluse seadus

Alaealiste asjade kohtute seadus

Vaimse häirega isikute kaitse seadus

Seadus, mis käsitleb aegumistähtaja puudumist sõjaaegse spekulatsiooniga, turumajandusele ülemineku ja erastamisega seotud kuritegude puhul

Kuriteoohvritele rahalise hüvitise maksmise seadus

Seadus, mis käsitleb juriidiliste isikute vastutust kuritegude eest

Amnestiaseadus

Kuritegeliku tulu ja väärteo toimepanemise tulemusena saadud tulu konfiskeerimist käsitlev seadus

Kriminaalkaristuse, karistusregistrisse kandmise ja rehabiliteerimise õiguslike tagajärgi käsitlev seadus

Katseajaseadus

## **Kõige olulisemad tsiviil-, äri- ja haldusõiguse valdkonna õigusaktid**

### **Tsiviilõigus**

Täitemenetluse seadus

Vahekohtumenetluse seadus

Tasuta õigusabi seadus

Dokumentide tunnustamist käsitlev seadus

Lepitusmenetluse seadus

Pärimisseadus

Võlaõigusseadus

Tsiviilkohtumenetluse seadus

Omandi- ja muud asjaõigust käsitlev seadus

Äriruumide rentimist ja ostmist käsitlev seadus

Kinnistusraamatuseadus

Seadus, mis käsitleb Horvaatia Vabariigi vastutust endises Jugoslaavia Föderatiivses Sotsialistlikus Vabariigis tekitatud kahju eest, mille eest kandis vastutust endine Jugoslaavia Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik

Seadus, mis käsitleb Horvaatia Vabariigi vastutust Horvaatia relvajõudude ja korrakaitsejõudude liikmete poolt Horvaatia iseseisvussõja ajal tekitatud kahju eest

Seadus, mis käsitleb vastutust terroriaktide ja avalike meeleavalduste käigus põhjustatud kahju eest

Seadus, mis käsitleb riigi omandisse kuuluva teatava kinnisvara käsutus- ja kasutusõiguse üleandmist teistele kasutajatele või füüsiliste ja juriidiliste isikute omandisse

Seadus, millega keelatakse teatavatel juriidilistel isikutel käsutada ja oma valdusesse võtta vara Horvaatia Vabariigi territooriumil

Seadus, mis käsitleb Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes

## Äriõigus

Pankrotiseadus

Äriühinguseadus

Kohturegistriseadus

Euroopa äriühingut ja Euroopa majandushuviühingut (EMHÜ) käsitlev seadus

## Haldusõigus

Sundvõrandamise seadus

Sundvõrandamise ja hüvitise määramise seadus

Haldusvaidlusi käsitlev seadus

Jugoslaavia kommunistliku korra ajal konfiskeeritud varade eest hüvitise maksmist käsitlev seadus

Eeskirjad ja välislepingud, mis on seotud Jugoslaavia kommunistliku korra ajal konfiskeeritud varade eest hüvitise maksmist käsitleva seaduse kohaldamisega

---

**Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.**

Viimati uuendatud: 22/08/2016

## Liikmesriigi õigus - Itaalia

Sellel lehel esitatakse teavet Itaalia õigussüsteemi kohta.

### Õiguse allikad

Nagu iga kaasaegse demokraatia puhul, põhineb ka Itaalia poliitiline süsteem seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu lahususel.

Itaalia õiguse allikateks on tavaliselt täidesaatva võimu poolt jõustatavad õigusnormid. Kohtuvõim sekkub õiguse rikkumise korral.

### **Õigusaktide liigid – kirjeldus**

Itaalia õiguse allikateks, esitatuna nende tähtsuse järjekorras, on:

- põhiseadus
- seadused (seadustikud ja muud parlamendiseadused, maakonna tasandi seadused)
- määrused
- tavad

Õiguse allikaks võib olla ka rahvahääletus, kui sellega tühistatakse varasem seadus.

Seadused on tõlgendatavad ning kohtupraktika võib mõjutada edasisi otsuseid. Siiski ei ole kohtupraktika rangelt siduv, kuna Itaalias on tsiviilõigussüsteem, mille puhul tõlgendajad juhivad peamiselt positiivsetest kirjapandud seadustest.

Peamine õiguse allikas on põhiseadus. Selle sõnastab põhiseadusandlik võim ning seda võib muuta ainult erimenetluse teel, mis on keerulisem, kui tavaliste seaduste muutmiseks ette nähtud menetlus.

Parlamendiseadused võetakse vastu pärast seda, kui need on läbinud arutelu nii alamkojas (Camera dei Deputati) kui ka ülemkojas (Senato), ning need kuuluvad seejärel täitmisele ja järgimisele kogu Itaalias. Erandiks on eriseadused, mis võetakse vastu konkreetsete piirkondade jaoks või eriliste sündmuste puhul, nagu näiteks maavärin.

Maakonna tasandi seadused kehtivad ainult asjaomase maakonna territooriumil ning nendega võib reguleerida ainult konkreetseid küsimusi.

Mõnes küsimuses võivad maakonna tasandi seadused olla integreeritud riiklike seadustega (kui need on olemas) või olla ainsateks valdkonda reguleerivateks õigusaktideks (siseriiklike õigusnormide puudumisel), näiteks kaubanduse, hariduse, teadusuuringute, spordi, sadamate ja lennujaamade, tööhutuse ja kultuuriväärtuste valdkonnas.

Määrused sisaldavad õigusnorme, millega nähakse ette nii riiklike kui ka maakonna tasandi seaduste täitmise üksikasjad.

### **Õigusnormide hierarhia**

Itaalia kohtusüsteem on kooskõlas rahvusvaheliste ja ühenduse tavade ja eeskirjadega.

Õiguse allikate süsteem on hierarhiline. Vastavalt õigusriigi põhimõttele ei tohi seadus olla vastuolus põhiseadusega ega alama astme õigusakt õigusaktiga, mille alusel see on antud.

### **Institutsiooniline raamistik**

#### **Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid**

Õigusnorme võtavad tavaliselt vastu parlament ja maakonnanõukogud.

Erilistel asjaoludel võib seadusi vastu võtta ka valitsus (parlamendi järgneva kinnitusega/muudatustega). Seda võib teha edasilükkamatutel juhtudel või kui parlament on oma võimu delegeerinud.


Määrusi, mis sisaldavad üksikasju seaduste kohaldamise kohta, annavad tavaliselt valitsus või maakonnanõukogud.

### **Otsuste tegemise protsess**

Seaduste vastuvõtmine koosneb tavaliselt kolmest etapist:

- algatamine: algatamise õigus on valitsusel, igal parlamendiliikmel, valijate rühmadel (kodanikud), maakonnanõukogudel ja mõnel institutsioonil;
- arutamine ja hääletamine: see võib toimuda mitmel viisil, sõltuvalt parlamendi kodukorrast;
- väljakuulutamine ja avaldamine: koosneb seaduse väljakuulutamisest Itaalia Vabariigi Presidendi poolt ning avaldamisest riigi teatajas.

### **Õigusaktide andmebaasid**

 „Normattiva” projekt käivitati 2010. aasta märtsis, et edendada kehtivate riiklike ja piirkondlike õigusnormide arvutistamist ja klassifitseerimist riigiasutustes, hõlbustada kodanikel nendest õigusnormidest tasuta päringute tegemist ja nende õigusnormidega

konsulterimist ning anda vahendid õiguslase analüüsi tegemiseks. See projekt kuulub peaministribüroo, vabariigi senati ja saadikutekoja vastutusalasse.

„Normattiva” andmebaasi dokumentidega tutvumiseks on kolm moodust:

- algversioon, mis avaldatakse Itaalia ametlikus väljaandes;
- kehtiv versioon, mida kohaldatakse andmebaasiga konsulterimise kuupäeval;
- kasutaja määratud kuupäeval kehtiv versioon.

Projekti lõpuks sisaldab andmebaas kõiki riiklikke õigusakte nummerdatud kujul (seadused, dekreetseadused, seadusandlikud dekreedid ja muud nummerdatud õigusaktid).

Hetkel on andmebaasis ligikaudu 75 000 õigusakti, mis on vastu võetud alates 1946. aastast.

Nende hulka ei kuulu ministri dekreedid.

Projekt on endiselt arendusetapis. Tulevikus:

- on kogu andmebaasis võimalik navigeerida dünaamiliste linkide abil muudetud sättest asjaomase artiklini järgmises muutmisaktis;
- täiendatakse otsifunktsiooni võimalusega otsida mõiste ja ka semantilise kategooria põhjal;
- taastatakse ja tehakse kättesaadavaks kõik õigusaktid, mis avaldati ajal, mil Itaalia oli kuningriik (1861–1946);
- on andmebaasis lingid kõikidele teistele avalikele õigusaktide andmebaasidele alates piirkondlike õigusakte sisaldavatest andmebaasidest kuni ühenduse õigusakte sisaldavate andmebaasideni.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 18/06/2018

## Liikmesriigi õigus - Küpros

Põhiseaduse (Σύνταγμα) artiklis 1 on sätestatud: „Küpros on sõltumatu ja suveräänne vabariik, kus on presidentaalne riigikord”, mis põhineb seaduslikkuse, võimude lahususe (täidesaatev, seadusandlik ja kohtuvõim) põhimõttel, kohtunike erapooletusel ning inimõiguste ja põhivabaduste austamisel ja kaitsel.

Inimõigusi ja põhivabadusi katistakse põhiseaduse II osas, mis peegeldab Euroopa inimõiguste konventsiooni (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων; Ε.Σ.Α.Δ.), ning põhiseaduse artiklis 35: “Vabariigi seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim peavad oma pädevuse raames tagama asjaomase osa sätete tõhusa kohaldamise.”

Õiguspärasust ei tagata mitte ainult kirja pandud põhiseaduse ja muude seadustega, vaid ka tänu sellele, et valitsus austab põhiseadusega talle pandud piiranguid ja tagab, et seadusandjad koostavad põhiseadusega kooskõlas olevaid seadusi ning et kohtuvõim on iseseisev ja erapooletu.

---

## Õiguse allikad

### 1. Euroopa Liidu õigus

Küprosest sai täieõiguslik ja võrdväärne Euroopa Liidu liikmesriik 1. mail 2004 ning Küproses kohaldatakse ELi õigust. Euroopa Liidu Kohtu (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) kohtupraktika kohaselt on ELi õigus ülimuslik liikmesriikide õiguse (nii siseriiklike õigusaktide kui ka põhiseaduse) suhtes.

ELi õiguse ülimuslikkus Küprose Vabariigi põhiseaduse suhtes on tagatud Küprose Vabariigi põhiseadusega, mida muudeti põhiseaduse viienda muutmise seadusega (Ο περί της Πέμπτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμος) (seadus 127(I)/2006), et selgitada ELi õiguse ülimuslikkust Küprose Vabariigi põhiseaduse suhtes.

Küprose Vabariik on kohandanud ja ühtlustanud oma siseriiklikud õigusaktid ELi õigusega, jõustades arvukalt uusi õigusakte ning tühistades mitmed siseriiklikud õigusaktid või muutes neid, sealhulgas muutes põhiseadust, nagu eespool kirjeldatud.

ELi õigus on seetõttu üliluslik õiguse allikas Küprose Vabariigis ning sisaldab nii liikmesriikide vastuvõetud eeskirju, nagu Euroopa Ühenduse asutamislepinguid ning nende protokolle ja lisasid koos nende hilisemate täienduste või muudatustega kui ka Euroopa Liidu määrusi, direktiive ja otsuseid. Samuti hõlmab see nende rahvusvaheliste konventsioonide sätteid, mis on sõlmitud ELi ja kolmandate riikide või rahvusvaheliste organisatsioonide vahel, õiguse üld- ja aluspõhimõtteid, tavaõigust, rahvusvahelise avaliku õiguse sätteid ning Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktikat, mille kohaselt üheks õiguse üldpõhimõtteks on, et põhilised inimõigused on Euroopa õigustiku lahutamatu osa.

## **2. Küprose Vabariigi põhiseadus**

Küprose Vabariigi põhiseadus võeti vastu 1960. aastal, kui Küprose Vabariik välja kuulutati, ning põhiseaduse artikli 179 kohaselt kujutab see Küprose Vabariigis üliluslikku seadust. Pärast Küprose Vabariigi ühinemist Euroopa Liiduga ning põhiseaduse muutmist, nagu kirjeldatud eespool esimeses jaos, on ELi õigus üliluslik põhiseaduse suhtes ning põhiseaduses sisalduvad õigusnormid peavad olema kooskõlas ELi õigusega.

## **3. Rahvusvahelised konventsioonid / lepingud / kokkulepped**

Põhiseaduse artikli 169 kohaselt on ministrite nõukogu otsusega sõlmitud rahvusvahelised konventsioonid, lepingud ja kokkulepped pärast ratifitseerimist ja Valitsuse Teatajas avaldamist üliluslikud kõikide siseriiklike õigusaktide suhtes (välja arvatud põhiseadus) ning ka vastuolude korral on nimetatud konventsioonid, lepingud ja kokkulepped üliluslikud, eeldusel et teine pool neid samalaadselt kohaldab.

## **4. Seadused**

Seadused kuulutab välja esindajatekoda (Βουλή των Αντιπροσώπων), kellel on seadusandlik võim, ning seadused peavad olema kooskõlas ELi õiguse ja põhiseadusega.

Põhiseaduse artikli 188 kohaselt kohaldatakse Küprose Vabariigis praegu seadusi, mis kuuluvad nimetatud artikli kohaselt seadustekogumikku enne iseseisvuspäeva, välja arvatud juhul, kui on sätestatud või sätestatakse teisti vastavalt seadusele, mida kohaldatakse või hakatakse kohaldama põhiseaduse alusel. Samuti kohaldatakse esindajatekoja (Βουλή των Αντιπροσώπων) poolt pärast iseseisvumist vastu võetud seadusi.

## **5. Regulaatiivaktid**

Regulaatiivaktid on õigusaktid, mille on välja andnud täidesaatva võimu esindajad oma seadusjärgsete volituste kohaselt, ning need peavad olema kooskõlas ELi õigusaktide, põhiseaduse ja seadustega.

Valitsusasutuste volitusi jõustada täiendavaid õigusakte (teisese õiguse aktid), mida on vaja seaduste kohaldamiseks ja täitmise tagamiseks, nimetatakse regulaatiivvolitusteks ning kuigi seadusandlik võim Küproses kuulub esindajatekojale, on valitsusasutustel volitused reguleerida teatavaid küsimusi või kohalikku huvi pakkuvaid küsimusi või tehnilisi või üksikasjalikke küsimusi.

## **6. Ülemkohtu (Ανώτατο Δικαστήριο) kohtupraktika**

Küproses kohaldatakse põhimõtet, et ülemkohtu otsused on siduvad kõikidele madalama astme kohtutele. Seetõttu peetakse ülemkohtu otsust, mis tõlgendab mõnda seaduse sätet, õiguse allikaks.

## **7. Tavaõigus – õigluse põhimõtted**

Tavaõigus (κοινοδίκαιο) ja õigluse põhimõtted (επιείκεια) on samuti õiguse allikateks, kui puuduvad muud õigusnormid.

### **Õigusaktide liigid – kirjeldus**

#### **Kirjalikud**

1. Küprose Vabariigi põhiseadus
2. Rahvusvahelised konventsioonid/lepingud/kokkulepped, mis on sõlmitud kolmandate riikidega, ratifitseeritud seaduse kohaselt ja avaldatud Valitsuse Teatajas, on üliluslikud kõikide siseriiklike õigusaktide suhtes, eeldusel et teine pool neid samalaadselt kohaldab.
3. Põhiseaduse artikli 188 kohaselt enne iseseisvuspäeva jõus olnud seadused, välja arvatud juhul, kui on sätestatud või sätestatakse teisti vastavalt seadusele, mida kohaldatakse või hakatakse kohaldama põhiseaduse alusel. Esindajatekojas pärast iseseisvumist vastu võetud seadused.
4. Regulaatiivaktid (Κανονιστικές Πράξεις) (Määrused) (Κανονισμοί).



## Muud kui kirjalikud

1. Ülemkohtu, Euroopa Liidu Kohtu ja Inimõiguste Kohtu kohtupraktika.
2. Tavaõigus ja õigluse põhimõtted, välja arvatud juhul, kui põhiseaduse kohaselt on vastu võetud või võetakse vastu mõni muu õigusnorm.

## Õigusnormide hierarhia

Pärast Küprose Vabariigi ühinemist Euroopa Liiduga on Küprose Vabariigi õigusnormide hierarhia järgmine:

1. EUROOPA LIIDU ÕIGUS
2. KÜPROSE VABARIIGI PÕHISEADUS
3. RAHVUSVAHELISED KONVENTSIOONID/LEPINGUD/KOKKULEPPED
4. SEADUSED
5. REGULATIIVAKTID
6. ÜLEMKOHTU KOHTUPRAKTIKA
7. TAVAÕIGUS JA ÕIGLUSE PÕHIMÕTTED

Tavaõigus ja õigluse põhimõtted on Küprose õiguse allikad ja neid kohaldatakse siis, kui puuduvad muud õigusnormid /institutsioonilised sätted.

## Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Küprose Vabariigi põhiseaduses on selgelt sätestatud kolme võimu lahususe põhimõte. Täidesaatev võim on presidendil, asepresidendil ja ministrite nõukogul, kohtuvõim on Küprose Vabariigi kohtutel ning seadusandlik võim on esindajatekojal, kes on Küprose kõrgeim seadusandlik organ. Kuigi esindajatekoda on kõrgeim seadusandlik organ, on täidesaatva võimu esindajatel õigus sätestada eeskirjad, mida on vaja seaduse kohaldamiseks, ja vastata ametiasutustele, kus neid eeskirju võib vaja olla kohaldada. Neid valitsusasutuste volitusi kehtestada täiendavaid eeskirju, mida on vaja seaduste kohaldamiseks ja täitmise tagamiseks, nimetatakse regulatiivvolitusteks.

## Otsuste tegemise protsess

Seadusandlik menetlus algab õigusakti eelnõu ettepaneku või eelnõu esitamisega. Eelnõu ettepaneku esitamise õigus on esindajatel ja eelnõu esitamise õigus on ministritel. Kõik esindajatekojale esitatavad eelnõud ja eelnõude ettepanekud on eelnevalt läbinud arutelu asjaomases parlamendi komitees, sellele järgneb arutelu täiskogus.

Seadused ja resolutsioonid võetakse esindajatekojas vastu kohal olevate ja hääletusel osalevate saadikute lihthäälteenamusega. Kui seadus või resolutsioon on vastu võetud, esitatakse see vabariigi presidendi kantseleile. President kas kuulutab seaduse või resolutsiooni välja, avaldades selle Vabariigi Valitsuse Teatajas, või saadab selle tagasi esindajatekotta, et see veel kord läbi vaadataks. Kui esindajatekoda oma otsust ei muuda, peab president seaduse välja kuulutama või kasutama oma põhiseaduslikku õigust pöörduda ülemkohtu poole, kes peab tegema otsuse, kas seadus on põhiseaduse ja ELi õigusega kooskõlas. Kui ülemkohus otsustab, et nii on, kuulutatakse seadus kohe välja, ja kui ülemkohus otsustab, et seaduse ei ole põhiseaduse ja ELi õigusega kooskõlas, siis seadust välja ei kuulutata.

Seadused lisatakse seadustekogumikku, kui need Vabariigi Valitsuse Teatajas välja kuulutatakse või seaduses sätestatud kuupäeval, ning neid võib kehtetuks tunnistada mõne muu seadusega või teatavatel tingimustel ka vaikumisi.

## Õigusaktide andmebaasid

Küprose Vabariigis on järgmised õigusaktide andmebaasid:

1. [CYLAW](#)
2. [KÜPROSE ÕIGUSPORTAAL](#) (ΝΟΜΙΚΟΣ ΚΟΜΒΟΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

## Kas juurdepääs andmebaasidele on tasuta?

Juurdepääs andmebaasile CYLAW on tasuta. KÜPROSE ÕIGUSPORTAALILE on juurdepääs ainult abonentidel.

## Lühikirjeldus

### 1. CYLAW

CyLaw loodi 2002. aasta jaanuaris mittetulundusliku andmebaasina, et pakkuda tasuta ja sõltumatut õigusteavet Küprose õiguse allikate kohta ja võimaldada neile juurdepääsu. Tegemist oli osaga rahvusvahelisest liikumisest õigusele vaba juurdepääsu tagamiseks ning CyLaw on selle liikumise liige. CyLaw sisaldab ülemkohtu ja teise astme perekonakohtu otsuseid alates 1997. aastast, tsiviilmenetluse eeskirju ning arvukalt õiguslaseid artikleid ja tekste.

Ülemkohus salvestas andmebaasis CyLaw sisalduvad kohtuotsused elektroonilisel kujul. Kohtuotsuste tekst on autentne: ülemkohus on kohtuotsused välja kuulutanud just nii ega teinud neis hiljem muudatusi ega parandusi.

## 2. Küprose õigusportaal

Küprose õigusportaal võimaldab muu hulgas juurdepääsu uudistele, tekstidele ja artiklitele, mis pakuvad huvi kõikidele õigusküsimustega tegelevatele inimestele. Andmebaas pakub abonentidele juurdepääsu järgmistele Küprose Vabariigi õigusaktide andmebaasidele „Õigusaktid” (‘Νομοθεσία’) ja „Kohtupraktika” (‘Νομολογία’).

Seaduste kataloog (Ευρετήριο των Νόμων) sisaldab kõiki seadusi, mis on kas seadustekogumikus või kehtetuks tunnistatud ning kataloogi kõikide nendega seotud määruste kohta. Neid katalooge ajakohastatakse pidevalt, kui ilmub Valitsuse Teataja.

Kohtupraktika kataloog (Ευρετήριο της Νομολογίας) võimaldab otsida otsuse teksti erinevate otsingukriteeriumide alusel.

### Seonduvad lingid

[Õigusamet](#) ([Νομική Υπηρεσία](#))

[Ülemkohus](#) ([Ανώτατο Δικαστήριο](#))

[Esindajatekoda](#) ([Βουλή των Αντιπροσώπων](#))

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 30/04/2015

### Liikmesriigi õigus - Läti



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.  
Järgmised keeleversioonid: [lv](#) on juba tõlgitud.

---

Sellel lehel esitatakse teavet Läti õigussüsteemi kohta.

## Õiguse allikad

Läti kuulub Mandri-Euroopa õigussüsteemi. Kõige tähtsamad õiguse allikad on kirjalikud õigustloovad aktid.

### Õigustloovad aktid

Avaliku õiguse alusel asutatud organite ja füüsiliste isikute või teiste õiguste valdajate vahelised suhted on reguleeritud õigustloovate aktidega (*ārējie normatīvie akti*).

Õigustloovate aktide liigid on järgmised (alates kõige tähtsama õigusliku staatusega aktidest):

- Läti Vabariigi põhiseadus;
- põhiseaduslikud seadused: parlamendi antud seadused;
- valitsuse määrused;
- Läti Panga, finants- ja kapitaliturgude komisjoni ning kommunaalteenuste komisjoni määrused (Läti õigussüsteemis on need määrused valitsuse määrustega samal hierarhilisel tasandil);
- kohalike omavalitsuste siduvad määrused.

**Euroopa Liidu õiguse sätteid** kohaldatakse vastavalt sellele, millisel positsioonil need õigustloovate aktide hierarhias asuvad. ELi õigusnormide kohaldamisel peavad ametiasutused ja kohtud arvesse võtma ka Euroopa Kohtu praktikat.

**Rahvusvahelise õiguse sätteid** kohaldatakse nende allikast olenemata ja vastavalt sellele, millisel positsioonil need õigustloovate aktide hierarhias asuvad. Kui õigustloovate aktide hierarhias võrdsel positsioonil asuvad rahvusvahelise õiguse säte ja Läti õiguse säte on vastuolus, kohaldatakse rahvusvahelise õiguse sätet.

**Seadused ja valitsuse määrused** on siduvad kogu Läti territooriumil ja keegi ei saa tugineda sellele, et ta ei olnud neist teadlik. Seaduste ja valitsuse määruste mittetundmine ei vabasta kedagi nende järgimise kohustusest.

**Kohaliku omavalitsuse siduvad määrused** on asjaomasel haldusterritooriumil siduvad kõikide füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes.

Õigustloovaid akte on õigus välja anda järgmistel organitel:

- Läti rahval seadusandliku võimu teostamisel (üks kümnendik kõigist valijatest võivad koos esitada parlamendile õigustloova akti eelnõu; rahvas võib osaleda ka rahvahääletustel);
- seimil (parlamendil) on õigus seadusi vastu võtta;
- valitsusel on õigus anda seaduste alusel määrusi;
- Läti Pangal, finants- ja kapitaliturgude komisjonil ning kommunaalteenuste komisjonil on samuti õigus anda seaduste alusel määrusi;
- kohalikel omavalitsustel on õigus anda seaduste alusel määrusi.

### Õiguse üksikaktid

Õiguse üksikakte (*iekšējie normatīvie akti*) annab välja avalik-õiguslik organ eesmärgiga kehtestada kord enda või oma allasutuste tegevuse korraldamiseks või eesmärgiga täpsustada õigustloovate aktide kohaldamist oma tegevusvaldkonnas. Üksikaktid ei ole füüsilistele isikutele siduvad. Kui organ võtab vastu otsuse füüsilise isiku kohta, ei tohi ta selles otsuses tugineda üksikaktile.

Üksikaktide liigid on järgmised:

- organi asutamismäärus (*nolikums*), millega määratakse kindlaks selle organi struktuur ja töökorraldus;
- põhimäärused (*reglaments*) – nendega nähakse ette asutuse üksuste struktuur ja töökorraldus;
- soovitusel (*ieteikumi*) – nendega kehtestatakse õigustloovate aktidega ja üksikaktidega tagatud tegevusvabaduse kasutamise kord, nähes sarnaste asjaolude puhuks ette ühtsed meetmed. Soovitusel võib teataval juhudel täitmata jätta, kui see on piisavalt põhjendatud;
- suunised (*instrukcija*) – nendega määratakse kindlaks üldiste õigustloovate aktide ja õiguse üldpõhimõtete kohaldamise viis;
- sisekorraeeskirjad (*iekšējie noteikumi*) – nendega nähakse ette haldusotsuste vastuvõtmise kord, haldusametnike ja teiste töötajate tööülesannete täitmise kord, käitumisjuhendid ning tööohutuse eeskirjad; samuti reguleeritakse nendega muid asjaomase institutsiooni tegevusega seotud küsimusi.

Kõigil üksikaktidel on võrdne õiguslik staatus. Kui üksikaktide vahel valitseb vastuolu, kohaldatakse hierarhias kõrgeimal asuva ametiasutuse või ametiisiku antud üksikakti.

Üksikakte on õigus välja anda järgmistel organitel:

- valitsusel;
- valitsuse liikmel;
- avalik-õigusliku asutuse juhtorganil;
- ametiasutuse juhil.

### Õiguse allikad: klassid

Õiguse allikad võib liigitada järgmistesse klassidesse:

- õigusaktid (*normatīvie akti*) – aktid, milles sätestatakse õigusnormid, jõustatakse need õigusnormid või muudetakse neid või tunnistatakse need kehtetuks. Õigusaktid võib liigitada õigustloovateks aktideks või üksikaktideks;
- õiguse üldpõhimõtted – kirjutatud (seadustes ja määrustes sisalduvad) või kirjutamata põhimõtted, millega reguleeritakse objektiivset õiguspärasust ühiskondlikus elus;

- tavaõigus – käitumisnormid, mis on välja kujunenud pika aja jooksul õiguse tegeliku rakendamise tulemusena. Tavaõiguse norme kohaldatakse õiguste väljatöötamisel ja õigusnormide tõlgendamisel siis, kui asjaomast küsimust ei ole reguleeritud seaduse või muu õigustloova aktiga;
- kohtupraktika – kohtuotsuste kogum, mis sisaldab õigeid ja väärtuslikke abstraktseid õiguslikke järeldusi, mida kohtunikud saavad kasutada muude kohtuasjade kohta tehtud otsuste põhistamisel;
- õigusdoktriin (*doktriina*) – väljakujunenud akadeemiliste arvamuste kogum, mille abil tõlgendatakse õigusnorme, nende päritolu ja kohaldamist; õigusdoktriinile osutatakse sageli kohtuotsuste põhistustes ja riigi haldusastutuste otsustes.

## Õiguse allikate hierarhia

### Esmased õiguse allikad

- Õigusaktid – need on kõige olulisemad õiguse allikad. Neid kohaldatakse vastavalt sellele, millisel positsioonil need õigusaktide hierarhias asuvad.
- Õiguse üldpõhimõtted – seda õiguse allikat kohaldatakse siis, kui ajaomast küsimust ei ole reguleeritud seaduse või määrusega. Õiguse üldpõhimõtteid kasutatakse ka õigusaktide tõlgendamisel. Õiguse üldpõhimõtted ei ole hierarhiliselt reastatud – neil kõigil on õigussüsteemis võrdne staatus.
- Tavaõigus – tavaõiguse norme kohaldatakse õiguste väljatöötamisel ja õigusnormide tõlgendamisel siis, kui asjaomast küsimust ei ole reguleeritud seaduse või muu õigustloova aktiga.

### Teisesed õiguse allikad

- Kohtupraktika – kohtuotsused, mis kooskõlas menetluseeskirjadega on siduvad nõudeid arutavate kohtute jaoks. Neil otsustel on seaduse jõud, need on siduvad kõigi poolte jaoks ja neid tuleb järgida seadustega võrdväärselt.

Konstitutsioonikohtu otsused on siduvad kõigile riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele, institutsioonidele ja ametnikele, sealhulgas kohtutele, ning samuti füüsilistele ja juriidilistele isikutele. Kui konstitutsioonikohus leiab, et õigusnorm (õigusakt) ei ole kooskõlas hierarhiliselt kõrgemal asuva õigusnormiga, siis tunnistatakse see norm (akt) kehtetuks alates konstitutsioonikohtu otsuse avaldamise kuupäevast, kui konstitutsioonikohus ei otsusta teisiti.

Kui konstitutsioonikohus on kuulutanud põhiseadusega vastuolus olevaks välislepingu, millele Läti on alla kirjutanud või mille Läti on sõlminud, on valitsus kohustatud viivitamatult korraldama selle lepingu muutmise, õigustühiseks tunnistamise, selle täitmise peatamise või sellega ühinemisest taganemise.

Kui konstitutsioonikohtu otsusega, mille lõpetatakse kohtuasja menetlemine, tõlgendatakse õigusnormi, on see tõlgendus siduv kõigile riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele, institutsioonidele ja ametnikele, kohtutele ning füüsilistele ja juriidilistele isikutele.

- Õigusdoktriinile osutatakse sageli kohtuotsuste põhistustes ja riigi haldusastutuste otsustes. Õigusdoktriinil puudub õigusjõud ja see ei ole üldkohaldatav.

## Institutsiooniline raamistik

### Organid, kellel on õigus anda õigustloovaid akte

Õigusloome õigus on **Läti seimil** ja **Läti rahval**, kellel on õigus osaleda rahvahääletustel.

**Valitsus** võib anda välja õigustloovaid akte määruste (*noteikumī*) vormis järgmistel juhtudel:

- seaduses sätestatud volituse alusel;
- rahvusvahelise lepingu või selle eelnõu heakskiitmiseks, rahvusvahelise lepingu õigustühiseks tunnistamiseks või selle täitmise peatamiseks, kui põhiseaduses või seaduses ei ole sätestatud teisiti;
- kui see on vajalik Euroopa Liidu õigusaktide kohaldamiseks ja kui asjaomast küsimust ei ole reguleeritud seadusega. Nende määrustega ei tohi riivata füüsiliste isikute põhiõigusi.

**Läti Pank, finants- ja kapitaliturgude komisjon** ning **kommunaalteenuste komisjon** võivad anda õigustloovaid akte (määruseid (*noteikumī*)) ainult seadustes sätestatud volituse alusel ja oma pädevuse piires.

**Kohalikud omavalitsused** võivad anda õigustloovaid akte (siduvad määrused) seaduste või valitsuse määruste alusel.

### Uute õigusaktide koostamise menetlus

Selles osas antakse lühiülevaade õigusloomeprotsessist.

## Seadused

### Õigustloova akti eelnõu esitamine parlamendile

Õigustloova akti eelnõu võib parlamendile esitada president, valitsus, parlamendikomisjon, vähemalt viis parlamendiliiget või põhiseaduses sätestatud juhtudel ja korras kümnendik valijatest.

### Õigustloova akti eelnõu läbivaatamine ja vastuvõtmine parlamendis

Parlament arutab õigustloova akti eelnõu kolmel lugemisel. Kui tegemist on kiireloomulise eelnõuga, riigieelarve eelnõuga, riigieelarve muudatustega või sellise õigustloova akti eelnõuga, millega nähakse ette välislepingu sõlmimine, siis need võetakse vastu teisel lugemisel.

Õigustloova akti eelnõu loetakse vastuvõetuks ja sellest saab seadus, kui seda on arutatud kolmel lugemisel või – eespool osutatud juhtudel – kahel lugemisel ja kui eelnõu on hääletusel saanud kohalviibivate parlamendiliikmete absoluutse häälteenamuse.

### Seaduste väljakuulutamise

Kõik vastuvõetud seadused saadab seimi juhatus (*Prezidijs*) presidendile väljakuulutamiseks.

President kuulutab seimis vastu võetud seadused välja mitte varem kui kümnendal päeval ja mitte hiljem kui kahekümne esimesel päeval pärast nende vastuvõtmist. Seadus jõustub 14. päeval pärast selle väljakuulutamist (avaldamist) Läti ametlikus väljaandes *Latvijas Vēstnesis*, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud erinev tähtpäev.

### Õigus peatada seaduse väljakuulutamise

Presidendil on õigus taotleda seaduse uuesti läbivaatamist või lükata selle avaldamine edasi kuni kaks kuud.

President kasutab seaduse läbivaatamise taotlemise õigust omal algatusel, kuid ta võib seaduse avaldamise edasi lükata üksnes juhul, kui seda taotleb vähemalt kolmandik kõigist parlamendiliikmetest. President või kolmandik kõigist parlamendiliikmetest võivad kasutada eespool nimetatud õigust kümne päeva jooksul pärast seda, kui seim on seaduse vastu võtnud.

Seadus, mille väljakuulutamise on eespool kirjeldatud korra kohaselt peatatud, pannakse üldrahvalikule hääletusele, kui seda taotleb vähemalt kümnendik kõigist valijatest petitsiooni korras. Kuid kui sellist taotlust kahe kuu jooksul ei esitata, siis seadus avaldatakse. Rahvahääletust ei korraldata, kui seim hääletab veel kord asjaomase seaduse üle ning vähemalt kolm neljandikku kõigist parlamendiliikmetest annab hääle seaduse vastuvõtmise poolt.

Seaduse, mille seim on vastu võtnud ja mille väljakuulutamise on president peatanud, võib rahvahääletusega kehtetuks tunnistada, kui rahvahääletusest võtab osa vähemalt pool kõigist neist valijatest, kes osalesid eelmistel parlamendivalimistel, ja nende enamus annab hääle seaduse kehtetuks tunnistamise poolt.

Rahvahääletusele ei saa panna siiski kõiki seadusi. Rahvahääletusele ei saa panna riigieelarvet ega seadusi laenude, maksude, tollimaksude, raudteetariffide, sõjaväekohustuse, sõja väljakuulutamise ja alustamise, rahulepingu sõlmimise, riigis erakorralise olukorra väljakuulutamise ja selle lõpetamise ning mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni kohta ning samuti teiste riikidega sõlmitavaid lepinguid.

### Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 14. päeval pärast selle avaldamist Läti ametlikus väljaandes *Latvijas Vēstnesis*, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud muu tähtpäev. Seaduse jõustumise tähtaja arvestamine algab seaduse avaldamisele järgnevast päevast.

### Seaduse kehtetuks tunnistamine

Seadus muutub kehtetuks järgmistel juhtudel:

- kui jõustub seadus, millega tunnistatakse varasem seadus kehtetuks;
- kui jõustub mõne teise seaduse üleminekusäte, mille kohaselt tunnistatakse varasem seadus kehtetuks;
- kui jõustub konstitutsioonikohtu otsus, millega tunnistatakse asjaomane seadus õigustühiseks;
- kui seadus on vastu võetud kindlaksmääratud tähtajaks ja seaduse kehtivus lõpeb.

## Valitsuse määrused

### Valitsuse määruse eelnõu esitamine valitsusele

Määruse eelnõu, mille on koostanud ministeerium, riigikantselei või riigi haldusasutus, kes annab aru peaministrile, võib esitada valitsusele valitsuskabineti liige.

Määruse eelnõu, mille on koostanud muu riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, valitsusväline organisatsioon või tööturu osapooli esindav organisatsioon, võib asjaomase organi juht esitada valitsusele otse või võib seda teha asjaomase valdkonna, sektori või allsektori eest poliitiliselt vastutava valitsuskabineti liikme kaudu.

#### **Valitsuse määruse eelnõu läbivaatamine ja vastuvõtmine**

Valitsusele esitatud valitsuse määruse eelnõud tehakse teatavaks ja neid arutatakse kantslerite kohtumistel. Kui valitsuse määruse eelnõu on teatavaks tehtud, saadetakse see heakskiitmiseks asjaomastele ministeeriumidele ja vajaduse korral ka muudele asjakohastele institutsioonidele. Justiitsministeerium ja rahandusministeerium peavad oma arvamuse esitama iga eelnõu kohta. Ka valitsusväliste organisatsioonide esindajad võivad esitada oma arvamusi heakskiitmismenetluse raames.

Neid määruste eelnõusid, mis on heaks kiidetud, arutatakse valitsuskabineti istungil ja neid eelnõusid, mille suhtes ei ole kokkuleppele jõutud, arutatakse valitsuskomisjoni koosolekul. Valitsuskomisjonis heakskiidu saanud eelnõud edastatakse valitsuse istungile edasiseks arutamiseks. Kui valitsuskabinet kiidab määruse eelnõu heaks, loetakse see vastuvõetuks ja sellest saab valitsuse määrus.

#### **Valitsuse määruste väljakuulutamise**

Valitsuse määrused kuulutatakse välja nende avaldamisega Läti Vabariigi ametlikus väljaandes *Latvijas Vēstnesis*.

#### **Valitsuse määruste jõustumine**

Valitsuse määrused jõustuvad järgmisel päeval pärast nende avaldamist Läti Vabariigi ametlikus väljaandes *Latvijas Vēstnesis*, välja arvatud juhul, kui määruses on sätestatud teisiti.

#### **Valitsuse määruste kehtetuks tunnistamine**

Valitsuse määrus muutub kehtetuks järgmistel juhtudel:

- kui jõustub valitsuse määrus, millega tunnistatakse varasem valitsuse määrus kehtetuks;
- kui jõustub valitsuse määruse lõppsäte, millega tunnistatakse varasem valitsuse määrus kehtetuks;
- kui kehtivuse kaotab seadusesäte, mille alusel valitsuse määrus välja anti;
- kui jõustub konstitutsioonikohtu otsus, millega tunnistatakse asjaomane valitsuse määrus õigustühiseks;
- kui valitsuse määrus on vastu võetud kindlaksmääratud tähtjaks ja valitsuse määruse kehtivus lõpeb.

#### **Läti Panga, finants- ja kapitaliturgude komisjoni ning kommunaalteenuste komisjoni määrused**

Läti Panga, finants- ja kapitaliturgude komisjoni ning kommunaalteenuste komisjoni määruste väljakuulutamise, jõustumise ja kehtetuks tunnistamise kord on sarnane valitsuse määruste väljakuulutamise, jõustumise ja kehtetuks tunnistamise korraga.

#### **Kohalike omavalitsuste siduvad määrused**

##### **Kohalike omavalitsuste siduvate määruste eelnõude esitamine kohaliku omavalitsuse volikogule**

Kohalike omavalitsuste siduvate määruste eelnõud võib volikogule esitada volikogu esimees, volikogu komisjon, volikogu liige, erakorralise istungi algataja või linnapea või vallajuht.

##### **Kohalike omavalitsuste siduvate määruste läbivaatamine ja vastuvõtmine**

Kohaliku omavalitsuse siduva määruse eelnõu võetakse vastu ja määrus muutub siduvaks siis, kui eelnõu poolt hääletab üle poole volikogu kohalviibivatest liikmetest, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Volikogu saadab määruse koos seletuskirjaga keskkonnakaitse ja regionaalarengu ministeeriumile kirjalikus ja elektroonilises vormis kolme päeva jooksul pärast selle allkirjastamist. Ministeerium annab ühe kuu jooksul alates määruse saamisest hinnangu selle õiguspärasusele ja saadab volikogule oma arvamuse.

Kui ministeeriumil ei ole vastuväiteid seoses määruse õiguspärasusega või kui volikogule ei saadeta arvamust ettenähtud tähtaja jooksul, annab volikogu siduva määruse välja vastuvõetud kujul.

Kui ministeerium jõuab oma arvamuses järeldusele, et määrus on kas täielikult või osaliselt õigusvastane, teeb volikogu määrusesse vajalikud muudatused kooskõlas ministeeriumi arvamusega ja annab välja muudetud määruse. Kui volikogu ei nõustu

arvamusega täies ulatuses või osaliselt, esitab ta oma otsuses selle kohta põhjendused ja annab määruse välja. Määrus saadetakse keskkonnakaitse ja regionaalarengu ministriumile kirjalikus ja elektroonilises vormis kolme päeva jooksul pärast selle allkirjastamist.

#### Kohalike omavalitsuste siduvate määruste väljakuulutamine

Kohaliku omavalitsuse volikogu kuulutab siduva määruse välja selle avaldamisega kohalikus ajalehes või tasuta trükises. Vabariigilinna volikogu (*Republikas pilsētas dome*) kuulutab siduva määruse välja selle avaldamisega Läti Vabariigi ametlikus väljaandes *Latvijas Vēstnesis*. Seletuskiri avaldatakse koos määrusega.

Jõustunud määrused avaldatakse kohaliku omavalitsuse veebisaidil. Piirkonnavolikogude (*novada domes*) siduvad määrused tehakse kättesaadavaks ka piirkonnavolikogu hoones ning valla- või linnavalitsuse ruumides.

Keskkonnakaitse ja regionaalarengu ministrium avaldab kohalike omavalitsuste siduvad määrused oma veebisaidil.

#### Kohalike omavalitsuste siduvate määruste jõustumine

Siduvad määrused jõustuvad järgmisel päeval pärast nende avaldamist ajalehes või tasuta trükises, välja arvatud juhul, kui määrukses on sätestatud hilisem jõustumiskuupäev.

#### Kohalike omavalitsuste siduvate määruste kehtetuks tunnistamine

Siduv määrus muutub kehtetuks järgmistel juhtudel:

- kui jõustub siduv määrus, millega tunnistatakse varasem määrus kehtetuks;
- kui jõustub muu siduva määruse lõppsäte, millega tunnistatakse varasem määrus kehtetuks;
- kui kehtivuse kaotab kõrgemalseisva seaduse või määruse säte, mille alusel asjaomane siduv määrus välja anti;
- kui jõustub konstitutsioonikohtu otsus, millega tunnistatakse asjaomane siduv määrus õigustühiseks;
- kui siduv määrus on vastu võetud kindlaksmääratud tähtajaks ja siduva määruse kehtivus lõpeb.

### Õigusvaldkonna andmebaasid

#### Läti Vabariigi ametlik väljaanne *Latvijas Vēstnesis*

Läti Vabariigi ametlik väljaanne on *Latvijas Vēstnesis*. Selles avaldatud teave loetakse ametlikult avaldatuks.

- Ametlikult avaldatud tekstid on autentsed ja õiguslikult siduvad.
- Keegi ei saa tugineda sellele, et ta ei olnud teadlik ametlikus väljaandes avaldatud õigusaktidest või ametlikest teadaannetest.

Alates 1. juulist 2012 ilmub ametlik väljaanne *Latvijas Vēstnesis* ametlikult elektroonilises vormis veebisaidil <https://www.vestnesis.lv/>. Enne seda kuupäeva veebisaidil <https://www.vestnesis.lv/> avaldatud teave on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil. See teave loetakse ametlikult avaldatuks Läti Vabariigi ametliku väljaande *Latvijas Vēstnesis* trükiversioonis.

#### Konsolideeritud õigusaktid

Seaduste, valitsuse määruste ja muude õigusnormide konsolideeritud versioonid on kättesaadavad Läti õigusaktide veebisaidil <http://www.likumi.lv/>. Kõik veebisaidil avaldatud konsolideeritud õigusnormid on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil. Veebisaiti haldab ametlik väljaandja [VSIA Latvijas Vēstnesis](#).

#### Ametliku väljaande väljaandja

Läti Vabariigi ametlikku väljaannet *Latvijas Vēstnesis* annab välja [VSIA Latvijas Vēstnesis](#), kes andis välja ka eelmist, sama nime kandnud ametlikku paberväljaannet.

Ametlik väljaandja tegutseb kooskõlas rahvusvaheliste standarditega ISO 9001:2008 (kvaliteedijuhtimissüsteemid) ja ISO 27001:2005 (infoturve).

#### Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?

Jah, Läti ametlik väljaanne (*Latvijas Vēstnesis*) on kättesaadav tasuta. Läti ametliku väljaande (*Latvijas Vēstnesis*) elektrooniline arhiiv on samuti kättesaadav **tasuta**. Juurdepääs konsolideeritud õigusakte sisaldavale veebisaidile on samuti tasuta.

#### Lingid

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 07/01/2016

## Liikmesriigi õigus - Leedu



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [lt](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: [bg](#) [es](#) [en](#) [fr](#) [hr](#) [pl](#) on juba tõlgitud.

Sellel lehel esitatakse teavet Leedu õigussüsteemi kohta ja ülevaade Leedu õigusest.

## Õiguse allikad

Õiguse allikad on õigusnormide loomise ja kehtestamise ametlik vahend.

Õigusakt on pädeva riikliku asutuse vastuvõetud **ametlik kirjalik dokument**, milles on sätestatud õigusnormid. Sõltuvalt dokumenti kirjutatud õigusteabe laadist võivad õigusaktid olla järgmised.

- Õigustloovad aktid** – need on riiklike asutuste kirjalikud otsused, millega kehtestatakse, muudetakse või tunnistatakse kehtetuks määramata adressaatide rühmale suunatud ja riigi poolt heakskiidetud üldakt. Õigustloovad aktid jagunevad kaheks.
  - Seadused** on ülimuslikud kõikide õigusaktide suhtes ja need võtab vastu Leedu Vabariigi parlament [*Seimas*] või rahvas referendumul. Nnendes sätestatakse õigusnormid inimtegevuse peamiste valdkondade reguleerimiseks ja need on madalama astme aktide suhtes ülimuslikud. Seadused on õiguse peamine allikas.
  - Madalama astme aktid** on seaduse alusel võetud aktid eesmärgiga konkretiseerida seadust ja tagada selle rakendamine. Madalama astme aktid ei või seadustega vastuolus olla. Nende hulka kuuluvad järgmised aktid:
    - parlamendi resolutsioonid,
    - valitsuse resolutsioonid,
    - ministeeriumide osakondade juhised ja korraldused,
    - kohalike omavalitsusasutuste ja riiklike ametiasutuste resolutsioonid ja otsused,
    - muud instrumendid.
- Tõlgendusaktid** võetakse vastu kehtivate õigusnormide tähenduse ja sisu selgitamiseks. Need võtab vastu õiguse tõlgendamises pädev asutus.
- Üksikud rakendusaktid**, millega rakendatakse õigusaktides sätestatud nõudmised. Sarnaselt õigustloovatele aktidele on ka üksikutel rakendusaktidel õigusjõud, kuid need ei ole õiguse allikas, kuna nendega ei looda üldkohaldatavaid norme, vaid need adresseeritakse sisu ettekirjutava laadi tõttu konkreetsetele isikutele konkreetsetes olukordades ja tegemist on ühekordsete meetmetega, sest nende kehtivus lõpeb koos asjaomase sotsiaalse suhte lõppemisega (värbamine, teatamine, pensioni määramine jne).

## Muud õiguse allikad

Lisaks õigustloovatele aktidele peetakse õiguse peamiseks allikaks ka järgmist:

- õiguse üldpõhimõtted (heauskus, õiglus, individuaalne vastutus, mõistlikkus)** on Leedu õigussüsteemi lahutamatu osa nii õigusnormide tõlgendamiseks kui ka õiguslike tühimike täitmiseks. Leedu Vabariigi põhiseaduse artikli 135 lõike 1 alusel moodustavad ka rahvusvahelise õiguse tunnustatud põhimõtted Leedu õigussüsteemi lahutamatu osa ning Leedu kohtud on kohustatud neid kohaldama ja neist juhinduma.



- **Õigustavad**, st ühiskonnas juurdunud ja riigi heakskiidetud käitumise tavad on kordusliku laadi ja pikaajalise mõjuga. Leedu Vabariigi tsiviilseadustiku kohaselt moodustavad tavad õiguse otsese allika. Tava võib kohaldada siis, kui see on seaduse või lepinguga ette nähtud või kui õiguslikus regulatsioonis on tühimik. Õiguse üldpõhimõtete või kohustuslike õigusnormidega vastuolulisi tavasid kohaldada ei või.

**Õiguse teisese allikad on järgmised:**

- **kohtupraktika**, st kohtu tehtud otsus konkreetses asjas, millest sama või madalama astme kohtud on hakanud analoogseid asju lahendades juhinduma. Kohtupraktika on Leedu õigussüsteemis rohkem soovitusliku iseloomuga.
- **Õigusdoktriinid**

**Õigusnormide hierarhia**

Õigusnormide hierarhia on järgmine:

1. põhiseadus,
2. põhiseaduslikud aktid,
3. ratifitseeritud lepingud,
4. seadused,
5. muud seadusi rakendavad aktid (presidendi, valitsuse, põhiseaduskohtu jm aktid).

**Institutsiooniline raamistik:**

Ainus õigusakte vastu võtma volitatud asutus on **Leedu parlament** [*Seimas*]. Muude riigiasutuste vastuvõetud õigusaktid peavad olema kooskõlas Leedu Vabariigi põhiseaduse ja muude seadustega.

Muid õiguslikke vahendeid võivad vastu võtta:

- Leedu parlament (resolutsioonid),
- president (seadlused),
- valitsus (resolutsioonid),
- ministeeriumid ja muud valitsusasutused (korraldused),
- kohalikud omavalitsusasutused (otsused, korraldused).

**Õigusaktide andmebaasid**

🔗 [Leedu õigusaktide andmebaasi](#) (*Lietuvos teisės aktų duomenų bazė*) omanik on ja seda haldab **Leedu Vabariigi parlament**.

Andmebaas sisaldab järgmist:

- vastuvõetud õigusaktid,
- õigusaktide eelnõud,
- resolutsioonid,
- järeldused,
- muud liiki õiguslikud vahendid.

Dokumendid selles andmebaasis ei ole ametlikud ega õiguslikult siduvad.

Päringut saab andmebaasis teha nii inglise kui ka leedu keeles. Erinevat liiki õigusdokumentidele pääsete juurde, kui klikite rippmenüüs sõnal „Type/Rūšis”.

Samuti leiate õigusakte ja muid õiguslikke dokumente 🔗 [Leedu õigusaktide registrist](#) (*Lietuvos teisės aktų registras*). Veebisaiti haldas riikliku ettevõttena tegutsev registrite keskus (*valstybė įmonė Registrų centras*) ja järelevalvet teostab **justiitsministeerium**. 31. augustist 2013 haldab registrit Leedu Vabariigi parlamendi kantselei.

**Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?**

Jah, juurdepääs nii Leedu õigusaktide registrile kui ka andmebaasile on **tasuta**.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 18/02/2019

## Liikmesriigi õigus - Luksemburg



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: [fr](#) on juba tõlgitud.

Sellel lehel esitatakse ülevaade erinevatest õiguse allikatest Luksemburgis.

### Õiguse allikad

#### Õigusnormide hierarhia

Väljend „õiguse allikad“ on kujundlik, luues pildi õiguse esilekerkimisest ja päritolust.

Tänapäeval võib õiguse peamisteks allikateks pidada **põhiseadust** ja **õigusakte**.

#### Luksemburgi põhiseadus

Luksemburgi esimene põhiseadus koostati 1841. aastal, kaks aastat pärast Luksemburgi iseseisvumist 1839. aastal, millele järgnesid 1848. ja 1856. aasta põhiseadused.

Luksemburgi praegune põhiseadus kuulutati välja 17. oktoobril 1868. Pärast seda on selle tekst mitmel korral läbi vaadatud.

Luksemburgi põhiseadus on **jäik põhiseadus**. Siiski on põhiseadus oma fundamentaalse iseloomu tõttu lihtseadusest stabiilsem.

Praegu kehtiv põhiseadus koosneb **13 peatükki jagatud 121 artiklist**. Nendes kirjeldatakse riigi põhialuseid, kodanike õiguste ja vabaduste tagamist ning riigiasutuste töökorraldust.

- I peatükk: Riik, selle territoorium ja suurhertsog
- II peatükk: Kodanikuvabadused ja põhiõigused
- III peatükk: Suveräänsus
- IV peatükk: Saadikutekoda
- V peatükk: Suurhertsogiriigi valitsus
- V a peatükk: Riiginõukogu
- VI peatükk: Õigusemõistmine
- VII peatükk: Relvajõud
- VIII peatükk: Rahandus
- IX peatükk: Kommuunid
- X peatükk: Riigiasutused
- XI peatükk: Üldsätted
- XII peatükk: Ülemineku- ja lisasätted.

#### Seadus õiguse allikana

#### Õigussüsteem

Luksemburgi Suurhertsogiriigi õigussüsteemis võib **seadusi algatada** [saadikutekoda](#) või [valitsus](#).

Valitsuse algatusõigust nimetatakse „valitsuse algatuseks“ ning selle õiguse alusel esitatakse „**seaduse eelnõusid**“.

Saadikutekoja algatusõigust nimetatakse „parlamendi algatuseks“ ning selle õiguse alusel esitatakse „**seaduse ettepanekuid**“.

Seejärel esitatakse need seaduse eelnõud või ettepanekud arvamuse saamiseks erinevatele asjaomastele asutustele (kutsekodadele) ning eelkõige [Riiginõukogule](#). Pärast Riiginõukogu arvamuse saamist saadetakse seaduse eelnõu või ettepanek tagasi saadikutekotta.

Luksemburgi ühekojalises süsteemis peab saadikutekoda pärast eelnõu hääletamist kolme kuu jooksul kogu dokumendi kohta veelkord otsuse vastu võtma, välja arvatud juhul, kui nii saadikutekoda kui ka Riiginõukogu otsustavad, et saadikutekoda teise hääletuse võib ära jätta. Seaduse, mille üle saadikutekoda on lõplikult hääletanud, kuulutab välja suurhertsog ning see **avaldatakse** ametlikus teatajas [Mémorial](#).

## Regulatiivne süsteem

Riiginõukogu töökorraldust reformiva 12. juuli 1996. aasta seaduse artikli 2 kohaselt ei või suurhertsogile esitada ühtegi seaduste ega lepingute **rakendusmääruse eelnõud** enne, kui **Riiginõukogu** on selle kohta esitanud oma **arvamuse**.

Valitsus võib sellest üldreeglist kiireloomulistel juhtudel (mille üle otsustab suurhertsog algataja ministri nõuetekohaselt põhjendatud aruande põhjal) siiski kõrvale kalduda ning mitte paluda Riiginõukogul oma arvamust esitada. Sellise **kiirmenetluse** rakendamine peaks siiski piirduma erandjuhtudega.

Kui mõne seadusega on ametlikult nõutav, et Riiginõukogu peab selle seaduse rakendamiseks võetavate määruste kohta oma arvamuse esitama, ei või mingil juhul kasutada kiirmenetlust. Samuti kehtib see muudatusettepanekute puhul sellise määruse eelnõu suhtes, mille kohta Riiginõukogu on juba üks kord oma arvamuse esitanud.

Nagu seaduste puhul, koostab Riiginõukogu oma arvamuse määruse eelnõude kohta **põhjendatud aruande** vormis, mis sisaldab üldisi kaalutlusi, eelnõu teksti läbivaatamist ja vajaduse korral vastueelnõud.

Riiginõukogu vaatab läbi määruse eelnõu sisu ja vormi ning selle vastavuse kõrgematele õigusnormidele.

## Õigusaktide andmebaasid

Veebisait [Légilux](#) on Luksemburgi Suurhertsogiriigi valitsuse õigusportaal internetis.

See võimaldab juurdepääsu Luksemburgi õigusaktidele, mis võivad olla kas väljaandes Mémorial A sisalduvad viimistlemata tekstid või siis kooskõlastatud tekstid, mis suures osas sisalduvad õigusaktide seadustikes ja kogumikes.

See veebisait on jagatud kolmeks peamiseks valdkonnaks:

- Õigusküsimuste alajaotusesse [Espace Législatif](#) on koondatud Luksemburgis välja antud õigusaktid, mitmesugused väljaanded ja kooskõlastatud tekstid.
- Haldusküsimuste alajaotusesse [Espace Administratif](#) on koondatud nn „haldusdokumendid”. Peamiselt on selles Mémorial B kogumikud, samuti haldus- ja õigusküsimuste ametlik aastaraamat (*Annuaire Officiel d'Administration et de Législation*).
- Äriühingute ja liitude alajaotusesse [Espace des Sociétés & Associations](#) on koondatud Mémorial C kogumikud ning äriühinguid, liite ja mittetulunduslikke sihtasutusi käsitlevad väljaanded.

## Kas juurdepääs andmebaasidele on tasuta?

Jah, juurdepääs andmebaasidele on **tasuta**.

## Seonduvad lingid

[Veebisait Légilux](#)


[Justiitsministeerium](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 20/12/2018



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje  originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Sellel lehel antakse ülevaade Ungari õigussüsteemist.

## Õiguse allikad

### I. Õigusaktide hierarhia

#### 1. Põhiseadus

Ungari õigusaktide hierarhia tipus asub **põhiseadus** (Ungari põhiseadus, mis kuulutati välja 25. aprillil 2011) ning kõik muud seadused peavad olema sellega kooskõlas. Põhiseaduse võttis vastu **Rahvusassamblee** ning selle **muutmiseks** on vaja **kõigi assambleeliikmete kahekolmandikulist häälteenamust** [põhiseaduse artikli S lõige 2].

Põhiseadus ja selle üleminekusätted (Ungari põhiseaduse üleminekusätted kuulutati välja 31. detsembril 2011. aastal) **jõustusid 1. jaanuaril 2012.**

Ungari põhiseadus koosneb **kuuest jaotisest**: preambulist, mida nimetatakse **riiklikuks töotuseks**, ning jaotistest, mis sisaldavad **alu stalsid** (artiklid A–T), **vabadust ja vastutust** (artiklid I–XXXI), **riiki** (artiklid 1–54) ja **eriolukordi** käsitlevaid sätteid ning **lõppsätteid**.

**Alustalasid** käsitlev jaotis sisaldab üldsätteid ja sellega nähakse ette:

- riigikord;
- riigi toimimise aluspõhimõtted;
- teatavate volituste andmine Euroopa Liidule;
- Ungari pealinn ja piirkondlikud haldusüksused;
- Ungari kodakondsust ja selle saamist käsitlevad peamised sätted;
- Ungari riigikeel, vapp, lipp, riigihümn, riigipühad ja ametlikult kehtiv rahaühik;
- põhiseaduse koht Ungari õigussüsteemis (s.t põhiseadus on Ungari õigussüsteemi alus);
- põhiseaduse vastuvõtmise ja muutmise kord;
- Ungari õigusaktide liigid;
- rida aluspõhimõtteid, sealhulgas:
  - keeld haarata ja kasutada võimu jõu abil;
  - vastutus väljaspool Ungari piire elavate ungarlaste saatuse eest;
  - koostöö tegemine Euroopa ühtsuse saavutamisel;
  - abielu institutsiooni kaitse;
  - ausat konkurentsi soodustavate tingimuste tagamine;
  - eelarve tasakaalustatud, läbipaistva ja jätkusuutliku haldamise põhimõtted;
  - kohustus kaitsta ja säästa riigi ressursse;
  - rahu ja julgeoleku loomine ja tagamine ning püüd teha koostööd kõigi maailma rahvaste ja riikidega eesmärgiga tagada inimkonna jätkusuutlik areng.

**Vabadust ja vastutust** käsitlevas jaotises esitatakse põhiõigused ja kohustused. **Põhiõigustena** tunnustatakse (muu hulgas) järgmisi õigusi ja põhimõtteid:

- õigus elule ja inimväärikusele;
- piinamise ning mis tahes ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise, orjastamise ja inimkaubanduse keeld;
- mis tahes eugeenilise tegevuse, inimkeha või selle mis tahes osa rahalise tulu saamise eesmärgil kasutamise ning inimeste kloonimise keeld;
- õigus vabadusele ja isiklikule ohutusele ning sätted, mille abil tagatakse, et kellelki ei võeta tema vabadust;
- õigus vabalt liikuda ja elukohta valida;

- õigus era- ja perekonnavalule;
- õigus isikuandmete kaitsele ja juurdepääsule avalikku huvi pakkuvatele andmetele;
- õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele;
- õigus rahumeelselt koguneda;
- õigus sõnavabadusele;
- õigus osaleda kultuurielus;
- õigus vabalt teha tööd, tegutseda vabalt valitud kutsealal ja tegeleda ettevõtlusega;
- õigus omandile;
- keeld saada Ungari kodanikke Ungari territooriumilt välja;
- varjupaigaõigus;
- võrdsus seaduse ees;
- diskrimineerimiskeeld;
- laste töö kasutamise keeld;
- õigus tervislikule keskkonnale;
- õigus hääletada ja kandideerida Rahvusassamblee, kohalike omavalitsuste esindajate ja linnapea ning Euroopa Parlamendi valimistel;
- õigus sellele, et ametiasutused käsitleksid isiku küsimusi erapooletult, õiglaselt ja mõistliku aja jooksul;
- iga Ungari kodaniku õigus saada Ungari riigilt kaitset välisriigis viibimise ajal;
- põhiseaduses käsitletakse ka rahvuste küsimust ja määratakse kindlaks süüdistatavate peamised õigused.

Põhiseaduse kohaselt püüab Ungari muu hulgas saavutada järgmist:

- tagada sotsiaalkaitse kõigi oma kodanike jaoks;
- võimaldada kõigile inimväärne eluase ja juurdepääs avalikele teenustele.

Põhiseaduses sätestatakse ka erinevad **kohustused, nimelt:**

- kohustus aidata kaasa ühiste vajaduste rahuldamisele (võrdne maksukohtlemine);
- Ungari kodanike kohustus kaitsta oma riiki.

Põhiseaduse see jaotis, mis kannab pealkirja „**Riik**”, sisaldab kõige põhilisemaid eeskirju, mida kohaldatakse riigi kõrgete aukandjate ja tähtsaimate institutsioonide suhtes, ning selles on sätestatud järgmiste institutsioonide õiguslik seisund ja ülesanded:

- Rahvusassamblee;
- Vabariigi President;
- valitsus;
- autonoomsed regulatiivorganid;
- põhiseaduskohus;
- kohtunikud ja prokuratuurid;
- põhiõiguste volinik;
- kohalikud omavalitsused;
- Ungari Keskpank;
- riigikontroll;
- Ungari relvajõud;
- politsei ja riigi julgeolekuteenistused;
- riiklikud referendumid.

**Eriolukordi** käsitlev põhiseaduse jaotis sisaldab eeskirju, mida kohaldatakse riiklike kriisiolukordade, erakorraliste olukordade, ennetava kaitse olukordade, ootamatute rünnakute ja äärmise ohu olukordade puhul.

## 2. Parlamendi seadused

Ungaris võtab seadusi vastu **Rahvusassamblee**. Põhiseaduse kohaselt on **põhiõigused ja kohustused** määratud kindlaks seadustega. Rahvusassamblee võtab seadused vastu **lihthäälteenamusega** (üle poole kohalolevate liikmete häältest). Erandiks on põhiseaduses määratletud nn **põhiaktid**, mille vastuvõtmiseks ja muutmiseks on vaja **kohalolevate** assambleeliikmete **kahekolmandikulist häälteenamust**.

Põhiseaduse kohaselt reguleeritakse põhiaktidega näiteks kodakondsust, kirikuid, Ungaris elavate rahvusvähemuste õigusi, Rahvusassamblee liikmete ja Vabariigi Presidendi õiguslikku seisundit ja tasustamist, põhiseaduskohut ja kohalikke omavalitsusi käsitlevaid küsimusi. Samuti nähakse nendega ette riigivapi ja -lipu kasutamise üksikasjalikud eeskirjad ning riiklike autasude andmist käsitlevad sätted.

Vastavalt põhiseadusele on Euroopa Liidu aluslepingute ja neid muutvate lepingute siduva laadi tunnustamise õiguse andmiseks, sõjaseisukorra väljakuulutamiseks, rahu sõlmimiseks ja eriolukorra väljakuulutamiseks vaja assambleeliikmete kahekolmandikulist häälteenamust.

Enne 1989. aasta seaduse nr XXXI (põhiseaduse muutmise kohta) vastuvõtmist oli Ungari presidendinõukogul õigus võtta vastu dekreetseadusi. Õigusaktide hierarhia seisukohalt loetakse veel jõus olevad dekreetseadused seadustega samal tasandil olevateks õigusaktideks.

## 3. Dekreedid

Põhiseaduse kohaselt jagunevad dekreedid valitsuse dekreetideks, peaministri dekreetideks, ministrite dekreetideks, Ungari Keskpanga presidendi dekreetideks, autonoomsete regulatiivorganite juhtide dekreetideks ja kohaliku omavalitsuse dekreetideks.

Dekreete võib anda ka riiklik julgeolekunõukogu riiklikus kriisiolukorras ja Vabariigi President seoses erakorralise seisukorraga.

### 3.1. Valitsuse dekreedid

**Valitsuse pädevus anda dekreete** võib olla **esmane** või tuleneda **seadusest**. Esmane pädevus on sätestatud põhiseaduse artikli 15 lõikes 3, mille kohaselt võib valitsus anda oma pädevusvaldkonnas dekreete seadusega reguleerimata mis tahes küsimuses. Ükski valitsuse dekreet ei tohi minna vastuollu mis tahes seadusega. See ei piira Rahvusassamblee pädevust reguleerida mis tahes tema pädevusse kuuluvat valdkonda.

Vastavalt põhiseadusele ja 2010. aasta seadusele nr CXXX õigusloome kohta ning tuginedes samuti teatavatele seadusandlikele volitustele, võib valitsus kehtestada seaduste rakendamist käsitlevaid dekreete. Õigusloomet käsitleva seaduse artikli 5 lõike 1 kohaselt peab rakendusaktide andmise volituses olema täpsustatud volituse saaja, sisu ja ulatus. Volituse saaja ei tohi seadusandlikku volitust kolmandale isikule edasi anda.

### 3.2. Peaministri dekreedid

Põhiseaduse kohaselt võib dekreete anda ka peaminister. Ta võib oma dekreediga näiteks nimetada ministrite hulgast ametisse peaministri asetäitja. Peaministri dekreedid asuvad õigusaktide hierarhias ministrite dekreetidega samal tasandil.

### 3.3. Ministrite dekreedid

**Ministrite dekreedid** asuvad õigusaktide hierarhias valitsuse dekreetidest madalamal tasandil. Vastavalt põhiseadusele võtavad ministrid dekreete vastu neile seaduse või valitsuse dekreediga (mis on antud nende algse seadusandliku pädevuse raames) antud **volituse alusel** kas sõltumatult või koos mis tahes teise ministriga. Sellised dekreedid ei tohi olla vastuolus mis tahes seaduse, valitsuse dekreediga või Ungari Keskpanga presidendi dekreediga.

### 3.4. Ungari Keskpanga presidendi dekreedid

Põhiaktiga kindlaks määratud pädevuse piires võib Ungari Keskpanga president anda dekreete **seadusest tuleneva volituse alusel**. Need dekreedid ei tohi olla vastuolus mis tahes seadusega.

### 3.5. Autonoomsete regulatiivorganite juhtide dekreedid

Põhiseaduse artikli 23 lõike 4 kohaselt võivad autonoomsete regulatiivorganite juhid, kes toimivad neile põhiaktiga antud pädevuse piires, anda seadusest tuleneva volituse alusel dekreete, mis ei tohi olla vastuolus mis tahes seaduse, valitsuse dekreediga, peaministri dekreediga, ministri dekreediga või Ungari Keskpanga presidendi dekreediga.

### 3.6. Kohalike omavalitsuste dekreedid

Põhiseaduse artikli 32 lõike 2 kohaselt võivad kohalikud omavalitsused, kes toimivad oma pädevuse piires, võtta vastu kohalikke dekreete eesmärgiga reguleerida kohalikke sotsiaalseid suhteid, mis ei ole reguleeritud seadusega või seaduse alusel.

Kohalike omavalitsuste dekreedid ei tohi olla vastuolus mis tahes muu õigusaktiga.

Kohalike omavalitsuste esindusorganite vastuvõetavaid dekreete käsitlevad üksikasjalikud eeskirjad on sätestatud 2011. aasta seaduses nr CLXXXIX Ungari kohalike omavalitsuste kohta.

### 4. Välislepingud ja rahvusvahelise õiguse aluspõhimõtted

**Ungari valitsus** võib sõlmida **välislepinguid** teiste riikidega / teiste riikide valitsustega. Välislepingute ja siseriikliku õiguse vaheline suhe põhineb Ungaris dualistlikul süsteemil, s.t välislepingud saavad **siseriikliku õiguse osaks** õigusaktidega **kehtestamise** kaudu.

#### Rahvusvahelise õiguse põhimõtted

Põhiseaduse artikli Q lõike 3 kohaselt järgib Ungari rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtteid. Rahvusvaheline tavaõigus ja rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtted saavad siseriikliku õiguse osaks, ilma et neid oleks vaja üle võtta.

## II. Muud õiguse allikad (mis ei ole õigusaktid) laiemas tähenduses

### 1. Riigi haldusaktid

Ungari õigussüsteemi osaks on riigi haldusaktid, mis ei kvalifitseeru õigusaktideks, kuigi sisaldavad normatiivseid sätteid.

Õigusloomet käsitlevas seaduses (2010. aasta seadus nr CXXX) määratletakse kahte liiki riigi haldusaktid: normatiivsed otsused ja normatiivsed korraldused. Nende näol on tegemist tegevusjuhenditega, mis ei ole üldsiduvad, s.t need ei ole siduvad kõigi jaoks. Need on kõigest sisemised sätted ning korralduslikud ja tegevust käsitlevad eeskirjad, mida kohaldatakse üksnes nimetatud eeskirjade kehtestaja või talle alluvate üksuste või isikute suhtes. Normatiivsete otsuste ja korraldustega ei saa kindlaks määrata kodanike õigusi ja kohustusi. Riigi haldusaktid ei tohi olla vastuolus muude õigusaktidega ning neis ei tohi korrata õigusaktide sätteid.

Varasema õigusloomet käsitleva seaduse (1987. aasta seadus nr XI) kohaselt kvalifitseerusid ka **statistilised teatised** ja **õiguslase d suunised** (mida teatakse muude riigi haldusaktidena) selliste õiguse allikateks, mis ei ole õigusaktid. Uues õigusloomet käsitlevas seaduses neid enam ei nimetata. Kuigi õiguslased suunised tunnistati kehtetuks uue seaduse jõustumisel (1. jaanuaril 2011), jäävad enne nimetatud kuupäeva välja antud statistilised teatised jõusse kuni nende kehtetuks tunnistamiseni. (Statistilisi teatiseid annab välja riigi statistikaameti juhataja ning need sisaldavad õiguslikult siduvaid sätteid seoses statistiliste terminite, meetodite, liigituste, loetelude ja andmetega.)

#### 1.1. Normatiivsed otsused

Normatiivsete otsustega võivad Rahvusassamblee, valitsus ja teised tsentraalsed haldusorganid, põhiseaduskohus ning eelarvenõukogu näha ette oma töökorralduse ja toimimise ning tegevused ja tööprogrammid.

Kohaliku omavalitsuse esindusorganid võivad samuti normatiivsete otsustega näha ette omaenda ja hallatavate organite tegevuse, samuti oma tööprogrammid ning hallatavate organite töökorralduse ja toimimise. Sarnaselt võib rahvusliku omavalitsuse esindusorgan normatiivsete otsustega näha ette ka oma ja hallatavate organite töökorralduse ja toimimise ning tegevused ja tööprogrammid.

#### 1.2. Normatiivsed korraldused

Oma pädevuse piires ja õigusaktide alusel võivad Vabariigi President, peaminister, tsentraalsete haldusorganite (välja arvatud valitsus) juhid, riikliku kohtute ameti esimees, peaprokurör, põhiõiguste volinik, Ungari Keskpanga president, riigikontrolör, suurlinnapiirkondade ja komitaatide valitsuste juhid, linnapead ja linnasekretärid normatiivsete määrustega näha ette nende juhitud, hallatavate või nende järelevalve alla kuuluvate organite töökorralduse, toimimise ja tegevused.

Peale selle võivad Rahvusassamblee, Vabariigi President, põhiseaduskohus, põhiõiguste volinik, autonoomsed regulatiivsed organid, peaministri büroo ja ministeeriumi kantsler anda organisatsiooni töötajate jaoks siduvaid normatiivseid korraldusi.

### 2. Põhiseaduskohtu otsused

Põhiseaduskohtu otsustel on Ungari õigusaktide süsteemis oluline osa.

Põhiseaduskohtu käsitleva 2011. aasta seaduse nr CLI kohaselt on põhiseaduskohtul järgmised **ülesanded**:

- selle järelhindamine, kas õigusaktid on kooskõlas põhiseadusega (järelhindamismenetlus);
- selle (ennetav) hindamine, kas vastu võetud, kuid veel välja kuulutamata seadused ja välislepingute teatavad sätted on kooskõlas põhiseadusega;
- individuaalsete juhtumite läbivaatamine kohtuniku taotluse alusel: kui kohtuasja arutamise käigus peab kohtunik kohaldama õigusakti, mis on tema arvates põhiseadusega vastuolus või mille põhiseaduskohus on tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevaks, peatab ta menetluse ja palub põhiseaduskohtul kuulutada kõnealune õigusakt või säte põhiseadusega vastuolus olevaks ja keelata sellise põhiseadusega vastolus oleva õigusakti kohaldamine;
- otsuste tegemine selliste põhiseaduslike kaebuste kohta, mis käsitlevad põhiseadusega tagatud õiguste rikkumist: individuaalse kohtuasjaga seotud isik või organisatsioon võib esitada põhiseadusliku kaebuse, kui poolelioleva kohtumenetluse käigus on rakendatud põhiseadusega vastuolus olevat õigusakti ja selle tulemusena on rikutud asjaomase isiku või organisatsiooni põhiseadusega tagatud õigust ning see isik või organisatsioon on ammendanud kõik apellatsioonivõimalused või kui tal apellatsioonivõimalused puudub;
- mis tahes õigusakti analüüsimine eesmärgiga tuvastada konflikt mis tahes välislepinguga;
- seadusandja poolt õigusaktidesse jäetud ja põhiseadusega vastuolus olevate lünkade kõrvaldamine;
- riigiorganite vaheliste või kohalike omavalitsuste ja muude riigiorganite vaheliste teatavate alluvusvaidluste lahendamine;
- põhiseaduse sätete tõlgendamine;
- õigusnormide kohaselt tema pädevuses olevate mitmesuguste menetluste toimetamine.

Põhiseaduskohus peab oma otsuseid üksikasjalikult põhistama. Põhiseaduskohtu otsuseid ei ole võimalik edasi kaevata ning need on kõigi jaoks siduvad.

### 3. Kohtupraktika

Selleks et täita oma kohustust tagada õiguse ühetaoline kohaldamine ja anda madalama astme kohtutele õiguslaseid suuniseid, langetab Ungari ülemkohus (*Kúria*, enne 1. jaanuari 2012 *Legfelsőbb Bíróság*) **õiguse ühetaolist kohaldamist käsitlevaid ja põhimõttelisi kohtuotsuseid**.

**Õiguse ühetaolist kohaldamist käsitleva menetluse** võib algatada, kui kohtupraktika arengut ja ühtsust silmas pidades on vaja võtta vastu õiguse ühetaolist kohaldamist käsitlev põhimõtteline otsus ja kui üks ülemkohtu kolleegium kavatses kalduda kõrvale ülemkohtu mõne teise kolleegiumi tehtud otsusest. Õiguse ühetaolist kohaldamist käsitlev otsus on kohtute jaoks siduv.

**Põhimõttelised otsused** tulenevad ülemkohtu kolleegiumide praktikast ja ka nendega edendatakse õiguse ühetaolist kohaldamist.

Õiguse ühetaolise kohaldamise tagamiseks tehtud ja põhimõttelised otsused avaldatakse **ülemkohtu lahendite ametlikus registris**.

### III. Õigusaktide kohaldamisala

Õigusaktide geograafiline kohaldamisala hõlmab Ungari territooriumi, kuid kohalike omavalitsuste dekreetide kohaldamisala hõlmab asjaomase kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumi. Õigusakte kohaldatakse Ungari territooriumil asuvate füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes, juriidilise isiku staatusega organisatsioonide suhtes ning Ungari kodanike suhtes väljaspool Ungari territooriumi. Kohalike omavalitsuste dekreete kohaldatakse kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumil füüsiliste ja juriidiliste isikute ning juriidilise isiku staatusega organisatsioonide suhtes.

Õigusloomet käsitleva seadusega on keelatud kohaldada **tagasiulatuvat jõudu**. Nimetatud seaduses sätestatakse, et õigusaktiga ei tohi tagasiulatuvalt kehtestada kohustusi või muuta neid koormavamaks, tühistada või piirata õigusi või tunnistada tegevust ebaseaduslikuks õigusakti jõustumisele eelneval perioodil.

Õigusakti **jõustumise** kuupäev tuleb alati kindlaks määrata selliselt, et õigusakti kohaldamise ettevalmistamiseks jääb piisavalt aega.

**Õigusakt ja selle rakendamise eeskirjad** peavad jõustuma ühel ja samal ajal. Õigusakt (või õigusnorm) kaotab kehtivuse, kui see tunnistatakse kehtetuks või – juhul kui see sisaldab vaid muutmis- või kehtetuks tunnistamise sätteid – kui nii on sätestatud õigusloomet käsitlevas seaduses.

### IV. Õigusvaldkonna andmebaasid

Ungari ametlik väljaanne on [Magyar Közlöny](#), mida avaldatakse elektroonilisel kujul. Selles avaldatud teksti tuleb käsitada autentsena.



Ametlik väljaanne sisaldab Ungari õigusakte (välja arvatud kohalike omavalitsuste dekreete):

- põhiseaduskohtu korraldused ja otsused, mis tuleb ametlikus väljaandes avaldada vastavalt õigusnormidele või põhiseaduskohtu otsuse alusel;
- Rahvussamblee otsused;
- ülemkohtu otsused õiguse ühetaolise kohaldamise kohta;
- riikliku valimiskomisjoni arvamused;
- lisad, sealhulgas otsuste kogu;
- ametlikud teadaanded (*Hivatalos Értésítő*).

[Riiklik õigusaktide andmebaas](#) sisaldab kõiki õigusakte (välja arvatud kohalike omavalitsuste dekreete) ja riigi haldusakte, mis on jõus otsingu tegemise päeval. Need on esitatud konsolideeritud versioonidena, millesse on sisse viidud muudatused ja parandused.

Teavet on võimalik otsida pealkirja ja akti numbri järgi, samuti on võimalik otsida teksti.

Juurdepääs neile andmebaasidele on **tasuta** ja mingeid piiranguid ei kohaldata.

#### Seonduvad lingid

Autentne elektrooniline ametlik väljaanne

[Riiklik õigusaktide andmebaas](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 16/02/2016

### Liikmesriigi õigus - Malta

---

Sellel leheküljel esitatakse teavet Malta õigussüsteemi kohta.

#### Õiguse allikad

- Parlamendiseadused (esmise õiguse aktid)
- Määrused, eeskirjad, korraldused, kohalike omavalitsuste õigusaktid (teisese õiguse aktid)
- ELi õigus, sealhulgas Euroopa Kohtu otsused.

Siseriikliku õiguse peamine alus on põhiseadus ning selles sätestatakse, et õigusnormid võtab vastu parlament parlamendiseadustena, kuid et parlament võib delegeerida seadusandliku võimu teistele organitele (s.t ministritele, riigiasutustele, avalikele organitele jne), kellel on õigus anda teisese õiguse akte neile parlamendiseadusega delegeeritud pädevuse raames.

Siseriiklikku õiguskorda tuleb samuti vaadelda ELi õigusaktide, eelkõige ühinemislepingu kontekstis.

Maltas kohus seadusi omal algatusel ei tõlgenda. Kohus tõlgendab seadusi vastavalt rakendusaktidele. See ei tähenda, et kohtuotsustel puuduks jõud. Kohtunikud kalduvad kõrvale kohtupraktikaga loodud kindlatest põhimõtetest ainult äärmiselt mõjuvatel põhjustel. Madalama astme kohtutel on tavaks järgida kõrgema astme kohtute kindlaksmääratud õiguslikke põhimõtteid.

#### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Malta siseriiklike õigusaktide osaks võivad olla ka rahvusvahelised lepingud.

#### Euroopa inimõiguste konventsioon

Malta parlamendi 1987. aasta seadusega XIV inkorporeeriti Euroopa inimõiguste konventsioon Malta õigusesse. Malta seadused peavad olema kooskõlas konventsioonis sätestatud õiguste ja vabadustega. Konventsiooni järgimise üle teostavad järelevalvet kohtud.

## Õigusnormide hierarhia

Siseriiklikul tasandil on põhiseadus riigi kõrgeim seadus; sellele järgnevad parlamendiseadused, millele omakorda järgnevad teisese õiguse aktid. Nagu eespool märgitud, on ühinemisleping ja ELi õigusnormid Malta jaoks siiski õiguslikult siduvad ja Malta toimivad nagu kõigi liikmesriikide puhul ning neid tuleb koos ELi üldise õigusega arvesse võtta.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Malta toimib valitsemissüsteem, milles osalevad võrdselt seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim. Samas kui need kolm sammast teostavad seadusandlikku, täidesaatvat ja kohtuvõimu oma pädevusalas, võimaldab võimude lahususe põhimõte, mille Malta võttis üle Inglise õigusriigi põhimõtetest, Malta õigussüsteemi tõrgeteta toimimist.

### Otsuste tegemise protsess

Malta järgib Briti parlamentaarset süsteemi, mis pärast 180 aastat kestnud Briti ülemvõimu arvesse võttes ei ole üllatav. Minister esitab õigusakti eelnõu, mis seejärel avaldatakse Malta ametlikus väljaandes, et parlament saaks läbi viia esimese lugemise. Sõltuvalt kõne all oleva õigusakti olulisusest võidakse eelnevalt otsustada avaldada valge raamat. Esindajatekoda moodustab seejärel komisjoni ning pärast teist lugemist, kus parlamendi liikmetele antakse võimalus esitada arutlusel oleva õigusakti kohta üldisi märkusi, analüüsib komisjon üksikasjalikult eelnõu iga artiklit ja teeb vajaduse korral muudatusettepanekuid. Kui komisjon on analüüsi lõpetanud, saadetakse eelnõu tagasi parlamenti kolmandaks ja viimaseks lugemiseks; lõpliku heakskiidu eelnõule annab vabariigi president, misjärel saab eelnõu seaduse jõu.

Üldise reegli kohaselt jõustub seadus selle avaldamise päeval, kui seaduses endas ei ole selgesõnaliselt sätestatud, et asjaomase valdkonna minister võib jõustada seaduse (või osa sellest) muul kuupäeval.

## Õigusvaldkonna andmebaasid

Riiklik õigusaktide andmebaas: [Malta seadustekogu](#) – Õigusteenused

Teenus annab tasuta juurdepääsu järgmisele:

- kõik riiklikud esmase ja teisese õiguse aktid;
- õiguslikud väljaanded, sealhulgas õigusaktid, eelnõud, õiguslikud teadaanded ja kohalike omavalitsuste õigusaktid.

## Seotud lingid

[Malta seadustekogu](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 20/12/2016

## Liikmesriigi õigus - Holland

Sellel lehel antakse ülevaade Madalmaade õiguse allikatest.

Madalmaade valitsus ei koosne mitte ainult ministritest ja nende riigisekretäridest, vaid ka monarhist. See muudab Madalmaad ainulaadseks teiste Lääne-Euroopa monarhiate hulgas, kus monarh enamasti valitsusse ei kuulu. Madalmaades on valitsenud konstitutsiooniline monarhia koos parlamentaarse süsteemiga alates sellest, kui põhiseadus 1848. aastal radikaalselt üle vaadati.

## Õiguse allikad

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Põhiseadusega on ette nähtud Madalmaade riigikorraldus ja õigusaktide alused. Madalmaade lepingud teiste riikidega on oluline õiguse allikas. Põhiseaduse artikkel 93 sätestab, et rahvusvahelistel lepingutel ja institutsioonide otsustel võib Madalmaades

otsene mõju olla. Sellisel juhul on need riigi õigusaktide suhtes ülimuslikud. Kui Madalmaade Kuningriigi õigusaktid on vastuolus rahvusvaheliste lepingute või institutsioonide otsustega, ei saa neid kohaldada. Seepärast on Euroopa Liidu aluslepingutes, määrustes ja direktiivides sätestatu Madalmaades oluline õiguse allikas.

Madalmaade Kuningriigi harta reguleerib riigi kolme osa (Madalmaad ja kaks ülemeremaad, Hollandi Antillid ja Aruba) vahelisi suhteid.

Seadused võetakse vastu riigi tasandil.

Delegeerimise teel võib valitsus kehtestada (täiendavaid) eeskirju valitsuse või ministrite määrustega. Vastu võib võtta ka iseseisvaid valitsuse määruseid (millel puudub delegeeriv norm), kuid neid ei saa karistuse ähvardusel täidetavaks muuta.

Põhiseadusega on antud reguleerivad õigused ka riigihalduse alamale astmele (provintsid, linnad ja veeametid).

Õiguse üldpõhimõtteid kohaldatakse riigihalduse ja õigusemõistmise korral. Mõnikord on see seadusega ette nähtud, näiteks tsiviilmenetluse seadustikuga (mõistlikkus ja õiglus). Kohus võib otsuseid tehes lähtuda ka õiguse üldpõhimõtetest.

Tavad on samuti õiguse allikas. Üldiselt lähtutakse tavast vaid siis, kui sellele on seaduses osutatud, kuid kohus võib normide lahknevuse korral ka tava arvesse võtta. Tava ei või siiski kasutada õiguse allikana kuriteo koosseisu kindlakstegemisel (põhiseaduse artikkel 16).

Kohtupraktika on õiguse allikas, sest kohtuotsustel on laiem mõju kui vaid konkreetse asja lahendamine. Kõrgemate kohtute otsuseid kasutatakse suunistena. Eriti olulised on ülemkohtu otsused, sest selle kohtu ülesanne on tagada õiguse ühetaoline tõlgendamine. Uutes kohtuasjades võtab madalama astme kohus otsust tehes arvesse ülemkohtu otsuseid.

### **Õigusnormide hierarhia**

Põhiseaduse artikkel 94 sätestab, et mõned rahvusvahelise õiguse normid on hierarhias kõige kõrgemal astmel: nendega vastuolus olevad riigi õigusaktid ei kehti. Euroopa Liidu õigus on oma olemuselt riigi õiguse ees ülimuslik. Sellele järgnevad harta, põhiseadus ja parlamendi seadused. Nendele järgnevad muud aktid. Parlamendi seaduseid võtavad vastu koos valitsus ja parlament (rahva valitud esindajad).

Seaduse võib muuta osaliselt või täielikult tühiseks järgneva seaduse vastuvõtmisega. Kohaldatakse ka õiguse tõlgendamise põhimõtet, mille kohaselt on eriseadused üldseaduste ees ülimuslikud.

Kontinentaalses õigussüsteemis peetakse õigusakte kohtupraktika suhtes ülimuslikuks.


### **Institutsiooniline raamistik**

#### **Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid**

#### **Õigusloomeprotsess**

Põhiseadusega ei ole seadusandjat ette nähtud. Seaduste vastuvõtmise üle otsustavad valitsus ja parlament koos. Seaduseelnõusid võivad esitada valitsus või parlamendi alamkoda. Riiginõukogu annab seaduseelnõude ja valitsuse määruste kohta nõu. Seaduseelnõu koostamisel peetakse tavaliselt nõu ka muude sidusrühmadega. Alamkojal on õigus eelnõud muuta. Tavaliselt võtab ministrite nõukogu seaduseelnõud vastu ja edastab need riiginõukogule soovitusse saamiseks. Valitsus vastab soovitusle, koostades täiendava aruande. Seejärel saadab valitsus seaduseelnõu koos muudatustega alamkotta. Eelnõud võib alamkojas toimuva lugemise ajal muuta. Kui alamkoda on eelnõu vastu võtnud, hakkab ülemkoda seda lugema. Sel etapil muudatusi enam teha ei või. Ülemkoda saab eelnõu kas vastu võtta või tagasi lükata. Kui ülemkoda eelnõu vastu võtab, ratifitseerib riigipea selle ja seadus ongi valminud.

#### **Õigusvaldkonna andmebaasid**

 [Overheid.nl](https://overheid.nl) pakub kesksel juurdepääsu kogu teabele Madalmaade valitsusorganisatsioonide kohta. Muu hulgas tagab see juurdepääsu:

- ametlikele trükistele;
- ametlikule väljaandele;
- parlamendi dokumentidele.

Veebisaidil  [õigusaktide osa](#) sisaldab konsolideeritud õigusakte, mis on välja antud alates 1. maist 2002.

**Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?**

Juurdepäas veebisaidile ja andmebaasile on **tasuta**.

## Lingid

[Madalmaade valitsus](#), [Välisministeerium](#), [Madalmaade esindajatekoda](#)

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 23/05/2018

### Liikmesriigi õigus - Austria



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: [de](#) on juba tõlgitud.

**Sissejuhatus – Sellel lehel antakse teavet Austria õigussüsteemi kohta ja ülevaade Austria õigusest.**

## Õiguse allikad

Austria õigus põhineb eelkõige **seadustel**. Tavaõiguse roll on seevastu väga piiratud. Kohtupraktika, mis kujuneb kõrgemate kohtute lahendite põhjal, annab olulised juhised seaduste rakendamiseks ja omab seetõttu suurt tähtsust, kuid formaalselt ei ole kohtupraktika õiguse allikas.

**Austria põhiseaduses** sätestatakse, et rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normid on osa föderaalõigusest ja **välislepingud** tuleb inkorporeerida Austria õigussüsteemi (üldkorras ja erimenetlusega ülevõtmine). Välislepinguga sätestatud õigusnormi asetuse siseriiklikus õigussüsteemis määrab selle normi sisu.

Selleks et rahvusassamblee saaks heaks kiita välislepingud, mis muudavad või täiendavad põhiseadust, on vajalik samasugune kvalifitseeritud häälteenamus nagu föderaalset põhiseaduse muutmise seaduste puhul. Samad nõuded kehtivad õigust muutvate või täiendavate eelnõude ja välislepingute suhtes tehtavatele resolutsioonide kohta.

Välislepingud sõlmib reeglina liidupresident föderaalvalitsuse või volitatud ministri ettepanekul. Poliitilised, õigusakte muutvad või täiendavad välislepingud peavad saama rahvusassamblee eelneva nõusoleku. Liidupresident võib volitada föderaalvalitsust või selle pädevaid liikmeid sõlmima välislepinguid, mis ei ole poliitilised ning millega ei muudeta ega täiendata õigusakte.

Austria föderaalset põhiseaduse kohaselt kehtib kõigil **ühelsal liidumaal** lisaks föderaalsetele (konstitutsioonilisele) õigusele ka oma **liidumaa (konstitutsiooniline) õigus**. Liidumaa konstitutsiooniline õigus ei tohi olla vastuolus föderaalset konstitutsioonilise õigusega ning seega **allub** sellele. Tegelikult siiski föderaaltasandi ja liidumaade õigussätete tähtsusjärjestus puudub. Alates 1988. aastast võivad liidumaad sõlmida välislepinguid liidumaa pädevusse kuuluvates valdkondades. Kuid välisasjade puhul on selline õigus siiski föderaalvalitsusel.

## Õigusaktide liigid – õigusnormide hierarhia

Föderaalset konstitutsioonilise sätte vastuvõtmiseks on tavaliselt vajalik rahvusassamblee saadikute kahekolmandikuline häälteenamus, kusjuures kohal peavad viibima vähemalt pooled liikmed. Lisaks peab sel viisil vastu võetud sättele sõnaselgelt viitama kui „konstitutsioonilisele seadusele” või „konstitutsioonilisele sättele”.

Selleks et rahvusassamblees tehtav föderaalset õigusnormi käsitlev resolutsioon oleks kehtiv, on seevastu vajalik absoluutne häälteenamus, kusjuures kohal peab viibima vähemalt üks kolmandik liikmetest.

### 1. Föderaalset põhiseaduse aluspõhimõtted

Austria õigussüsteemi kõige olulisemad õigussätted on Austria föderaalset põhiseaduse aluspõhimõtted:

- demokraatia põhimõte,
- võimude lahususe põhimõte,
- õigusriigi põhimõte,

- vabariikluse põhimõte,
- föderaalriigi põhimõte ja
- liberaalsuse põhimõte.

Nimetatud aluspõhimõtted tervikuna on **aluseks põhiseaduslikule korrale**.

Nende tähtsus põhiseaduse jaoks on suur, kuna föderaalsete põhiseaduse igasugune oluline muutmine tuleb heaks kiita seadusandliku menetluse kohaselt korraldataval rahvahääletusel. Kui föderaalsete põhiseaduse üks aluspõhimõtetest jäetakse välja või kui muudetakse oluliselt nende põhimõtete vahelisi suhteid, loetakse kogu põhiseadus muudetuks.

## 2. Euroopa Liidu esmane ja teisene õigus

**Austria ühinemine Euroopa Liiduga** 1. jaanuaril 1995. aastal tähendas Austria põhiseaduse kui terviku muutmist. Ühinemisest alates on põhiline otsustav õiguskord Austrias kindlaks määratud mitte ainult Austria konstitutsiooniliste seadustega vaid ka Euroopa Liidu õigusega (**konstitutsiooniline dualism**). Valdav seisukoht on, et **liidu õigus on ülimuslik siseriikliku õiguse** ja ka tavaliste föderaalsete konstitutsiooniliste seaduste **suhtes**, kuid mitte föderaalsete põhiseaduse aluspõhimõtete suhtes.

## 3. „Tavaline” föderaalne konstitutsiooniõigus

Konstitutsioonilised seadused sätestavad poliitilise tegevuse mängureeglid, kuna nendega määratakse kindlaks:

- seadusandlik kord,
- kõrgeimate riigivõimuorganite õiguslik seisund,
- föderaalvalitsuse ja liidumaade suhted seadusandluse ja seaduste jõustamise valdkonnas ning
- avaliku õiguse kohtute järelevalve valitsuse tegevuse üle.

## 4. Föderaalsete õigusaktid

Föderaalsetes põhiseadustes sätestatud õigusriigi põhimõte tähendab, et seaduste täitmine tuleb tagada nii haldusasutustes kui ka kohtutes kooskõlas põhiseadusega. Föderaalne põhiseadus jagab seadusandliku võimu föderaalvalitsuse ja liidumaade vahel.

## 5. Määrused

Määrused on **haldusasutuste üldaktid**, mis kehtivad ühtmoodi kõigi õigussubjektide suhtes. Põhiseadusega on ette nähtud üldine volitus anda rakendusmäärusi, millega täpsustatakse muid üldiseid norme, enamasti seadusi. Seadusi muutvaid või täiendavaid määrusi võib anda vaid põhiseaduses selgelt sõnastatud volituse alusel.

## 6. Korraldused

Korraldused on eeskätt seaduse täitmiseks antavad haldusaktid, mis on suunatud ühele või mitmele selgelt kindlaksmääratud isikule.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Föderaalne põhiseadus jaotab võimu föderaalvalitsuse ja liidumaade vahel ning sellest tulenevalt on seaduste vastuvõtmisega seotud mitmed organid.

**Rahvusassamblee ja liidunõukogu** võtavad vastu föderaalsete õigusakte. Kui rahvusassamblee 183 saadikut valib otse rahvas, siis liidunõukogu, kellel on tavaliselt seaduste menetlemisel õigus vaid vastuväiteid esitada, valitakse liidumaade maapäevade poolt.

Liidumaade maapäevad võtavad vastu liidumaa seadusi.

### Otsuste tegemise protsess

Ettepaneku föderaalsete õigusakti algatamiseks teevad rahvusassambleele:

- rahvusassamblee liikmed avalduse vormis (algatusavaldus),
- föderaalvalitsus omapoolse eelnõu vormis (valitsuse eelnõu),
- liidunõukogu avalduse vormis.

Lisaks tuleb rahvussambleele esitada seaduse algatamise avaldus (valijate petitsioon), millele on alla kirjutanud üle 100 000 valimisõigusliku isiku või üks kuuendik kolme liidumaa valimisõiguslikest isikutest.

Igapäevapoliitikas on suurim tähtsus **föderaalvalitsuse seaduseelnõudel**. Valitsuse eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik föderaalvalitsuse (ministrite nõukogu) ühehääline otsus. Enne kui valitsus eelnõu vastu võtab, avaldatakse pädeva liidumistri koostatud eelnõu, et sellele saaksid hinnangu anda eri organid (liidumaad, huvirühmad jne).

Rahvussambles vastuvõetud eelnõu peab heaks kiitma liidunõukogu. (Föderaalsetid finantsseadusi ei ole vaja liidunõukogule edastada, kuna need kuuluvad rahvussamblee ainupädevusse). Seejärel esitab liidukantsler seaduse liidupresidentidele **kinnitamis** eks.

Rahvussamblee võib panna eelnõu **rahvahääletusele**. Seda võidakse teha näiteks juhul, kui rahvussamblee liikmete enamus seda nõuab. Sellisel juhul tuleb seaduseelnõule, mille liidunõukogu on juba heaks kiitnud, saada enne selle kinnitamist heakskiit ka rahvahääletusel. Lisaks tuleb rahvahääletus korraldada iga kord, kui muudetakse põhiseadust tervikuna.

Põhiseadusega kooskõlas oleva föderaalseaduse kinnitab oma allkirjaga liidupresident. **Kinnituseks** on vajalik ka liidukantsleri allkiri.

Pärast liidukantsleri luba avaldatakse föderaalne ametlik väljaandes (*Bundesgesetzblatt*). Kui föderaalne seadus ei ole teisiti sätestatud (tagasiulatava jõuga või *vacatio legis*), **jõustub** see ametlikus väljaandes avaldamise päeva lõpus.

**Seaduse võib** sõnaselgelt **kehtetuks tunnistada** (ametlik kehtetuks tunnistamine) või võtta vastu uue seaduse, millega reguleeritakse seadusega varem juba reguleeritud valdkonda teisiti ilma varasemat seadust ametlikult kehtetuks tunnistamata (sisuline kehtetuks tunnistamine) (*lex posterior derogat legi priori*). Erinormid on ülimalduslikud üldnormide suhtes (*lex specialis derogat legi generali*). Seaduse kehtivusaja võib sätestada ka seaduses endas.

## Õigusaktide andmebaasid

Austria riigikantselei koordineerib ja haldab [Austria Vabariigi õigusteabe süsteemi](#) (RIS), mis võimaldab veebipõhist juurdepääsu Austria õigusaktidele.

### Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?

[Austria Vabariigi õigusteabe süsteemi](#) (RIS) kasutamine on tasuta.

### Sisu lühikirjeldus

RIS sisaldab järgmist teavet:

- **Föderaalõigus**
  1. föderaalset õigusaktid
  2. ametliku väljaande (*Bundesgesetzblatt*) autentne versioon alates 2004. aastast
  3. ametlik väljaanne 1945–2003
  4. ametlik väljaanne (*Reichs-, Staats- und Bundesgesetzblatt*) 1848–1940
  5. seadustekogu (*Justizgesetzsammlung*) 1780–1848
  6. Saksa riigi ametlik väljaanne (*Deutsches Reichsgesetzblatt*) 1938–1945
  7. hindamiseelnõud
  8. valitsuse eelnõud
- **Liidumaade õigus**
  1. liidumaade õigusaktid
  2. liidumaade, v.a Alam-Austria ja Viini kehtivad ametlikud väljaanded
- **Omavalitsuste õigus:** ainult valitud Kärnteni, Alam-Austria, Salzburgi, Steiermarki ja Viini dokumendid
- **Kohtute ja muude organite otsused**
  1. põhiseaduskohus
  2. halduskohus

3. halduskohtu normide nimekiri
4. ülemkohtu, apellatsioonikohtute ja muude kohtute otsused
5. sõltumatud halduskohtud
6. sõltumatu finantskohus
7. varjupaigaküsimuste kohus
8. sõltumatu föderaalne varjupaiganõukogu
9. keskkonnakohus
10. föderaalne ringhäälingunõukogu
11. riigihangete kontrollikojad
12. apellatsioonikomisjon ja kõrgem distsiplinaarkomisjon
13. andmekaitsekomisjon
14. töötajate järelevalvekomisjon
15. võrdse kohtlemise küsimustega tegelev komisjon
  - **Määrused**
    1. föderaalministrite määrused
    2. föderaalse justiitsministri määrused

Mõned Austria õigusaktid on kättesaadavad ka inglise keeles.

Rohkem teavet leiab [Austria Vabariigi õigusteabe süsteemi](#) veebisaidilt.

**Seonduvad lingid**

[Õiguskord – Austria](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 25/04/2017

## Liikmesriigi õigus - Poola

**Selles jaotises antakse ülevaade Poola õigussüsteemist.**

---

Poola on demokraatliku valitsemisvormiga vabariik. Seadusandlik võim kuulub parlamendile, mis koosneb alamkojast (**Seim**) ja ülemkojast (**Senat**). Täidesaatev võim kuulub **Poola Vabariigi Presidendile (Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej)** ja valitsusele (**Rada Ministrów**). Kohtuvõim kuulub kohtutele ja tribunalidele.

Poola õigussüsteem rajaneb kontinentaalsel õigussüsteemil (**tsiviilõiguse traditsioon**). Poolas on üldkohtuteks **apellatsioonikohtud (sądy apelacyjne)**, **piirkonnakohtud (okreg)(sądy okręgowe)** ja **kohalikud kohtud (rejon)(sady rejonowe)**. Nende pädevuses on kriminaal-, tsiviil-, perekonna- ja eestkostedõiguse, samuti tööõiguse ja sotsiaalkindlustuse asjade arutamine.

**Halduskohtunikond** kuulub Kõrgeima Halduskohtu (Naczelny Sąd Administracyjny) alla, mis teostab kohtulikku järelevalvet avaliku halduse üle.

[Ülemkohus](#) (Sąd Najwyższy) on Poola Vabariigi kõrgeim kohtuorgan ja seega ka kõrgeim apellatsioonikohus. Ülemkohtu põhiülesanded on õigusemõistmine Poolas (koos üld-, haldus- ja sõjaväekohtutega), kassatsioonkaebuste läbivaatamine erikaebuste vormina ja otsuste vastuvõtmine õiguse tõlgendamise kohta.

**Konstitutsioonikohus** (Trybunał Konstytucyjny) on kohtuorgan. Tema pädevuses on järgmiste asjade üle otsustamine:

- vastuvõetud seaduste vastavus põhiseadusele;

- keskvalitsuse organite vahelised pädevusalased vaidlused;
- erakondade eesmärkide ja tegevuse vastavus põhiseadusele;
- põhiseaduslikkust käsitlevad kodanike kaebused.

Konstitutsioonikohtu tegevust reguleeriva seaduse ja muude seonduvate seaduste ingliskeelne versioon on kättesaadav [Poola Konstitutsioonikohtu](#) veebisaidil.

## Õiguse allikad

Poola õiguse allikad on põhiseadus, seadused, ratifitseeritud välislepingud ja määrused. Põhiseadus on Poola õiguse tähtsaim allikas. See sisaldab teavet Poola õigussüsteemi, institutsionaalse ülesehituse, kohtusüsteemi ja kohalike omavalitsuste kohta. Põhiseadusega on hõlmatud ka poliitilised vabadused ja õigused. Praegu kehtiv põhiseadus jõustus 1997. aastal. Poola põhiseaduse tekst on kättesaadav [Poola parlamendi alamkoja \(Seim\)](#) veebisaidil poola, inglise, saksa, prantsuse ja vene keeles.

## Õigusaktide liigid – kirjeldus

**Seadused (ustawy)** on üldiselt siduvad õigusaktid, millega hõlmatakse olulisi küsimusi. Mis tahes küsimust võib reguleerida seadusega. Teatud juhtudel nähakse põhiseaduses ette kohustus reguleerida seadusega mõnd kindlat küsimust, näiteks eelarvet või kodanike õiguslikku staatust.

Poola põhiseaduse kohaselt peavad mõned **rahvusvahelised lepingud (umowy międzynarodowe)** olema enne ratifitseerimist kinnitatud seadusega, mis on parlamendis vastu võetud ja presidendilt allkirja saanud. Sellised lepingud hõlmavad näiteks liituseid, poliitilisi või sõjaväelisi kokkuleppeid, kodanike vabadusi, õigusi ja kohustusi, liikmelisust rahvusvahelistes organisatsioonides ja teisi põhiseadusega reguleeritud küsimusi.

**Määruseid (rozporządzenia)** annavad välja põhiseadusega nimetatud riigiasutused vastavalt seadustega antud volitustele.

Valitsuse pädevuses on välja anda sisemisi **otsuseid (uchwały)**, mis on siduvad üksnes otsuse välja andnud organi allasutustele; kõnealused otsused ei saa olla õiguslikuks aluseks otsustele, mida tehakse kodanike, juriidiliste isikute ja muude subjektide suhtes.

Kohaliku omavalitsuse organid ja valitsusasutuste kohalikud organid võivad seadusega antud volituse alusel vastu võtta **kohalikku elu reguleerivaid õigusakte (akty prawa miejscowego)**, mida kohaldatakse nende haldusalas.

## Õigusnormide hierarhia

Põhiseadus on Poola õiguse esmaseks allikaks. Ülejäänud Poola põhiseaduse normide hierarhia on järgmine: ratifitseeritud välislepingud, Euroopa Liidu määrused, direktiivid ja otsused, seadused, korraldused ja kohalike omavalitsuste õigusaktid.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

**Seadusandlikku võimu** teostavad **Poola parlamendi** kaks koda – Seim ja Senat. Parlamendiliikmeid valitakse ametisse **neljaks aastaks**. Seaduseelnõu esitamise õigus on saadikutel, Senatil, Poola Vabariigi Presidendil ja valitsusel. Seaduseelnõu esitamise õigus on ka kodanike rühmal, mis koosneb **vähemalt 100 000** Seimi valimistel hääleõigust omavast kodanikust.

Seim arutab eelnõusid kolmel lugemisel. Kui Seim ja Senat on eelnõu vastu võtnud, saadetakse see presidendile allkirjastamiseks. President võib enne eelnõu allkirjastamist saata selle Konstitutsioonikohtule, et viimane hindaks selle vastavust põhiseadusele.

Valitsus tagab **seaduste** rakendamise, annab välja **määrusi**, sõlmib **ratifitseerimist nõudvaid rahvusvahelisi lepinguid** ning aktsepteerib **teisi rahvusvahelisi lepinguid** või loobub nendest.

### Otsuste tegemise protsess

#### Algatamine

Seaduseelnõu saavad algatada saadikud, Senat, Vabariigi President, valitsus ja vähemalt 100 000 Seimi valimistel hääleõigust omavast kodanikust koosnev rühm.

Üldjuhul esitavad eelnõusid valitsus või saadikud.

Eelnõu koos seletuskirjaga peab olema esitatud **Seimi esimehele (Marszałek Sejmu)**, kes edastab selle Vabariigi Presidendile, Senatile ja valitsuse esimehele (peaministrile).

#### Arutelu



Seim arutab eelnõusid kolmel lugemisel. Ühtlasi analüüsivad eelnõusid Seimi ja Senati erikomisjonid.


## Vastuvõtmine

**Senat** peab **30 päeva jooksul alates eelnõu esitamisest** selle kas ilma muudatusteta või koos muudatustega vastu võtma või lükkama eelnõu täielikult tagasi. **Seim** võib lükata Senati muudatused tagasi üksnes absoluutse häälteenamusega, kui kohal on vähemalt pool kohustuslikust saadikute arvust.

## Väljakuulutamine

Pärast menetluse lõppemist Seimis ja Senatis peab Seimi esimees esitama vastuvõetud eelnõu presidendile allkirjastamiseks. Vabariigi President peab kirjutama eelnõule alla 21 päeva jooksul alates selle esitamisest ja andma korralduse selle väljakuulutamiseks Poola Vabariigi Õigusaktide Teatajas (Dziennik Ustaw). 14 päeva pärast seadus jõustub. Samas võib **jõustumise kuupäev** olla kirjas ka eelnõu tekstis. Poola õigussüsteemi kohaselt on seadust võimalik kehtetuks tunnistada üksnes teise seadusega. Seaduse või muu õigusakti kehtetuks tunnistamise kuupäev peab olema märgitud seaduses või muus õigusaktis.

## Õigusaktide andmebaasid

 [Poola õigusaktide andmebaasis \(Seim\)](#) on võimalik leida seadusi alates 1918. aastast koos nende seaduste loeteluga.

Juurdepääs andmebaasile on **tasuta**.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 10/12/2012

## Liikmesriigi õigus - Portugal

Sellel lehel esitatakse teavet Portugali õigussüsteemi kohta.

### 1. Õigusaktid ehk õigusallikad, millega kehtestatakse õigusnormid

Traditsiooniliselt on Portugali õigusallikad järgmised:

- konstitutsioonilised seadused, sealhulgas Portugali põhiseadus, mitmesugused konstitutsioonilised seadused ja põhiseaduse muutmise seadused;
- üldise rahvusvahelise õiguse või rahvusvahelise tavaõiguse eeskirjad ja põhimõtted; nõuetekohaselt ratifitseeritud või heakskiidetud rahvusvaheliste lepingute ja kokkulepetega kehtestatud õigusnormid; õigusnormid, mille on sätestanud rahvusvaheliste organisatsioonide pädevad asutused, mille liige on Portugal..., tingimusel et see on sätestatud vastavates asutamislepingutes; Euroopa Liidu aluslepingute sätted, samuti õigusnormid, mille liidu institutsioonid on kehtestanud oma asjaomaste kohustuste täitmise käigus (põhiseaduse artikkel 8);
- lihtseadused, sealhulgas Portugali parlamendi jõustatatavad seadused, valitsuse väljastatavad dekreetseadused ning Assooride ja Madeira autonoomsete piirkondade seadusandlike kogude piirkondlikud seadusandlikud dekreedid;
- seadustega samaväärse õigusjõuga õigusaktid, näiteks õigusaktid, millega kiidetakse heaks rahvusvahelised konventsioonid, lepingud ja kokkulepped, konstitutsioonikohtu üldised siduvad otsused, millega kuulutatakse teatavad meetmed põhiseadusega vastuolus olevateks või ebaseaduslikeks, kollektiivlepingud ja muud töösuhteid reguleerivad kollektiivsed õigusaktid;
- seadustest madalama staatusega määrused või aktid, mille eesmärk on seadusi täiendada ja üksasjalikumaks muuta, et neid saaks kohaldada ja rakendada. Sellised määrused või aktid on näiteks rakendusmäärused, määrused, dekreedid, piirkondlikud rakendusmäärused, otsused, eeskirjad, ministri korraldused, täitevvõimu organi korraldused, maavanemate antud politseimäärused ning kohalike omavalitsuste korraldused ja määrused.

### 2. Muud õigusallikad

Mis puutub selliste muude allikate vastuvõetavusse ja olulisusse, mis jäävad väljapoole riigi poliitilisi volitusi luua kirjutatud õigust, on arvamused erinevad ja sõltuvad sellest, kas nimetatud allikaid käsitatakse õigusnormide kehtestamise vahenditena või

nende avalikustamise vahenditena või mõlemat liiki vahenditena. Mõnikord tehakse vahet otseste ja kaudsete allikate vahel ning see aitab vältida teatavaid raskusi, mis tulenevad põhilise lähenemisviisi erinevustest.

Üldiselt peetakse võimalikeks õigusallikateks järgmisi allikaid:

a) tava ehk teisisõnu korduvalt kasutatav, harjumuspärane, omaks võetud ja üldiselt kohustuslikuks peetav käitumisviis. Tava võib olla õiguse allikas vaid kindlates valdkondades. Tavade põhjal loodud õigusnorme võib leida näiteks rahvusvahelise avaliku õiguse valdkonnas (näiteks põhimõte, mis näeb ette välisriikide puutumatus vastutuselevõtmise suhtes), rahvusvahelises eraõiguse ja haldusõiguse valdkonnas;

b) kohtupraktika ehk kohtuotsustest ja -lahenditest tulenevate põhimõtete kogum. Mõnel pool ei loeta seda tõeliseks õiguse allikaks, vaid peetakse oluliseks üksnes niivõrd, kuivõrd see avab õigussätete tähenduse, pakkudes tõlgendusprobleemidele lahendusi, mida võidakse teistes asutustes järgida vastavalt nende aluseks olevate loogiliste ja tehniliste argumentide kaalukusele. Osa autoreid liigitab lisaks kindlates kohtuasjades tehtud kohtulahenditele sellesse kategooriasse ka seaduse jõuga kohtumäärused (üldjuhul konstitutsioonikohtu siduvad lahendid), olles veendunud, et need kõik on vahendid, millega luuakse tegelikult üldiselt kohaldatavaid õigusnorme;

c) õiglus, mille puhul on kohtutel pädevus neile hindamiseks esitatud kindlate kohtuasjade alusel formuleerida nende kohtuasjade konkreetsete tunnusoontega sobivaid õigusnorme, toetudes õiguse üldpõhimõtetele ja kohtuniku eetilistele tõekspidamistele. Õigluse põhimõttest lähtuvalt võib kohus teha otsuse üksnes järgmistel juhtudel: a) kui seda lubatakse kindla õigussättega, b) poolte vahel kehtib kokkulepe ja võimalik on edasikaebamine kõrgema astme kohtusse, c) pooled on eelnevalt kokku leppinud, et tuginevad õigluse põhimõttele (tsiviilseadustiku artikkel 4);

d) hea komme ehk teisisõnu korduv sotsiaalne käitumine, mida ei peeta kohustuslikuks, kuid peetakse oluliseks õiguslikes tehingutes, eriti õiguslike suhete vormistamisel ja iseäranis kaubanduses. Kohus võib head kommet arvesse võtta, kui see tugineb seadusele ja ei ole vastuolus heauskuse põhimõttega (tsiviilseadustiku artikkel 3). Õigusnorme ei saa seetõttu heade kommete põhjal iseseisvalt luua ja paljud ei peagi head kommet tõeliseks õiguse allikaks;

e) õigusteooriat ehk õigusteadlaste arvamusi ei peaks pidama tõeliseks õiguse allikaks, kuigi need mängivad õigusteadmiste teaduslikus ja tehnilises arengus olulist osa ning avaldavad märkimisväärset mõju õigusnormide tõlgendamise ja kohaldamise eest vastutavate isikute töö lõpptulemustele.

### **3. Õigusallikate hierarhia**

Õigusnormide hierarhiale viitamisel peetakse silmas eri õigusaktide vahelisi alluvussuhteid, teiste sõnadega nende tähtsusjärjestust.

Sellela seoses avaldatakse arvamust, et hierarhiat saab kehtestada vaid seaduste koostamise meetodite alusel. See tähendab, et hierarhia ei tugine õigusnormide suhtelisele staatusele, vaid see kehtestatakse õigusloomeallikate vahel.

Erinevatest seisukohtadest olenemata saab siiski koostada teatava järjestuse.

1. jaotises loetletud eri allikate hierarhia on järgmine:

1) põhiseadus ja konstitutsioonilised seadused;

2) üldise rahvusvahelise õiguse või rahvusvahelise tavaõiguse ja rahvusvaheliste lepingute eeskirjad ja põhimõtted (s.t kõik 1. jaotise punktis b osutatud vahendid);

3) seadused ja dekreetseadused;

4) piirkondlikud seadusandlikud dekreedid;

5) seadusega samaväärset jõudu omavad õigusaktid;

6) määrused.

### **4. Rahvusvaheliste õigusnormide jõustamise menetlused Portugalis**

Rahvusvahelised õigusaktid võetakse Portugali õigusesse üle kooskõlas Portugali põhiseaduse artiklis 8 kehtestatud põhimõtetega:

a) üldise rahvusvahelise õiguse või rahvusvahelise tavaõiguse ja rahvusvaheliste lepingute eeskirjad ja põhimõtted moodustavad lahutamatu osa Portugali õigusest;

b) nõuetekohaselt ratifitseeritud või heakskiidetud rahvusvahelistes kokkulepetes kehtestatud eeskirjad jõustuvad Portugali õiguses pärast nende ametlikku avaldamist ja kehtivad seni, kuni nad on Portugali riigi jaoks rahvusvaheliselt siduvad;

c) eeskirjad, mille on välja andnud selliste rahvusvaheliste organisatsioonide pädevad asutused, mille liige Portugal on, võetakse Portugali õigusesse otse üle, kui nii on sätestatud vastavates asutamislepingutes;

d) Euroopa Liidu aluslepingute sätteid ning õigusnorme, mille on EL institutsioonid sätestanud oma asjaomaseid kohustusi täites, kohaldatakse Portugali õiguses kooskõlas EL õigusega ja arvestades demokraatliku õigusriigi aluspõhimõtteid.

## **5. Pädevad asutused, kellel on volitus võtta vastu õigusnorme**

Õigusnormide vastuvõtmiseks pädevad ametiasutused on Portugali parlament, valitsus, piirkondlikud valitsused ning Assooride ja Madeira seadusandlikud kogud, kohalikud omavalitsused ja teatavad haldusasutused.

## **6. Seadusandlik protsess**

Õigusnormide vastuvõtmise viis erineb vastavalt konkreetsetele menetlustele, mida iga õigusnormide vastuvõtmise eest vastutav organ peab järgima. Eri liiki õigusaktide kujunemisprotsessid on seetõttu erinevad. Allpool kirjeldatakse kahte kõige normeerimat ja olulisemat õigusnormide vastuvõtmise menetlust.

Kõige keerulisemas menetluses osaleb Portugali parlament ja menetlus ise on järgmine:

a) õigusakti algatamine: õigusaktide algatamise õigus on parlamendiliikmetel, parlamendifraktsioonidel ja valitsusel ning teataval seadusega sätestatud tingimustel ka registreeritud valijate rühmadel. Autonoomsetes piirkondades on õigusaktide algatamise õigus vastaval seadusandlikul kogul (põhiseaduse artikli 167 lõige 1);

b) esialgne vastuvõtmine, avaldamine, registreerimine, nummerdamine ja hindamine: asjaomane etapp hõlmab eelnõu vastuvõetavuse uurimist, eelnõu avaldamist Portugali parlamendi ametlikus väljaandes, haldusmenetlust ning lõpuks sisu hindamist;

c) arutelud ja heakskiitmine: see etapp hõlmab arutelu üldiste probleemide ja konkreetsete punktide üle, eelnõu kui terviku üle hääletamist, eelnõu teatavate punktide üle hääletamist ning lõpliku üldhääletust. Eelnõu heakskiitmiseks on vaja kas lihthääletenamust, absoluutset hääletenamust või kvalifitseeritud hääletenamust;

d) kontroll, mille teeb vabariigi president seadusega kehtestatud ajavahemiku jooksul, mille järel ta kas kuulutab seaduse välja või kasutab oma vetoõigust. Viimatinimetatud juhul arutatakse meedet taas Portugali parlamendis. Kui hääletustulemused on kinnitatud või muudatused sisse viidud, antakse tekst uuesti väljakuulutamiseks presidendile, kes peab seda tegema kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul. Vabariigi president vastutab seaduste, dekreetseaduste ja regulatiivsete dekreetide väljakuulutamise ning nende avaldamise eest, samuti Portugali parlamendi selliste resolutsioonide allkirjastamise eest, millega kiidetakse heaks rahvusvahelised lepingud ja valitsuse muud dekreedid (põhiseaduse artikli 134 punkt b);

e) avaldamine: pärast õigusakti väljakuulutamist peab president andma korralduse uue õigusakti avaldamiseks Portugali Vabariigi ametlikus väljaandes.

Menetlus, mille abil valitsus õigusakte vastu võtab, koosneb järgmistest põhisammudest:

a) seadusandlik algatus: vastava ministri büroo esitab seaduseelnõu;

b) seaduseelnõu arutamine: selles etapis peab seaduseelnõu esitav minister arvamused läbi vaatama ning küsima nõu põhiseaduse ja seadustega määratud konkreetsetelt asutustelt;

c) üksikasjalik eelhindamine: kui ettepanekud on algselt heaks kiidetud, vaadatakse nad läbi ja antakse neile hinnang;

d) heakskiitmine: kuigi teatavad õigusaktid ministrite nõukogu heakskiitu ei vaja, vastutab viimane tavaliselt eelnõu heakskiitmise eest;

e) läbivaatamine: neljakümne päeva jooksul pärast väljakuulutamiseks esitatud valitsuse määruse laekumist peab vabariigi president selle välja kuulutama või kasutama oma vetoõigust. Viimatinimetatud juhul peab ta valitsust põhjustest kirjalikult teavitama (põhiseaduse artikli 136 lõige 4).

f) lõpliku teksti avaldamine Portugali Vabariigi ametlikus väljaandes.

## **7. Riigisiseste õigusnormide jõustamise menetlused**

Seadused on siduvad ainult pärast nende avaldamist ametlikus väljaandes. Kui seadus on avaldatud, jõustub see seaduse tekstis sätestatud ajavahemiku järel, või kui see on jäetud sätestamata, eriseaduses sätestatud ajavahemiku järel (tsiviilseadustiku artikkel 5).

11. novembri 1998. aasta seaduse nr 74/98 (mida on muudetud 30. juuni 2006. aasta seadusega nr 26/2006) artiklis 2 on sätestatud:

„1. Õigusaktid ja muud üldise iseloomuga aktid jõustuvad neis sätestatud kuupäeval; nad ei jõustu mingil tingimusel avaldamise kuupäeval.

2. Kui kuupäev on jäetud sätestamata, jõustuvad lõikes 1 osutatud õigusaktid kogu Portugali territooriumil ning välismaal viiendal päeval pärast avaldamist.

4. Lõikes 2 osutatud ajavahemik algab päeval, mis järgneb vahetult päevale, mil akt avaldatakse Imprensa Nacional Casa da Moeda, SA hallataval veebilehel.”

## **8. Eri õigusnormide vaheliste võimalike vastuolude lahendamise vahendid**


Kõige olulisem roll on siin täita konstitutsioonikohtul, kes peab kuulutama põhiseadusele mittevastavaks mis tahes normid, mis on vastuolus Portugali põhiseaduse või selles sätestatud põhimõtetega.

Kui kohtud lahendavad neile esitatud konkreetseid kohtuasju, ei saa nad kohaldada sätteid, mis on vastuolus põhiseaduse või sellest tulenevate põhimõtetega.

Tõlgendusprotsessi kestel, mil arvestatakse neile kaalumiseks esitatud fakte, peavad kohtud lahendama kõik eri õigusnormidest tulenevad vastuolud ning võtma alati arvesse ülalmainitud allikate hierarhiat. Seejuures peavad nad käsitlema süsteemi ühtse tervikuna ja mitte tunnustama võimalikke lünki või ebajärjekindlust, eriti kui need on loogilist või semantilist laadi, kaaluma õigusaktide vastuvõtmise aluseks olevat olukorda ja menetlemise ajal valitsevaid konkreetseid tingimusi, väljendama end võimalikult väheste sõnadega, isegi kui väljendusviis seejuures ei ole perfektne, ning eeldama, et õigusakti koostaja valis kõige tõhusama lahenduse ning suutis oma kavatsusi asjakohaste terminite abil väljendada (tsiviilseadustiku artikkel 9).

Kui tegemist on vastuoludega rahvusvahelise eraõiguse vallas, palume lugeda peatükki „Kohaldatav õigus – Portugal”.

### **Õigusaktide andmebaasid**

 [Digesto](#) on Portugali ametlik õiguslik andmebaas, mis sisaldab ametlikku väljaannet (Diário da República).

#### **Digesto – õigusteabe integreeritud süsteem**

##### **Juurdepääsu liigid**

##### **Vaba juurdepääs**

Juurdepääs veebisaidile on vaba.

Külastajad saavad teha otsinguid õigusaktide liigi, numbri ja avaldamise kuupäeva järgi, et tutvuda järgmisega:

- õigusaktide kokkuvõtted ja täistekstid;
- jõustumiskuupäevad.

##### **Abonendile võimaldatav juurdepääs**

- kommentaaridega varustatud, kataloogitud ja eri rubriikide alla liigendatud teave

#### **Elektroniline ametlik väljaanne**

##### **Juurdepääsu liigid**

##### **Vaba juurdepääs**

Külastajad saavad teha otsinguid õigusaktide liigi, numbri ja avaldamise kuupäeva järgi, et tutvuda:

- õigusaktide kokkuvõtete ja täistekstidega.

##### **Abonendile võimaldatav juurdepääs**

- otsing teksti järgi.

## Sisu lühikirjeldus

### Õigusaktide andmebaasid

Portugalis on olemas järgmised õigusaktide andmebaasid:

PCMLEX – Digesto keskandmebaas:

- ametliku väljaande (Diário da República) I seeria;
- tähtsaimad õigus- ja haldusaktid, mis on avaldatud ametliku väljaande II seerias;

LEGAÇOR – Assooride piirkondlik õigusaktide andmebaas:

- assooride ametlik väljaanne, I seeria.

### Muud andmebaasid

Portugalis on olemas järgmised muud andmebaasid:

DGO-Dout – eelarve peadirektoraadi avaldatud ringkirjade ja otsuste eriaandmebaas;

DGAP-Opinio – avaliku halduse peadirektoraadi eriaandmebaas;

REGTRAB – töölepingute andmebaas.

### Koostalitlusvõime

Digesto on ühendatud järgmiste süsteemidega:

- ametlik väljaanne;
- Portugali parlament;
- konstitutsioonikohus;
- ülemkohus;
- kõrgem halduskohus;
- apellatsioonikohtud;
- riigiprokuröri nõuandekoja arvamused;
- EUR-Lex.

Elektroniline ametlik väljaanne on ühendatud järgmiste süsteemidega:

- ametlik väljaanne;
- kõrgema halduskohtu otsuseid sisaldav süsteem;
- Euroopa Liidu Teataja.

### Seonduvad lingid

[Portugali ametlik väljaanne](#)

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 18/07/2017

### Liikmesriigi õigus - Rumeenia



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [ro](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

## Õiguse allikad

Rumeenia õiguse allikad on järgmised:

- Rumeenia põhiseadus;
- parlamendis vastu võetud seadused (konstitutsioonilised seadused, alusseadused ja lihtseadused);
- Rumeenia presidendi määrused;
- valitsuse seadusandlikud aktid (korraldused, erakorralised määrused, otsused);
- keskvalitsuse seadusandlikud aktid (ministrite korraldused, juhendid ja määrused);
- kohalike omavalitsuste (maavalitsuste, kohalike volikogude ja Bukaresti linnavolikogu) seadusandlikud aktid;
- Euroopa Liidu õigusaktid (määrused, direktiivid);
- rahvusvahelised lepingud, mille osaline on Rumeenia.

## Õigusaktide liigid – kirjeldus

Rumeenia õigusraamistik hõlmab allpool loetletud õigusakte.

- **Põhiseadus** on Rumeenia ülimuslik seadus. Põhiseaduses on sätestatud Rumeenia kui ühtse ja jagamatu rahvusriigi ülesehitus, täidesaatvate, seadusandlike ja kohtuorganite vahelised suhted ning riigorganite, kodanike ja juriidiliste isikute vahelised suhted.
- **Konstitutsioonilisi seadusi** annab selleks õigust omav organ ehk sel eesmärgil kogunev valitud põhiseaduslik kogu.
- **Alusseadustega** reguleeritakse riigi jaoks kõige olulisemaid valdkondi, nagu riigipiir, Rumeenia kodakondsus, riigivapp ja -pitsat, vara ja pärandiga seotud õiguskorraldused, rahvahääletuste ettevalmistamine ja läbiviimine, kriminaalkuriteod, -karistused ning karistuste kandmise eeskirjad, kõrgema kohtunike nõukogu, kohtute, prokuratuuri ja riigikontrolli ülesehitus ja tegevus, eraisikute õigused seoses rikkumisega, mida nende suhtes on toime pannud riigiasutused; riiklik julgeolek, valitsusasutuste ja erakondade korraldus.
- **Lihtseadustega** reguleeritakse kõiki muid valdkondi, mida alusseadused ei hõlma. Lihtseadusega ei saa muuta kõrgemat õigusnormi, näiteks alusseadust või põhiseadust.
- Erijuhtudel (parlamendi töö vaheaegadel) võib parlamendi määratud teatavaid valdkondi reguleerida seadusandlike volituste delegeerimise korras **valitsuse korraldustega**. Valitsuse korraldused antakse välja spetsiaalse rakendusakti alusel viimases sätestatud piirangutega ja kindlaks määratud tingimustel. Eriolukorras võib valitsus vajaduse korral anda erakorralisi määrusi kõikides valdkondades.
- **Valitsuse otsuses** nähakse ette seaduste tõhusa rakendamise kord ja muud rakendamisega seotud korralduslikud asjaolud.
- **Keskvalitsuse seadusandlikud aktid** (korraldused ja juhendid) antakse välja üksnes seaduste, valitsuste otsuste ja korralduste rakendamiseks ja nende alusel.
- **Sõltumatute haldusasutuste aktid**.
- **Kohalike omavalitsuste seadusandlike aktidega** (maavalitsused, kohalikud volikogud ja Bukaresti linnavolikogu) reguleeritakse kohalike omavalitsuste pädevusse kuuluvaid valdkondi.

## Muud õiguse allikad

- Euroopa Inimõiguste Kohtu ning ELi kohtute praktika.
- Kuigi riigi kohtupraktika ei kuulu õiguse allikate hulka, on väärtuslik õiguse allikas vaieldamatult kõrgema kassatsioonikohtu praktika, mille eesmärk on tagada teatavate õigussätete ühetaoline tõlgendamine. Lisaks võib vaadelda teisese õiguse allikana ka konstitutsioonikohtu otsuseid, mis mõjutavad *kõiki kodanikke (erga omnes)* ja mitte üksnes konkreetse vaidluse pooli (*inter partes litigantes*).
- Tsiviilseadustikku käsitleva seaduse nr 287/2009 artikli 1 kohaselt võivad õiguse allikaks olla seadus, **tavad ja seaduse üldpõhimõtted**. Tavade all peetakse silmas traditsioone (kombeid) ja erialaseid tavasid.
- Eespool osutatud sätetega on seotud järgmised eeskirjad, mida tavade kui õiguse allikate kohaldamisel järgitakse:

- tavad kehtivad olukordades, mis ei ole seadusega reguleeritud. Kui tavasid ei ole, kehtivad sarnaseid olukordi käsitlevad õigussätted ja kui selliseid sätteid ei ole, kehtivad üldised õiguspõhimõtted;
- seadusega reguleeritud valdkondades kehtivad tavad üksnes juhul, kui seaduses neile selgelt viidatakse;
- õiguse allikatena võib käsitleda üksnes tavasid, mis on kooskõlas avaliku korra ja üldkehtivate moraalinormidega;
- huvitatud pool peab tõendama tavade olemasolu ja nende sisu. Asjaomase valdkonna pädevate organite või organisatsioonide väljaannetes avaldatud tavade olemasolu ei seata kahtluse alla, kui ei tõendata vastupidist.

## Õigusnormide hierarhia

Rumeenia õigusnormide hierarhia.

- Õigusnormide hierarhias on esikohal Rumeenia põhiseadus ja konstitutsioonilised seadused. Kõik muud õigusaktid ja -normid peavad olema nendega kooskõlas.
- Alusseadused on õigushierarhias teisel kohal. Parlament võtab alusseadused vastu kvalifitseeritud häälteenamusega.
- Õigusnormide seas on tähtsuselt kolmandal kohal lihtseadused. Parlament võtab lihtseadused vastu lihthäälteenamusega. Lihtseadusega ei saa muuta alusseadust või põhiseadust.
- Õigusnormide neljas liik on valitsuse korraldused.
- Valitsuse otsused on õigusnormide hierarhias viiendal kohal.
- Keskkvalitsuse ja autonoomsete haldusasutuste välja antavad seadusandlikud aktid on hierarhias kuuendal kohal.
- Kohalike omavalitsuste (maavalitsuste, kohalike volikogude ja Bukaresti linnavolikogu) seadusandlikud aktid asuvad nimetatud hierarhia lõpus.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Põhiseaduses on sätestatud, et riik põhineb **võimu** (seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu) **lahususe** põhiseadusliku demokraatia põhimõttel ja **võimu ning kontrolli tasakaalustatuse põhimõttel**.

Võim on jagatud parlamendi, valitsuse ja õigusasutuste vahel. Samuti tagavad võimu tasakaalustatuse ametiasutuste ja kodanike vahel konstitutsioonikohus, Rumeenia ombudsman, riigikontroll ja seadusandlik nõukogu.

Parlament on kodanike kõrgeim esindusorgan ja riigi ainus seadusandlik organ. See koosneb [saadikutekojast](#) ja [senatist](#). Põhimõtteliselt kuulub **seadusandlik võim** eranditult parlamendile, kuid teatavatel juhtudel jagab parlament nimetatud funktsiooni täidesaatva võimuga (valitsusega) ja valijaskonnaga (kodanikega).

[Valitsus](#) võib anda korraldusi parlamendi poolt vastu võetud konkreetse seaduse alusel. Viivitamata lahendamist vajavas eriolukorras võib valitsus anda ka erakorralisi määrusi.

### Seadusandlik otsustusprotsess

Otsustusprotsess on kolmeetapiline.

#### 1. Valitsuse etapp ehk parlamendieelne etapp hõlmab järgmist:

- õigusakti eelnõu koostamine ja vastuvõtmine valitsuse tasandil;
- õigusakti eelnõu esitamine avalikuks aruteluks seadusega sätestatud tingimustel;
- seadusandliku nõukogu, ministriumide ja muude institutsioonide toetus;
- õigusakti eelnõu vastuvõtmine valitsuse tasandil.

#### 2. Parlamendietapp hõlmab järgmist:

- õigusakti eelnõu esitamine ühele parlamendikojale (saadikutekojale või senatile kui esimesele kojale) vastavalt Rumeenia põhiseaduses kehtestatud pädevuse jagunemisele;
- õigusakti eelnõu kohta koostatud ettekande/arvamuse arutelu ja vastuvõtmine pädevas parlamendikomisjonis (mõnel juhul luuakse erikomisjon);

- täiskogu istung, mille käigus teeb esimene koda õigusakti eelnõu ja sellega seotud õigusaktide ettepanekute kohta otsuse. Esimene koda teeb õigusakti eelnõude ja ettepanekute kohta otsuse 45 päeva jooksul alates nende esitamise päevast parlamendi juhatusele.
- Seadustike ja muude eriti keerukate seaduste korral on nimetatud tähtaeg 60 päeva alates parlamendi juhatusele esitamise päevast;
- valitsuse erakorraliste määruste puhul on see tähtaeg 30 päeva.
- Tähtaja möödudes loetakse õigusakti eelnõu või ettepanek vastuvõetuks ning edastatakse saadikutekojale, kes võtab vastu lõpliku otsuse.

Seejärel pannakse õigusakti eelnõu/ettepanek hääletusele (võetakse vastu või lükatakse tagasi) ning edastatakse otsustusõigust omavale kojale (saadikutekoda või senat), kes võtab vastu õigusakti lõppversiooni.

### 3. Parlamendijärgne etapp hõlmab järgmist:

- põhiseaduslikkuse kontroll (*a priori* kontroll) (konstitutsioonikohus kinnitab, et seadus on kokkusobiv põhiseadusega). Põhiseaduslikkuse kontrolli võib taotleda [Rumeenia president](#), kummagi parlamendikoja esimees, valitsus, kõrgem kassatsioonikohus ja Rumeenia ombudsman või vähemalt 50 saadikutekoja liiget või vähemalt 25 senati liiget. Seda võib teostada ka ametiülesande korras;
- 20 päeva jooksul pärast seaduse esitamist presidendile **kuulutab president seaduse välja**. Kui president nõuab seaduse läbivaatamist (tal on õigus seda teha vaid üks kord) või selle põhiseadusele vastavuse kontrollimist, kuulutatakse seadus välja 10 päeva jooksul pärast selle läbivaatamist või pärast konstitutsioonikohtult kinnituse saamist, et seadus on kooskõlas põhiseadusega;
- seadus jõustub kolme päeva jooksul pärast selle avaldamist Rumeenia ametliku väljaande I osas või seaduses sätestatud hilisemal kuupäeval.

## Õigusaktide andmebaasid

Rumeenia õigusandmebaas, mille on koostanud ja mida haldab ning uuendab seadusandlik nõukogu, võimaldab tasuta juurdepääsu Rumeenia õigusaktidele.

Tegemist on *Repertoriul legislației României*® [Rumeenia õigusregister] veebiversiooniga ehk Rumeenia õigusaktide ametliku registriga, mis pakub täpset ja korrektset teavet iga seaduse õigusmõju kohta eri ajahetkel.

Andmebaas hõlmab ajavahemikku 1864. aastast praeguseni.

Andmetele pääseb ligi järgmiste otsingukriteeriumide abil:

- õigusakti kategooria/liik;
- õigusakti number;
- väljaandmise kuupäev (ajavahemik);
- avaldamise ajavahemik;
- ametlik avaldamine (liik, number, aasta);
- märksõnad pealkirjas;
- õigusakti seisund (kehtib, aegunud);
- muud kriteeriumid (kas seadusandlik, muu, avaldatud, avaldamata).

**Seadusandlik nõukogu** haldab andmebaasi, mida uuendatakse üksikasjaliku õigusteabega, et toetada teatava valdkonna õigusakti eelnõu või anda teavet, mida saab kasutada seadusandlikus protsessis.

Veel ühele õigusalasemale [andmebaasile](#) (kuigi teistsuguse ülesehitusega) pääseb juurde [saadikutekoja](#) (üks parlamendikodadest) veebilehelt. Otsinguid saab teha järgmiste kriteeriumide alusel:

- õigusakti liik;
- õigusakti number;
- kuupäev;



- õigusakti välja andnud ametiasutus;
- avaldamiskuupäev ja märksõnad (nii pealkirjas kui ka tekstis).

## Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?


Jah, andmebaasi kasutamine on **tasuta**.

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 20/03/2014

### Liikmesriigi õigus - Sloveenia



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje  originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Sellel lehel esitatakse teave Sloveenia õigussüsteemi kohta.

## Õiguse allikad

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Sloveenia Vabariigi õigussüsteemi abstraktsed õigusnormid võetakse vastu nii riigi kui ka kohalikul tasandil. Riigi tasandi õigusaktid on põhiseadus (*ustava*), seadused (*zakoni*) ja rakendusaktid, mida on kahte liiki: dekreedid (*uredbe*, vahel tõlgitud kui määrused) ja eeskirjad (*pravilniki*).

Kohalikud volikogud võtavad põhiliselt vastu korraldusi (*odloki*).

Sloveenia õigussüsteemis puudub pretsedendiõigus, mis tähendab, et kõrgemate kohtute (*višja sodišča*) otsused ei ole madalama astme kohtutele (*nižja sodišča*) siduvad. Madalama astme kohtud kalduvad siiski järgima kõrgemate kohtute ja ülemkohtu (*Vrhovno sodišče*) kohtupraktikat.

Ülemkohus, mis tuleb kokku täiskoguna, võib vastu võtta **põhimõttelisi õiguslikke seisukohti** (*načelna pravna mnenja*) seaduste ühetaolise kohaldamise jaoks olulistest küsimustes. Sellised põhimõttelised õiguslikud seisukohad on kohtute seaduse kohaselt (*Za kon o sodiščih*) siduvad vaid ülemkohtu kohtukoosseisudele ja neid võib muuta vaid uuel täiskogu istungil. Madalama astme kohtud kalduvad siiski järgima põhimõttelisi õiguslikke seisukohti ja ülemkohus nõuab oma kohtupraktikas, et kõnealuses küsimuses juba vastu võetud õiguslikku seisukohta tsiteeriva poolega tuleks vajalikul määral arvestada.

Seadused ja eeskirjad peavad olema kooskõlas rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ning Sloveenia siduvate lepingutega (nagu on sätestatud põhiseaduse artiklis 8). Ratifitseeritud ja avaldatud rahvusvahelisi lepinguid tuleb kohaldada vahetult. Sloveenia põhiseaduskohtu (*Ustavno sodišče*) seisukoht on, et rahvusvahelised lepingud seisavad õigusaktide hierarhias seadustest kõrgemal. Ratifitseeritud rahvusvahelised lepingud integreeritakse riigi õigussüsteemi, luues seeläbi õigused ja kohustused füüsilistele ja juriidilistele isikutele riigis (tingimusel, et need on vahetult kohaldatavad).

Sloveenia õigussüsteem kuulub kontinentaalsesse õigusperekonda ning on tsiviilõiguse süsteem, mis tähendab, et tavaõigus kui selline ei ole õigussüsteemi osa. Sloveenia seadusandja siiski tunnustab mõningal määral tavasid. Näiteks füüsiliste ja juriidiliste isikute vahelisi lepinguid reguleeriva võlaõigusseadustiku (*Obligacijski zakonik*) artikli 12 alusel võetakse äritavasid, poolte vahel kehtestatud tavasid ja praktikat arvesse vajalike meetmete ja nende poolt äriühingute kohustuslikele suhetele avaldatava mõju hindamisel.

Kohtunikuametit täites peab kohtunik juhinduma põhiseadusest, seadustest, rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtetest ning ratifitseeritud ja avaldatud rahvusvahelistest lepingutest. Kohtute seadusega nähakse ette, et juhul kui tsiviilasja ei saa lahendada kehtivate õigusaktide põhjal, peab kohtunik arvestama sarnastes juhtumites kohaldatavaid õigusakte. Kui hoolimata sellest on asja lahendus õiguslikult kaheldav, peab kohtunik tegema riigi õiguskorra üldistele põhimõtetele tugineva otsuse. Otsustamisel peab ta toimima kooskõlas õigustavade ja kehtivate pädevuspõhimõtetega. Kohtunik peab alati toimima selliselt, nagu oleks tal lahendada määramatu arv samalaadseid juhtumeid.

## Õigusnormide hierarhia

Kõik õigusnormid peavad olema vastavuses põhiseadusega. Seadused ja eeskirjad peavad olema kooskõlas rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ning Sloveenia jaoks siduvate lepingutega (nagu on sätestatud põhiseaduse artiklis 8). Rakenduseeskirjad ja kohalike omavalitsuste korraldused peavad olema lisaks vastavuses seadustega/rakendusaktidega.

Avaliku võimu teostamiseks välja antud üldised aktid (*splošni akti za izvrševanje javnih pooblasti*) peavad olema vastavuses põhiseadusega, seadustega ja rakendusaktidega.

Riigiasutuste, kohalike omavalitsusasutuste ja avaliku võimu kandjate üksikaktid ja toimingud peavad põhinema vastu võetud seadusel või õigusaktil või seadusjõuga määrusel.

Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse kohta on põhiseaduses säte, mis annab Sloveenia õigussüsteemile aluse sellega nõustumiseks, sätestades, et õigusakte ja otsuseid, mis on vastu võetud sellistes rahvusvahelistes organisatsioonides (käesoleval juhul Euroopa Liidus), millele Sloveenia on usaldanud osa oma suveräänsete õiguste teostamisest, peab kohaldama Sloveenias kooskõlas nende organisatsioonide õigusliku korraldusega.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

**Seadused/õigusaktid** võetakse vastu Sloveenia kahekojalise parlamendi alamkojas **rahvusassamblees** (*Državni zbor*). Kooskõlas põhiseaduse artiklitega 80 ja 81 koosneb rahvusassamblee Sloveenia kodanikke esindavast 90 saadikust. 88 saadikut valitakse üldise, võrdse, otsese ja salajase hääletuse teel. Rahvusassambleesse peab alati olema valitud üks saadik itaalia ja üks saadik ungari rahvuslikust kogukonnast, keda valivad vastava kogukonna liikmed. Rahvusassamblee valitakse neljaks aastaks.

**Dekreetid annab välja valitsus** (*Vlada*), kuid **eeskirjad** annab välja valitsuse **vastava valdkonna minister**. Kooskõlas põhiseaduse artiklitega 110–119 koosneb valitsus peaministrist (*predsednik vlade*) ja ministritest. Oma volituste piires on valitsus ja ministrid sõltumatud ning vastutavad rahvusassamblee ees, kes võib neid ametist tagandada (konstitutsioonikohtusse pöördumisega), nende suhtes usaldushääletuse korraldada või lõpetada nende ametiaja arupärimise teel. Peaministri valib rahvusassamblee ja pärast seda esitab peaminister rahvusassambleele ametisse nimetamiseks (ja ametist vabastamiseks) ministrid.

**Põhiseaduskohtul** on oluline roll institutsioonilises raamistikus, kuna kohus võib tühistada seadusi, rakenduseeskirju ja kohalike omavalitsuste korraldusi, kui ta peab neid põhiseadusele mittevastavaks. Samuti esitab kohus arvamusi rahvusvaheliste lepingute põhiseaduslikkuse kohta ja teeb otsuseid kahju kannatanud kodanike esitatud põhiseaduslike kaebuse kohta, mida võib esitada pärast kõigi muude õiguskaitsevahendite ammendumist.

Kohalike omavalitsuste korraldused võetakse vastu kohalikes volikogudes (*občinski sveti, mestni sveti*), mille valivad otse kohaliku omavalitsusüksuse elanikud.

### Otsustusprotsess

Rahvusassambleele võivad seaduse/õigusakti vastuvõtmiseks ettepaneku esitada valitsus, rahvusassamblee saadikud, parlamendi ülemkoda, rahvusnõukogu (*Državni svet*) ja vähemalt 5000 valijat. Rahvusassamblee kodukorra (*Poslovnik Državnega zbora*) kohaselt koosneb tavamenetlus kavandatava seaduse/õigusakti kolmest lugemisest.

Lisaks on kodukorras ette nähtud kiirmenetlus eriolukordadeks. Vastavalt artiklile 86 võib rahvusassamblee otsuse vastu võtta, kui saadikute enamus on kohal ja kui seadus võetakse vastu kohal viibivate saadikute häälteenamusega, kui ei ole ette nähtud teist liiki häälteenamust. Rahvusnõukogu võib vastu võetud seadusele veto panna ning rahvusassamblee võib sellise veto tühistada kõikide saadikute häälteenamusega.

**Seadusandlik referendum** (*zakonodajni referendum*) (nagu on ette nähtud põhiseaduse artiklis 90) on reguleeritud referendumi ja avaliku algatuse seaduses (*Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi*) ja selle võib algatada rahvusassamblee ise või rahvusnõukogu nõudmisel üks kolmandik saadikutest või vähemalt 40 000 valijat. Valijatel on võimalus rahvusassamblees vastu võetud seadus kinnitada või tagasi lükata enne, kui selle kuulutab välja **vabariigi president** (*Predsednik republike*).

Vabariigi president peab seaduse välja kuulutama kaheksa päeva jooksul pärast selle vastuvõtmist. Vastavalt põhiseaduse artiklile 154 peavad kõik õigusnormid olema avaldatud enne nende jõustumist. Riigiasutustes vastu võetud õigusnormid avaldatakse Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes (*Uradni list Republike Slovenije*, ULRS), kusjuures korraldused ja muud kohaliku omavalitsuse õigusaktid avaldatakse kohalikes väljaannetes.

**Põhiseaduse muudatused** võetakse vastu põhiseaduses sätestatud erimenetlusega. Põhiseaduse muutmise ettepaneku saavad teha vähemalt 20 rahvusassamblee saadikut, valitsus või vähemalt 30 000 valijat. Ettepanek pannakse hääletusele kohal viibinud

saadikute kahekolmandikulise häälteenamusega, kuid võetakse vastu üksnes kõigi saadikute kahekolmandikulise häälteenamusega. Põhiseaduse artikli 87 kohaselt on rahvussambleel õigus kehtestada kodanike ja teiste isikute õigusi ja kohustusi üksnes seadusega.

ELi institutsioonide väljastatavad **ELi määrused ja otsused** on Sloveenias vahetult kohaldatavad. Nende jõustamiseks ei tule neid ratifitseerida ega avaldada riigi ametlikus väljaandes.

**Rahvusvahelised lepingud**, mille Sloveenia Vabariik on allkirjastanud, jõustuvad pärast seda, kui rahvussamblee on need erimenetluse käigus ratifitseerinud. Rahvusvahelised lepingud ratifitseeritakse valitsuse esitatud vastava seaduse vastuvõtmisega. Rahvusvahelise lepingu ratifitseerimise seadus võetakse vastu kohal viibivate saadikute liithäälteenamusega, v.a juhul, kui põhiseaduses või seaduses on sätestatud teisiti.

## Õigusaktide andmebaasid

### Sloveenia Vabariigi õigusaktide register (*Register predpisov RS*)

☞ [Õigusaktide register](#) sisaldab linke seaduste terviktekstidele, mis on vastu võetud alates 25. juunist 1991, ja rakenduse määrustele, mis on vastu võetud alates 1995. aastast. Juurdepääs muude rakenduse määruste terviktekstidele sõltub sellest, kui palju aega kulub elektroonilise versiooni ülespanemiseks riigi ametliku väljaande veebilehele.

### Rahvussamblee õigusaktid (*Zakonodajna državnega zbora*)

☞ [Rahvussamblee õigusaktide](#) andmebaas sisaldab kõikide seaduste ja muude õigusaktide tekste, mis on rahvussamblees arutluseel. Nende hulka kuuluvad:

- **seaduste konsolideeritud versioonid** (*prečiščena besedila zakonov*) – alates 29. novembrist 2002 vastu võetud ja riigi ametlikus väljaandes avaldatud seaduste ametlikud konsolideeritud versioonid ning alates 17. juunist 2007 mitteametlikud konsolideeritud versioonid;
- **vastu võetud seadused** (*sprejeti zakoni*) – rahvussamblees vastu võetud ja Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes avaldatud seadused alates iseseisvumisest 25. juunil 1991;
- **vastu võetud aktid** (*sprejeti akti*) – rahvussamblees vastu võetud ja Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes avaldatud aktid alates 28. novembrist 1996;
- **seaduseelnõud** (*predlogi zakonov*) – ametis olevale rahvussambleele arutamiseks esitatud õigusaktide eelnõud (andmebaasis on ka vastu võetud seaduseelnõud, mida Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes ei ole veel avaldatud);
- **seaduste lugemised** (*obravnave zakonov*) (menetluse lõpp) – rahvussambleele arutamiseks esitatud seaduste kõikide lugemiste arhiiv alates 28. novembrist 1996;
- **aktide eelnõud** (*predlogi aktov*) – ametis olevale rahvussambleele arutamiseks esitatud aktide eelnõud (andmebaasis on ka vastu võetud aktide eelnõud, mida Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes ei ole veel avaldatud);
- **aktide lugemised** (*obravnave aktov*) (menetluse lõpp) – rahvussambleele arutamiseks esitatud aktide kõikide lugemiste arhiiv alates 28. novembrist 1996;
- **korralduste eelnõud** (*predlogi odlokov*) – ametis olevale rahvussambleele arutamiseks esitatud korralduste eelnõud (andmebaasis on ka vastu võetud korralduste eelnõud, mida Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes ei ole veel avaldatud);
- **korralduste lugemised** (*obravnave odlokov*) (menetluse lõpp) – rahvussambleele arutamiseks esitatud korralduste kõikide lugemiste arhiiv alates 28. novembrist 1996.

### Õigusaktide infosüsteem (*Pravno-informacijski sistem – PIS*)

☞ [Õigusaktide infosüsteem](#) – Sloveenia Vabariigi õigusaktide register (*Register predpisov Republike Slovenije*) on ühendatud teiste riigiasutuste määruste kogudega ja riigi ametliku väljaandega.

### Sloveenia Vabariigi ametlik väljaanne (*Uradni list Republike Slovenije; ULRS*)

Kõik riigi õigusaktid avaldatakse ametlikult ☞ [Sloveenia Vabariigi ametlikus väljaandes](#). Kõik dokumendid avaldatakse veebis.

### Seonduvad lingid

☞ [Sloveenia õigussüsteem](#), ☞ [rahvussamblee õigusaktid](#), ☞ [õigusaktide infosüsteem](#), ☞ [Sloveenia Vabariigi ametlik väljaanne](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 02/11/2016

## Liikmesriigi õigus - Slovakkia



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [sk](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Käesoleval lehel antakse ülevaade Slovakkia õigussüsteemi kohta. Vt veebisaiti: [Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades](#). [Õiguskord – Slovakkia](#).

## Õiguse allikad

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Mõistet „õiguse allikad” kasutatakse kolmes tähenduses:

- 1) õiguse allikad materiaalses tähenduses – materiaalsed õiguse allikad;
- 2) õiguse allikad tunnetuslikus tähenduses – õigusalaste teadmiste allikad;
- 3) õiguse allikad formaalses tähenduses – formaalsed õiguse allikad.

Õigusnormide kujunemise ja nende siduva vormi alusel eristatakse traditsiooniliselt järgmisi õiguse allikaid:

- õiguslik tava;
- pretsedendiõigus (kohtupraktika);
- õigusaktid;
- normatiivsed lepingud;
- üldtunnustatud õiguspõhimõtted;
- terve mõistus;
- tänapäevased raamatud, õiguskirjandus ja eksperdiarvamused;
- välislepingud, kui need on nõuetekohaselt saanud Slovaki Vabariigi õigussüsteemi osaks.

### Õigusnormide hierarhia

Slovakkia õiguskorra üks aluspõhimõtte on õigusnormide hierarhia. On äärmiselt oluline mõista selle põhimõtte kohta õiguspraktikas ja õigusnormide rakendamisel. Normide hierarhia ei ole siiski lihtsalt sirgjoonelise loogilise esimuse või alluvuse küsimus. Hierarhia on seotud **seaduslike võimupiiride** küsimusega ning see hõlmab ka kateoorilist nõuet, et õigusnormi võib kehtestada vaid selleks seadusega volitatud organ ning üksnes seaduse ja omaenda seadusandliku pädevuse piires.

Õigusnormid liigitatakse nende õigusjõu alusel. **Õigusjõud** osutab õigusnormide omadustele, mille kohaselt normid on alluvussuhtes (s.t suurema õigusjõuga normile allub väiksema õigusjõuga norm) või norm tuleneb suurema õigusjõuga normist. Olukorras, mis hõlmab erineva õigusjõuga norme, ei tohi väiksema õigusjõuga norm olla vastuolus suurema õigusjõuga normiga ning suurema õigusjõuga normiga võib tühistada väiksema õigusjõuga normi.

Õigusnormid võib õigusjõu alusel liigitada hierarhiliselt järgnevalt:

#### esmise õiguse aktid (seadused)

- põhiseaduslikud aktid (alati esmise õiguse aktid);
- seadused (esmise õiguse aktid või põhiseaduslikest aktidest tulenevad aktid);

#### teisese õiguse aktid (alamad õigusaktid)

- valitsuse määrused – alati teisese õiguse aktid;

- kesksete riigiasutuste õigusaktid – alati teisese õiguse aktid;
- omavalitsusüksuste (asutuste) organite õigusaktid – esmase või teisese õiguse aktid;
- õigusnormid, mille on erandkorras kehtestanud muud organid peale valitsusorganite – alati teisese õiguse aktid.

Õigusnormide süsteemis tähendab seaduse ülimuslikkus seda, et kõik teised õigusnormid peavad tulenema seadusest, olema seadusega kooskõlas ja ei tohi olla sellega vastuolus. Praktikast tähendab see, et kui hierarhias madalamal asuv õigusnorm on vastuolus kõrgemal asuva õigusnormiga, tuleb järgida kõrgemal asuvat õigusnormi.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid

Allpool loetletud organid ja ametid on pädevad võtma vastu õigusnorme (seadusandliku organid):

- Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu – põhiseadus, põhiseaduslikud aktid, seadused, seadustest kõrgemal seisvad välislepingud, seaduse jõuga välislepingud;
- Slovaki Vabariigi valitsus – valitsuse määrused;
- ministeeriumid ja muud kesksed riigiasutused – rakendusemäärused ja -otsused ning meetmed;
- munitsipaal- ja linnavõimud – üldkohaldatavad määrused;
- Slovaki Vabariigi kodanikud (valijad) – põhiseadusliku akti jõuga rahvahääletuse tulemused; seaduse jõuga rahvahääletuse tulemused;
- omavalitsusüksuse või linna elanikud – üldkohaldatava määruse jõuga kohaliku rahvahääletuse tulemused;
- munitsipaal- ja linnavõimud ning muud kohaliku omavalitsuse organid – üldkohaldatavad määrused.

### Õigusloome protsess

Õigusloome protsessi etapid:

- seadusandliku ettepaneku esitamine – seadusandlik algatus;
- eelnõu arutamine;
- hääletamine (eelnõu kohta otsuse vastuvõtmine);
- vastuvõetud eelnõu allkirjastamine;
- õigusakti väljakuulutamise (avaldamine).

### Otsuste tegemise protsess

#### Õigusloome protsess

#### Seadusandliku ettepaneku esitamine – seadusandlik algatus

Seaduse nr 460/1992 (Slovaki Vabariigi põhiseadus) artikli 87 lõike 1 kohaselt võivad seadusandlikke ettepanekuid esitada järgmised isikud ja organid:

- Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu komisjonid;
- Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu liikmed (kellele osutatakse ka kui parlamendiliikmetele);
- Slovaki Vabariigi valitsus.

Eelnõud koosnevad artiklitest ning neile on lisatud seletuskiri.

#### Eelnõu arutamine

Vastavalt Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu kodukorrale (seadus nr 350/1996) läbib eelnõu kolm lugemist.

1. **Esimesel lugemisel** toimub üldine arutelu **kavandatava seaduse sisu ehk nõ filosoofia üle**. Selles etapis ei saa muudatus-ega täiendusettepanekuid esitada.
2. **Teisel lugemisel** arutab (arutavad) eelnõu Rahvanõukogu komisjon(id), kuhu eelnõu on suunatud. Kõik eelnõud peavad läbima ka põhiseaduskomisjoni, kus jälgitakse eelkõige eelnõu **vastavust Slovakkia põhiseadusele**, põhiseaduslikele aktidele, Slovaki Vabariigi jaoks siduvatele välislepingutele, seadustele ja ELi õigusele. Seejärel võib **esitada muudatus- ja**

**täiendusettepanekuid** ning need pannakse hääletusele pärast komisjonides toimuva arutelu lõppemist. See on põhjus, miks erinevad seisukohad tuleb kokku koguda enne eelnõu arutamist Slovaki Vabariigi Rahvanõukogus. Kui **koordineeriv komisjon on eriresolutsiooniga kinnitanud komisjonide ühise aruande**, saadetakse eelnõu Slovaki Vabariigi Rahvanõukogusse. Aruanne on aluseks Slovaki Vabariigi Rahvanõukogus toimuvale arutelule ja eelnõu teisel lugemisel toimuvale hääletusele.

3. **Kolmas lugemine** piirduv eelnõu nende sätetega, mida käsitlevad muudatus- ja täiendusettepanekud teisel lugemisel heaks kiideti. Kolmandal lugemisel võivad parlamendisaadikud esitada vaid normitehnika ning grammatika- ja õigekirjavigadega seotud parandusettepanekuid. Kõigi muude vigade kõrvaldamiseks mõeldud muudatuste ja täienduste tegemiseks on vaja vähemalt 30 Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu saadiku ühist ettepanekut. Pärast muudatuste arutelu toimub hääletus eelnõu kui terviku üle.

### **Hääletamine (eelnõu kohta otsuse vastuvõtmine)**

Seaduse vastuvõtmiseks **peavad selle poolt hääletama vähemalt pooled kohalviibivatest saadikutest**.

Põhiseadust saab muuta ja selle üksikuid artikleid kehtetuks tunnistada vaid kvalifitseeritud häälteenamusega, mis tähendab kolme viiendikku kõigist Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu liikmetest (s.t 3/5 150st).

Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu on otsustusvõimeline, kui kohal viibib vähemalt pool saadikutest.

### **Vastuvõetud eelnõu allkirjastamine**

Vastuvõetud eelnõule kirjutavad alla:

- Slovaki Vabariigi president;
- Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu esimees;
- Slovaki Vabariigi peaminister.

Menetluse selles etapis kontrollitakse vastuvõetud eelnõu sisu, menetluse nõuetekohasust ja lõplikku vormi. Nimetatud kõrgeimad põhiseaduslikud ametiisikud kinnitavad oma allkirjaga õigusakti vastavas sõnastuses.

Presidendil on edasilükkava veto õigus ja õigus keelduda vastuvõetud seadusele alla kirjutamast selle vigase sisu tõttu. Ta saadab vastuvõetud seaduse koos oma märkustega tagasi Slovaki Vabariigi Rahvanõukogule uueks arutamiseks.

Seejärel läbib tagasisaadetud eelnõu teise ja kolmanda lugemise. Selles etapis võib Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu võtta presidendi märkusi arvesse, kuid ta ei pea seda tegema. Slovaki Vabariigi Rahvanõukogu võib uuesti hääletades edasilükkava veto tühistada; sellisel juhul tuleb seadus välja kuulutada, isegi kui president ei ole sellele alla kirjutanud.

### **Õigusakti väljakuulutamine (avaldamine)**

Väljakuulutamise on õigusloome protsessi viimane etapp. Üleriigilisel kohaldatavad õigusaktid avaldatakse ametlikult Slovaki Vabariigi ametlikus väljaandes (*Zbierka zákonov*); avaldamine kuulub Slovakkia justiitsministeeriumi vastutusalasse.

### **Jõustumine**

Õigusaktid jõustuvad **avaldamisel**.

Kohalikud õigusnormid pannakse nende piiratud territoriaalset kohaldamist arvesse võttes ametlikule teadetetahvliile üles kindlaksmääratud ajaks, tavaliselt 15 päevaks.

### **Vahendid erinevate õigusallikate vahel valitsevate võimalike vastuolude kõrvaldamiseks**

Väiksema õigusjõuga aktid ei tohi olla vastuolus suurema õigusjõuga aktidega.

Õigusakti on võimalik muuta või kehtetuks tunnistada ainult sama või suurema õigusjõuga aktiga.

Sama õigusjõuga aktide vaheliste vastuolude lahendamisel lähtutakse praktikas põhimõttest, et varasemat õigusakti saab tunnistada kehtetuks või muuta hilisema õigusaktiga või et üldnormi saab tunnistada kehtetuks või muuta eriõigusnormiga.

Slovaki Vabariigi konstitutsioonikohus arutab järgmisi küsimusi ja teeb neis otsused:

- õigusaktide vastavus põhiseadusele;
- valitsuse määruste ning ministeeriumide ja muude kesksete riigiasutuste üldkohaldatavate õigusnormide vastavus põhiseadusele, põhiseaduslikele aktidele ja seadustele;
- omavalitsusüksuste organite üldkohaldatavate määruste vastavus põhiseadusele ja seadustele;

- keskvalitsuse kohalike organite üldkohaldatavate õigusnormide vastavus põhiseadusele ja muudele üldkohaldatavatele õigusnormidele;
- üldkohaldatavate õigusnormide vastavus välislepingutele, mis on välja kuulutatud õigusnormide väljakuulutamist käsitlevas seaduses sätestatud viisil.

Kui konstitutsioonikohus leiab, et õigusaktide vahel esineb vastuolu, kaotavad need õigusaktid – või nende osad või mõned sätted – kehtivuse. Kui sellise akti välja andnud organid ei suuda seda õigusnormi ühtlustada suuremat õigusjõudu omavate kohaldatavate õigusaktidega seaduses sätestatud aja jooksul pärast kohtuotsuse tegemist, muutub õigusnorm – või selle osa või mõni säte – õigustühiseks.

## Õigusvaldkonna andmebaasid

### Slovaki Vabariigi justiitsministeeriumi JASPI andmebaas

Justiitsministeeriumi [JASPI andmebaas](#) võimaldab juurdepääsu:

- seadustele ja muudele õigusaktidele;
- nende konsolideeritud redaktsioonidele pärast iga muutmist;
- välislepingutele ja muudele õiguse allikatele (mis on avaldatud Slovaki Vabariigi ametlikus väljaandes);
- kohtuotsustele ja kohtu arvamustele (mis on avaldatud Slovaki Vabariigi ülemkohtu otsuste kogumikus (*Zbierka súdnych rozhodnutí*));
- Slovaki Vabariigi konstitutsioonikohtu otsustele, arvamustele ja järeldustele;
- piirkonna- ja ringkonnakohtute valitud otsustele;
- teabele õiguseksperide, tõlkijate ja tõlkide kohta.

JASPI andmebaas sisaldab ka järgmist:

- Slovaki Vabariigi ametlikus väljaandes alates 1945. aastast avaldatud seadused ja muud õigusaktid;
- vastuvõetud seaduste, muude õigusaktide ja avalike teadaannete ajakohastatud tekstid;
- Slovaki Vabariigi ülemkohtu arvamuste ja otsuste tekstid alates 1961. aastast;
- Slovaki Vabariigi konstitutsioonikohtu dokumendid alates iseseisva Slovaki Vabariigi rajamisest (1. jaanuaril 1993);
- piirkonna- ja ringkonnakohtute valitud otsused;
- teave õiguseksperide, tõlkijate ja tõlkide kohta.

Andmebaas on avatud mitteäriline süsteem, mille eesmärk on anda kodanikele vaba juurdepääs riigi laiaulatuslikule õigusteabele. Projekti eesmärk on anda kiire ja selge juurdepääs õigusteabele.

Õigusaktide töövoos infosüsteemil on kaks funktsionaalset rakendust.

1. Esimene rakendus on „**Eelnõu projekti redaktor**“, mille põhifunktsioon on luua eelnõude projekte, muudatusettepanekuid ja ühendatud muudatusettepanekuid. Redaktori rakendus loob automaatselt kindla struktuuriga õigusdokumendid (XML-struktuur) kooskõlas Slovaki Vabariigi valitsuse poolt heakskiidetud eeskirjadega õigusaktide koostamise kohta. Muudatusettepanekute puhul saab kasutaja otse redigeerida kehtiva õigusakti (seadused, valitsuse määrused jne) konsolideeritud redaktsiooni ning rakendus loob automaatselt muudetud redaktsiooni. Kasutaja saab vaadata õigusakti konsolideeritud redaktsiooni, kus muudatused on esile tõstetud. Lõppväljund on XML-struktuuriga dokument. Seejärel avaldatakse eelnõu portaalis „Õigusaktide töövoog“ mitmes eri vormingus.
2. Portaali **jälgib** igat liiki õigusdokumentide **õigusloome protsessi**. Erilist tähelepanu pööratakse ministeeriumide vahelisele konsulteerimisele, mis hõlmab ka avalikke konsultatsioone (märkusi võivad esitada kõik). Portaali kasutajad saavad hõlpsalt otsida õigusdokumente mitme kriteeriumi alusel; samuti saavad nad tellida e-posti või RSS-kanali kaudu teate, kui nende valitud valdkonnas avaldatakse uus eelnõu või kui eelnõu menetlemine on jõudnud uude õigusloome etappi. Eesmärk on muuta õigusloome protsess kõigi jaoks läbipaistvamaks ja kättesaadavamaks.

Seonduvad lingid

[Slovaki Vabariigi justiitsministeeriumi õigusaktide portaal](#)

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 18/03/2019

## Liikmesriigi õigus - Soome

Sellel leheküljel esitatakse teavet Soome õigussüsteemi kohta.

### Õiguse allikad

Mõiste „õiguse allikad“ all mõeldakse allikaid, kust võib leida õigusnorme. Soomes on osa õiguse allikaid siseriiklikud ja osa rahvusvahelised. Osa allikaid on kirjalikud, osa kirjutamata. Järgnevalt on esitatud kõigi õiguse allikate kokkuvõte.

#### Õigusaktide liigid – kirjeldus

##### Siseriikliku õiguse allikad

Kõige olulisemad siseriikliku õiguse allikad on kirjutatud seadused. Mõistet „seadused“ tuleks selles kontekstis tõlgendada laialt, sest selle alla kuuluvad põhiseadus, tavalised seadused (tuntud ka parlamendi seaduste nime all), Vabariigi Presidendi, ministrite nõukogu või ministrite välja antud dekreedid ning alamalseisvate ametiasutuste õigusnormid. Alamalseisvate ametiasutuste õigusnorme või dekreete võib välja anda üksnes konstitutsioonilise või tavalise seaduse alusel, milles on üldjuhul täpsustatud riigorgan või ametiasutus, kes on volitatud selliseid õigusnorme välja anda.

Menetlusseadustiku 1. peatüki paragrahvis 11 on sätestatud, et kirjutatud seaduse puudumisel võib õiguse allikaks olla tava. Et tava oleks siduv, peab see olema õiguspärane. Tavad on väga vanad ning nende praegune tähendus ei ole väga konkreetne. Tänapäeval tähendab „tava“ eelkõige teatavaid väljakujunenud põhimõtteid, mis ilmnevad nt äritegevuses. Kuna kirjutatud seaduses esitatud normid on tänapäeval küllalt laiaulatuslikud, on tava õiguse allikana suhteliselt väheoluline. Teatavates valdkondades, nt lepinguõiguses, on taval suhteliselt oluline roll isegi praegu.

Õigusaktide ettevalmistamisel tehtav töö ning kohtulahendid on samuti õiguse allikad. Õigusaktide ettevalmistamisel tehtav töö annab teavet seadusandja kavatsuse kohta ning seepärast kasutatakse selliseid dokumente õigusaktide tõlgendamisel. Kõige olulisemad õiguse allikad kohtulahendite hulgas on kõrgeima kohtu, täpsemalt ülemkohtu ja kõrgema halduskohtu lahendid. Nimetatud kahe kohtu lahendeid nimetatakse pretsedentideks. Kuigi pretsedendid ei ole õiguslikult siduvad, on nad praktikas olulise tähtsusega. Ka muude kohtute lahendid võivad olla olulised õiguse allikad. Juhul kui madalama astme kohtu otsus on lõplik, võib väga suure praktilise tähtsusega olla madalama astme kohtu praktika.

Riigi õiguse allikad on ka õigusteadus, õiguse üldpõhimõtted ning faktilised argumendid. Õigusteaduse konkreetne ülesanne on uurida õigussüsteemi sisu – õigusnormide tõlgendamist ja liigitamist – ning seepärast on see oluline õiguse allikas. Õiguse üldpõhimõtted ja praktilised argumendid võivad samuti olla olulised õiguse allikad. Nagu allpool näidatud, asuvad kõnealused allikad õigusallikate hierarhias madalamal kui muud eespool nimetatud allikad.

##### Rahvusvahelise õiguse allikad ning Euroopa Liidu õigus

Välislepingud ja muud rahvusvahelised kohustused, mis Soome on endale võtnud, on Soomes siduvad õiguse allikad. Selliseid lepinguid kohaldavate rahvusvaheliste organite praktika on samuti oluline õiguse allikas. Selle õigusallikate kategooria näiteks võib tuua Euroopa Nõukogu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni, seega on Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika asjakohane konventsiooni tõlgendamisel.

Euroopa Liidu liikmena on Soome jaoks samuti siduvad Euroopa Liidu õigus, määrused ja direktiivid. Need on Euroopa Liidu õigusaktide hulgas kõige olulisemad. Määrused on otseselt kohaldatavad kõigi liikmesriikide suhtes ning liikmesriigid peavad rakendama direktiive. Eeltöö rakendusõigusaktide puhul võib seetõttu olla teatud määral oluline selles suhtes, kuidas liidu õigust tõlgendatakse, kuigi see on selgelt väiksema tähtsusega kui ettevalmistav töö riigi õigusaktide puhul.

Muud ELi regulatiivsed õigusaktid on Soomele siduvad samas ulatuses kui teistele liikmesriikidele. Euroopa Ühenduste Kohtu lahendid on ELi õiguse osana samuti oluline õiguse allikas.

##### Õigusnormide hierarhia



Soome õiguse allikad on tavakohaselt jagatud tugevalt siduvateks, nõrgalt siduvateks ja lubatavateks allikateks. Seadused ja tavad on tugevalt siduvad allikad. Seetõttu on neil hierarhias kõrgeim koht. Õiguskaitseasutustel on ametlik kohustus neid kohaldada, nende eiramine on ametialane kuritarvitamine. Siseriiklike õigusaktide hierarhia on järgmine:

1. põhiseadus
2. tavalised seadused (parlamendi seadused)
3. Vabariigi Presidendi, ministrite nõukogu ja ministeeriumide välja antud dekreedid
4. alamalseisvate ametiasutuste õigusnormid.

Nõrgalt siduvad õiguse allikad, täpsemalt need, mis asuvad hierarhias madalamal, hõlmavad õigusaktide ettevalmistavat tööd ning kohtulahendeid. Nende allikate eiramine ei too täitevasutuse jaoks kaasa karistust ametialase kuritarvitamise eest, kuid suureneb tõenäosus, et otsus kaevatakse edasi kõrgema astme kohtusse. Lubatavad õiguse allikad on õigusteadus, üldised õiguspõhimõtted ja faktilised argumendid. Lubatavad õiguse allikad ei ole siduvad, kuid neid võidakse kasutada argumendi ning seega otsuse aluse tugevdamiseks.

Välislepingutel on hierarhias sama koht kui õigusaktidel, mida kasutatakse välislepingute rakendamiseks Soomes. Seega kui välislepingut rakendatakse seadusega, on kõnealuse lepingu sätetel hierarhias sama koht, kui seaduse sätetel. Kui aga rahvusvahelist kohustust rakendatakse dekreediga, on selle sätetel hierarhias dekreeidi sätetega võrdväärne koht. Rakendussätted on seega analoogsed siseriiklike sama taseme sätetega.

## **Institutsiooniline raamistik**

### **Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid**

Vastavalt Soome põhiseadusele kuulub seadusandlik võim Soomes parlamendile. Parlament võtab vastu kõik tavalised seadused ning määrab kindlaks ka põhiseaduse muudatused. Parlamendi vastuvõetud seaduste või alusaktidega võidakse teisi organeid volitada välja andma õigusnorme teatud küsimustes. Sellise volituse alusel võivad dekreete välja anda Vabariigi President, valitsus ja ministeeriumid. Kui puudub täpsustav säte selle kohta, kes dekreeidi välja annab, teeb seda valitsus. Alamalseisvaid ametiasutusi võidakse samuti teatud tingimustel seadusega volitada kehtestada õigusnorme teatavates küsimustes. Seda juhul, kui seda tingivad asja laadist tulenevad erilised põhjused ning kui kõnealused normid ei ole nii olulised, et need peaks olema sätestatud seaduses või dekreedis. Ühtlasi peab olema selgelt kindlaks määratud sellise volituse ulatus. Üksnes eespool nimetatud organid on pädevad välja andma üldiselt siduvaid õigusnorme.

### **Otsuste tegemise protsess**

#### **Õigusnormide vastuvõtmine ja jõustumine**

Õigusakti vastuvõtmiseks tuleb see esitada valitsuse ettepanekuna või parlamendiliikme algatusena parlamendile menetlemiseks. Valitsuse ettepanekud valmistatakse ette ministeeriumides ning seejärel arutatakse neid valitsuse istungil. Pärast seda tehakse presidentiaalsel istungil otsus esitada valitsuse ettepanek parlamendile.

Parlamendis läbib valitsuse ettepanek kõigepealt esialgse arutelu, seejärel saadetakse see menetlemiseks asjaomasesse parlamendikomisjoni. Komisjon kuulab ära ekspertide arvamuse ja koostab valitsuse ettepaneku kohta aruande. Seejärel esitatakse eelnõu parlamendi täiskogule, kus seda arutatakse parlamendikomisjoni aruande alusel. Eelnõu vastuvõtmise otsus tehakse parlamendi täiskogu kahe lugemise järel. Parlament võib eelnõu vastu võtta muutmata, seda muuta või selle tagasi lükata. Eelnõu lõpliku saatuse üle otsustamise õigus on seega parlamendil. Tavaliste seaduste eelnõud võetakse parlamendis vastu lihthääletamusega, põhiseaduse muutmiseks on vajalik koosseisu hääletenus.

Kui parlament on eelnõu vastu võtnud, saadetakse see heakskiitmiseks Vabariigi Presidendile. Seadus jõustub eelnõus sätestatud jõustumise kuupäeval, kuid mitte enne, kui see on avaldatud Soome Riigi Seaduste Kogus.

Vabariigi Presidendi, valitsuse või ministeeriumi poolt välja antud dekreedid valmistatakse ette asjaomase küsimusega tegelevas ministeeriumis. Presidendi dekreetide puhul teeb Vabariigi President valitsuse ettepanekute alusel otsuse anda välja dekreet. Valituse dekreeidi väljaandmine otsustatakse valitsuse istungil ja ministeeriumi dekreetide väljaandmise otsustab asjaomane ministeerium. Kõik dekreedid avaldatakse Soome Riigi Seaduste Kogus. Dekreet jõustub dekreedis märgitud ajal, kuid mitte mingil juhul enne selle avaldamist Soome Riigi Seaduste Kogus.

Alamalseisvate ametiasutuste kehtestatud õigusnormid, mida praktikas nimetatakse tavaliselt otsusteks või määrusteks, valmistab ette asjaomane ametiasutus, kes otsustab ka nende vastuvõtmise. Alamalseisvate ametiasutuste vastu võetud määrused jõustuvad neis sätestatud kuupäeval ja need avaldatakse asjaomaste ametiasutuse eeskirjade kogumikus.

## Õigusaktide andmebaasid

### Finlex

🔗 [Finlex](#) on õigusaktide andmepank, milles on üle 30 andmebaasi. Õigusteave on Finlexis jagatud kuude andmebaasi. Muu hulgas kuulub sinna:

- Soome seaduste ja dekreetide tõlgete andmebaas, sealhulgas Soome parlamendi seadused (peamiselt inglise keeles);
- seaduste ja dekreetide konsolideeritud tekstid (soome ja rootsi keeles);
- võrdlusandmebaas, kus on esitatud iga seaduse ja dekreeidi muutmise loetelu;
- saamikeelsed seadused ja dekreedid.

Soome seaduste ja dekreetide tõlked (peamiselt inglise keeles) on ühes andmebaasis. Seaduste ja dekreetide originaaltekstid on eraldi andmebaasides. Kõige uuemaid seadusi võib leida elektroonilisest riigi seaduste kogust.

Finlexi kohtupraktika koosneb rohkem kui kümnest andmebaasist. Sinna kuuluvad ülemkohtu pretsedendid ning kõrgema halduskohtu, apellatsioonikohtute, halduskohtute ja erikohtute lahendid.

Muudes Finlexi andmebaasides avaldatakse välislepingud, teisese õiguse aktid ja valitsuse seaduseelnõud.

Andmebaaside kasutamine on **tasuta**.

### Muud andmebaasid

Lisaks Finlexile on Soomes samuti kättesaadavad õigusaktide, kohtupraktika, valitsuse seaduseelnõude ja õiguskirjanduse andmebaasid. 🔗 [Edilex](#) ja 🔗 [Suomen laki](#) pakuvad ulatuslikke õigusteabe teenuseid Internetis. Nii Edilex kui ka Suomen laki sisaldavad riigi õigusaktide, kohtupraktika ja muude materjalide andmebaase. Enamiku teenuste kasutamiseks tuleb need tellida. WSOYPro on kolmas tasuline õigusteabe teenus Soomes. Enamik materjale on kättesaadavad vaid tellijatele.

---

**Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.**

Viimati uuendatud: 24/05/2018

### Liikmesriigi õigus - Rootsi

Sellel lehel esitatakse teavet Rootsi õigussüsteemi kohta.

### Õiguse allikad

Rootsi õigusel on neli peamist allikat: õigusaktid, õigusakte ettevalmistavad materjalid, kohtupraktika ja õiguslane teabekirjandus.

**Õigusaktid** on peamine allikas. Õigusaktid avaldatakse ja kuulutatakse välja Rootsi õigusaktide kogus (*Svensk Författningssamling, SFS*). Õigusaktid jagunevad seadusteks, seadlusteks ja määrusteks. Seadused võtab vastu Rootsi parlament (*Riksdag*), seadlused võtab vastu valitsus ja määrused kohalikud omavalitsusasutused.

🔗 [Rootsi parlament](#) on ainus riigiorgan, mis on pädev võtma vastu uusi seadusi ja muutma olemasolevaid õigusakte. Vastuvõetud õigusakte saab tühistada või muuta üksnes parlamendi uue otsusega.

**Kohtupraktika** (kohtute otsused) mängivad seaduste kohaldamisel olulist rolli. Eriti oluline roll on kõrgeimate kohtute (ülemkohus ja kõrgem halduskohus) otsustel.

**Õigusaktide eelnõusid ettevalmistavaid materjale**, st õigusaktide koostamisega seoses loodavaid dokumente, kasutatakse samuti seaduste tõlgendamisel.

### Otsustamismenetlus

Ettepanekuid uuteks seadusteks või kehtivate seaduste muutmiseks teeb tavaliselt valitsus. Enne seda, kui valitsus esitab parlamendile uue õigusakti ettepaneku, peab ta üldjuhul uurima põhjalikult võimalikke alternatiive. Seda ülesannet täidab spetsiaalselt ametisse nimetatud uurimiskomisjon.

Enne kui parlament teeb otsuse kavandatud seaduse või muudatuse vastuvõtmise kohta, saadetakse ettepanek läbivaatamiseks asjaomasele parlamendikomisjonile. Parlamendis on 15 eraldi vastutusala parlamendikomisjoni, näiteks transpordikomisjon, hariduskomisjon jne.

Kui parlamendikomisjon on (komisjoni raporti vormis) esitanud parlamendile oma soovitused selle kohta, millise otsuse parlament peaks valitsuse ja liikmete ettepanekute suhtes tegema, arutavad kõik parlamendiliikmed kavandatud õigusakti ja arutelude tulemusena võetakse vastu lõplik otsus.

Valitsuse ülesanne on rakendada parlamendi otsused ja tagada nende jõustamine parlamendi kavandatud viisil. Kõnealuse ülesande täitmisel abistavad valitsust valitsusasutused, sh kõik ministeeriumid ja ligikaudu 300 riigiasutust.

Kõik seadused ja seadlused avaldatakse Rootsi õigusaktide kogus (*Svensk Författningssamling, SFS*), mis on kättesaadav trükitult ja Internetis.

## Õigusvaldkonna andmebaasid

Õigusteavet avaliku halduse kohta leiate portaalist [Lagrummet](#). Kõnealusest portaalist leiate lingid valitsuse, parlamendi, kõrgemate kohtute ja riigiasutuste õigusteabele.

Portaali kasutamine on **tasuta**.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 22/10/2015

## Liikmesriigi õigus - Inglismaa ja Wales



Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: [en](#) on juba tõlgitud.

---

Sellel lehel esitatakse teavet Ühendkuningriigi õigussüsteemi õiguse ja õigusaktide andmebaaside kohta, viidates eelkõige Inglismaa ja Walesi jurisdiktsioonile.

## Õiguse alused

Peamised õiguse allikad Ühendkuningriigi Inglismaa ja Walesi jurisdiktsioonis on alljärgnevad.

- Esmase õiguse aktid **Ühendkuningriigi parlamendi aktide ning Walesi rahvassamblee aktide ja Walesi rahvassamblee meetmete kujul**.
- **Euroopa Liidu õigus**
- Teisese õiguse aktid **seadusandlike dokumentide** kujul, mille on võtnud vastu monarh, Ühendkuningriigi valitsus, Walesi piirkondlik valitsus või muu ametiasutus. Mõned teisese õiguse aktid võidakse anda **halduskorraldustena**.
- **Tavaõigus**, mida kujundatakse kohtulahendite kaudu.

## Õigusaktide liigid – kirjeldus

**Esmase õiguse aktid** ehk parlamendi aktid annab Ühendkuningriigi Parlament Londonis ja neid võidakse kohaldada kõigis Ühendkuningriigi osades. Walesi rahvassamblee võib võtta vastu akte 20 piirkondliku eluga seotud valdkonnas, mis on loetletud **Walesi valitsust käsitleva 2006. aasta akti** 7. jaotises. Teisi esmase õiguse akte võib vastu võtta monarh eesõiguse alusel mitmel kujul, nagu kuninglikud korraldused, avalikud teadaanded, kuninglikud load, kuninglikud juhised, määrused ja patendikirjad.

**Teisese õiguse akte** koostatakse Tema Majesteedi riiginõukogu kaudu antud või ministri, ministeeriumi, Walesi valitsuse või muu ameti või isiku antud volituste alusel või statuudi alusel. Neid nimetatakse ka delegeeritud või teisese õiguse aktideks ning võimu delegeerimise statuuti nimetatakse õigusi andvaks või alusaktiks. Teisese õiguse aktid võivad kanda eri nimetusi, nagu kuninglikud korraldused, määrused või eeskirjad, millele üheskoos võib viidata kui seadusandlikele dokumentidele või seadusandlikele eeskirjadele.

1999. aasta juulis anti teatavad seadusandlikud volitused Ühendkuningriigi parlamendilt üle Cardiffis asuvalle Walesi rahvusassambleele. Assambleele anti õigus võtta vastu Walesi mõjutavaid seadusandlikke dokumente, kuid Walesi küsimusi käsitlevaid esmase õiguse akte võttis endiselt vastu Ühendkuningriigi parlament. Pärast **Walesi valitsust käsitleva 2006. aasta akti** vastuvõtmist anti assambleele õigus võtta vastu meetmeid (esmase õiguse akte) Walesi küsimustes, mille puhul on Ühendkuningriigi parlament heaks kiitnud selles aktis esitatud valdkondi hõlmavad seadusandliku pädevuse korraldused. Siiski tuleb sellised meetmed enne seadusena vastuvõtmist esitada monarhile riiginõukogu kaudu (*Sovereign in Council*) heakskiitmiseks. Assamblee vastutab valdkondade eest, mis hõlmavad majanduse arengut, haridust, keskkonda, tervishoidu, elamumajandust, turismi ja transporti; tal puudub vastutus tsiviil- ja kriminaalõiguse eest. Assamblee ja Walesi ministrite (Walesi valitsuse) vastuvõetavad Walesi õigusaktid koostatakse nii inglise kui ka kõmri keeles.

Volitused Ühendkuningriigi nimel **rahvusvaheliste lepingute** sõlmiseks on antud kuningliku eesõiguse alusel monarhile (*the Crown, the Sovereign*), keda nõustab Ühendkuningriigi valitsus. Ühendkuningriigi parlamendil ei ole praegu rahvusvaheliste lepingute jõustamisel ametlikku rolli, aga kui leping nõuab Ühendkuningriigi õigusaktide muutmist või riigi raha eraldamist, hääletab parlament selles küsimuses tavapärasel viisil. Kõikide ELi lepingute rakendamine Ühendkuningriigis eeldab rakendusakti ning seepärast vaatab parlament need läbi. Kui 2010. aasta põhiseaduse reformi ja valitsemistava seadus jõustub, võib lepingut ratifitseerida ainult juhul, kui a) minister on kõigepealt esitanud parlamendile lepingu koopia, b) leping on avaldatud ja c) 21 istungipäeva pikkune ajavahemik on möödunud, ilma et kumbki parlamendikoda oleks teinud otsust selle kohta, et lepingut ei tuleks ratifitseerida.

### Õigusnormide hierarhia

Kui eri õigusallikate vahel esineb vastuolusid, lahendatakse need peamiselt kohtutes. Seega võivad kohtud lahendada õigusaktide tõlgendamist käsitlevaid vaidlusi. Ent kuna Ühendkuningriigis ei ole nn kirjutatud põhiseadust, ei ole võimalik parlamendis vastu võetud õigusakti kohtus vaidlustada põhjendusega, et see on vastuolus põhiseadusega. **Parlamendi suveräänsuse põhiseadusliku doktriini** kohaselt on Ühendkuningriigi parlament kõrgeim seadusandja selles tähenduses, et ta võib vastu võtta ja kehtetuks tunnistada mis tahes akti ning et ükski teine institutsioon ei või parlamendis vastu võetud õigusakti kehtetuks tunnistada ega selle kehtivust kahtluse alla seada.

Parlamentaarne suveräänsuse doktriini piirab siiski Ühendkuningriigi kuulumine Euroopa Liitu. 1972. aasta Euroopa ühenduste aktist tulenevalt on Euroopa Liidu õigus Inglismaa ja Walesi (ning Šotimaa ja Põhja-Iirimaa) õiguse osa. Võimaluse korral tuleb riiklikke õigusakte tõlgendada nii, et need vastaksid liidu õigusele.

1998. aasta inimõiguste seadus, millega inkorporeeriti Euroopa inimõiguste konventsioon Ühendkuningriigi õigusesse, annab kohtutele volituse parlamendi akte vaidlustada. Võimaluse korral tuleb riiklikku õigust tõlgendada kooskõlas kõnealuses konventsioonis sätestatud normidega.

**Kohtuotsused** ja eelkõige apellatsioonikohtute otsused mängivad õiguse arengus olulist rolli. Lisaks määruste andmisele õigusaktide tõlgendamise kohta moodustavad nad ka tavaõiguse aluse, mis tuletatakse varasemates kohtuasjades tehtud kohtuotsustest (või kohtupraktikast).

Üldpõhimõtte kohaselt on kohtud seotud kõrgema astme kohtute varasemate otsustega.

Euroopa Liidu õigusega seotud küsimustes on kõrgeim võim **Euroopa Kohtul**. Ülemkoja apellatsioonikohtuniku õigustega liikmed on tegutsenud Ühendkuningriigi ülemkohtuna, kuid nad asendati uue ülemkohtuga, mis alustas tegevust 1. oktoobril 2009. Olemasolevatest ülemkoja apellatsioonikohtuniku õigustega liikmetest said ülemkohtu esimesed kohtunikud ning vanemliikmest sai kohtu president.

### Institutsiooniline raamistik

#### Õigusnormide vastuvõtmise ja otsuste tegemise protsessi eest vastutavad institutsioonid

Esmase õiguse akte võtab vastu Londonis asuv **Ühendkuningriigi parlament**. Enne kui **õigusakti ettepanek ehk eelnõu (Bill)** saab parlamendi aktiks, peavad selle heaks kiitma parlamendi mõlemad koad: alamkoda (*House of Commons*) ja ülemkoda (*House of Lords*). Mõlemas koadas läbitakse järgmised etapid:

- esimene lugemine (eelnõu ametlik tutvustamine ilma aruteluta);
- teine lugemine (üldine arutelu);
- komisjonietapp (üksikasjalik läbivaatamine, arutelu ja muudatusettepanekud. Alamkojas toimub see etapp reeglina avalikus eelnõukomisjonis);
- aruandetapp (võimalus teha täiendavaid muudatusettepanekuid);

- kolmas lugemine (viimane võimalus aruteluks; muudatusi saab teha ülemkoda).

Kui mõlemad kojad on eelnõu menetlenud, saadetakse see tagasi esimesse kotta (kus see algatati) teise koja muudatusettepanekute arutamiseks.

Mõlemad kojad peavad lõpptekstis kokku leppima. Enne kui saavutatakse kokkulepe eelnõu iga sõna kohta, võidakse eelnõud kahe koja vahel mitu korda edasi-tagasi saata. Kui kokkulepe on saavutatud, võib eelnõu esitada kuningliku nõusoleku saamiseks.

Esmase õiguse akte võtab vastu ka **Walesi rahvusassamblee**. Enne kui eelnõust saab assamblee akt, peab assamblee seda arutama ja selle vastu võtma, samuti peab eelnõu saama monarhi kuningliku nõusoleku. Assamblee akt on seadus, mida jõustatakse kõikjal Walesis, kus see kohaldamisele kuulub.

Assamblees läbib valitsuse eelnõu üldiselt neljast etapist koosneva menetluse:

1. etapp: komisjon(id) vaatab/vaatavad läbi eelnõu või kavandatava meetme üldpõhimõtted ning assamblee lepib nende üldpõhimõtete suhtes kokku.
2. etapp: komisjon vaatab eelnõu või kavandatava meetme ja kõik assamblee esitatud muudatusettepanekud üksikasjalikult läbi.
3. etapp: assamblee vaatab eelnõu või kavandatava meetme ja kõik assamblee pakutud muudatusettepanekud üksikasjalikult läbi. Eesistuja otsustab, milliseid muudatusettepanekuid assamblee arutama hakkab.
4. etapp: assamblee hääletab eelnõu või kavandatava meetme lõpliku teksti vastuvõtmise üle.

Kui eelnõu on läbinud Ühendkuningriigis või Walesi assamblees kõik parlamendietapid, edastatakse see monarhile **kuningliku nõusoleku** saamiseks, pärast mida saab eelnõust **õigusakt**. Walesi rahvusassamblee meetmed tuleb esitada monarhile riiginõukogu kaudu heakskiitmiseks.

Esmase õiguse akte on võimalik üldjuhul muuta või kehtetuks tunnistada vaid uute esmase õiguse aktidega. Erandjuhtudel saab siiski teatavaid muudatusi teha või akte kehtetuks tunnistada seadusandliku dokumendiga. Siia kuuluvad ELi kohustusi ülevõtvad dokumendid või halduskoormust vähendavad või kõrvaldavad reformiva loomuga dokumendid. Sellised dokumendid tuleb aga enne vastuvõtmist heaks kiita parlamendi mõlema koja positiivse otsusega.

Esmase õiguse aktid jõustuvad vastavalt aktis või meetmes sätestatud **jõustamissätetele**. Aktis või meetmes võidakse määrata konkreetne jõustumiskuupäev. See võib vahetult järgneda kuninglikule nõusolekule, saabuda konkreetsel kuupäeval (tavaliselt kaks kuud pärast kuningliku nõusoleku saamist) või ministri või ministeeriumi jõustamiskorralduses (seadusandlik dokument) määratud kuupäeval. Ühe akti eri sätete jõustumiseks võidakse määrata eri kuupäevad.

Teisese õiguse aktide jõustumiskuupäev määratakse tavaliselt aktis endas. Erandina võidakse jõustumiskuupäev määrata teate avaldamisega ametlikus teatajas (London Gazette).

## Õigusaktide andmebaasid

Rahvusarhiivi hallatav veebisait [Legislation.gov.uk](http://legislation.gov.uk) on Ühendkuningriigi õigusaktide andmebaas.

Legislation.gov.uk pakub võimalust tutvuda Ühendkuningriigi kõiki jurisdiktsioone hõlmavate õigusaktidega (Inglismaa, Šotimaa, Wales ja Põhja-lirimaa). Veebisaidil on olemas üldaktid alates 1988. aastast, suurem osa enne 1988. aastat vastuvõetud esmase õiguse aktidest nii originaalkujul kui ka redaktsioonidega, ning suur valik nendest alates 1948. aastast jõustunud teisese õiguse aktidest, mis veel kehtivad.

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 05/06/2017

### Liikmesriigi õigus - Põhja-lirimaa



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [en](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Sellel lehel esitatakse teavet Ühendkuningriigi, täpsemalt Põhja-lirimaa jurisdiktsiooni õiguse ja õigusaktide andmebaaside kohta.

## Õiguse allikad

Peamised õiguse allikad Ühendkuningriigi Põhja-Iirimaa jurisdiktsioonis on järgmised:

- **esmise õiguse aktid** Ühendkuningriigi parlamendi aktide ja Põhja-Iirimaa assamblee aktide kujul. Mõned Põhja-Iirimaaga seotud esmise õiguse aktid annab monarh riiginõukogu korraldustena (õigusaktid);
- **Euroopa Liidu õigus**;
- **teisese õiguse (ehk madalama astme) aktid** Põhja-Iirimaa õigusaktide ja eeskirjade kujul. Mõned teisese õiguse aktid võidakse anda halduskorraldustena;
- **tavaõigus**, mida kujundatakse kohtulahendite kaudu.

### Õigusaktide liigid – kirjeldus

Esmase õiguse aktid ehk **parlamendi aktid** annab Ühendkuningriigi parlament Londonis ja neid võidakse kohaldada kõigis või teatavates Ühendkuningriigi osades. Samuti on Ühendkuningriigi parlament heaks kiitnud seadusandliku võimu delegerimise piirkondlikele parlamentidele ja assambleedele, kes võivad võtta vastu esmise õiguse akte, mis hõlmavad piiratud valdkondi ja mida kohaldatakse nende enda jurisdiktsioonis. Teisi esmise õiguse akte võib vastu võtta monarh eesõiguse alusel mitmel kujul, näiteks riiginõukogu korralduste, avalike teadaannete, kuninglike lubade, kuninglike juhiste, määruste ja patendikirjadena.

Teisese õiguse aktid võetakse vastu riiginõukogu, ministri, ministeeriumi, Põhja-Iirimaa valitsuse või muu institutsiooni või isiku volituse või statuudi alusel. Neid nimetatakse ka **delegeeritud või teisese õiguse aktideks** ning võimu delegerimise statuuti nimetatakse õigusi andvaks või alusaktiks. Teisese õiguse aktid võivad kanda eri nimetusi, nagu riiginõukogu korraldused, määrused või eeskirjad, millele üheskoos võib viidata kui seadusandlikele dokumentidele või seadusandlikele eeskirjadele.

Põhja-Iirimaal hõlmavad õigusaktid akte või põhikirju, mis võivad olla Ühendkuningriigi Parlamendi, Põhja-Iirimaa Parlamendi (1921–1972) või Belfastis asuva Põhja-Iirimaa assamblee seadused. Eri aegadel Põhja-Iirimaa piirkondlike parlamentide tegevus peatati ning paljud õigusaktid sisaldasid riiginõukogu korraldustes, mis on tegelikult teisese õiguse aktid, kuid mida kasutatakse esmise õiguse aktidena. Põhja-Iirimaa õigusaktide hulka kuuluvad ka eeskirjad – teisese õiguse ehk madalama astme aktid –, mis on antud Ühendkuningriigi parlamendi akti, riiginõukogu korralduse või Põhja-Iirimaa assamblee akti alusel.

Õigus sõlmida Ühendkuningriigi nimel **rahvusvahelisi lepinguid** on antud monarhile, s.o kuningliku eesõiguse alusel kuningannale, keda nõustab Ühendkuningriigi valitsus. Ühendkuningriigi parlament rahvusvaheliste lepingute sõlmimisel ametlikult ei osale, ent kui leping nõuab Ühendkuningriigi õigusaktide muutmist või riiklike vahendite eraldamist, pannakse see tavamenetluse kohaselt parlamendis hääletusele. Kõikide ELi aluslepingute rakendamine Ühendkuningriigis eeldab rakendusakte ja seepärast vaatab parlament need läbi. 11. novembril 2010 jõustusid 2010. aasta põhiseaduse reformi ja valitsemistava seaduse artiklid 20–25, mille kohaselt võib lepingut ratifitseerida ainult juhul, kui a) minister on kõigepealt esitanud parlamendile lepingu koopia, b) leping on avaldatud ja c) 21 istungipäeva pikkune ajavahemik on möödunud, ilma et kumbki parlamendikoda oleks teinud otsust selle kohta, et lepingut ei tuleks ratifitseerida.

### Õigusnormide hierarhia

Kui eri õigusallikate vahel on vastuolud, lahendatakse need peamiselt kohtutes. Seega võivad kohtud lahendada õigusaktide tõlgendamist käsitlevaid vaidlusi. Ent kuna Ühendkuningriigis ei ole nn kirjutatud põhiseadust, ei ole võimalik parlamendis vastu võetud õigusakti kohtus vaidlustada põhjendusega, et see on põhiseadusega vastuolus. **Parlamendi suveräänsuse põhiseadusliku doktriini** kohaselt on Ühendkuningriigi parlament kõrgeim seadusandja selles tähenduses, et ta võib vastu võtta ja kehtetuks tunnistada mis tahes akti ning et ükski teine institutsioon ei või parlamendis vastu võetud õigusakti kehtetuks tunnistada ega selle kehtivust kahtluse alla seada.

Parlamentaarse suveräänsuse doktriini piirab siiski Ühendkuningriigi kuulumine Euroopa Liitu. 1972. aasta Euroopa ühenduste aktist tulenevalt on Euroopa Liidu õigus osa Põhja-Iirimaa õigusest. Võimaluse korral tuleb riiklike õigusakte tõlgendada nii, et need vastaksid ELi õigusele.

1998. aasta inimõiguste seadusega, millega inkorporeeriti Euroopa inimõiguste konventsioon Ühendkuningriigi õigusesse, anti kohtutele õigus parlamendi akte vaidlustada. Võimaluse korral tuleb riiklikku õigust tõlgendada kooskõlas kõnealuses konventsioonis sätestatud normidega.

**Kohtuotsused** ja eelkõige apellatsioonikohtute otsused mängivad õiguse arengus olulist rolli. Lisaks määruste andmisele õigusaktide tõlgendamise kohta moodustavad nad ka **tavaõiguse aluse**, mis tuletatakse varasemates kohtuasjades tehtud kohtuotsustest (või pretsedendiõigusest). Üldpõhimõtte kohaselt on kohtute jaoks siduvad kõrgema astme kohtute varasemad

otsused. Euroopa Liidu õigusega seotud küsimustes on kõrgeim võim Euroopa Kohtul. Ülemkoja apellatsioonikohtuniku õigustega liikmed on tegutsenud Ühendkuningriigi ülemkohtuna, ehkki nad asendati uue ülemkohtuga, mis alustas tegevust 1. oktoobril 2009. Olemasolevatest ülemkoja apellatsioonikohtuniku õigustega liikmetest said ülemkohtu esimesed kohtunikud ning vanemliikmest sai kohtu president.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise eest vastutavad institutsioonid ja otsuste tegemise protsess

Esmase õiguse akte võtab vastu **Ühendkuningriigi parlament** Londonis. Enne kui **õigusakti ettepanek ehk eelnõu (Bill)** saab parlamendi aktiks, peavad selle heaks kiitma parlamendi mõlemad koad: alamkoda (*House of Commons*) ja ülemkoda (*House of Lords*). Mõlemas koad läbitakse järgmised etapid:

- esimene lugemine (eel nõu ametlik tutvustamine ilma aruteluta);
- teine lugemine (üldine arutelu);
- komisjonietapp (üksikasjalik läbivaatamine, arutelu ja muudatusettepanekud. Alamkojas toimub see etapp reeglina avalikus eelnõukomisjonis);
- aruandetapp (võimalus teha täiendavaid muudatusettepanekuid);
- kolmas lugemine (viimane aruteluvõimalus; muudatusettepanekuid saab teha ülemkojas).

Kui mõlemad koad on eelnõu menetlenud, saadetakse see tagasi esimesse kotta (kus see algatati) teise koda muudatusettepanekute arutamiseks.

Lõpptekstis peavad kokku leppima mõlemad koad. Enne kui saavutatakse kokkulepe eelnõu iga sõna kohta, võidakse eelnõu kahe koda vahel mitu korda edasi-tagasi saata. Kui kokkulepe on saavutatud, võib eelnõu esitada kuningliku nõusoleku saamiseks.

**Põhja-lirimaa assamblees** toimub sarnane protsess (mis hõlmab eelnõu tutvustamist, arutelu, debatti ja hääletust), ehkki piirkondlikus assamblees on vaid üks koda. Eelnõu võivad algatada ministrid, komisjonid ja üksikliikmed ning esitada selle assamblee esimehe kaudu assambleele arutamiseks. Kui esimees on veendunud, et ettepanekud on assamblee pädevuse piires, tutvustatakse ja arutatakse eelnõu seejärel assamblee koad. Pärast seda saadetakse eelnõu läbivaatamiseks asjaomasesse komisjoni. Komisjon annab assambleele aru, võimaldades liikmetel eelnõu üksikasjalikult arutada ja teha muudatusettepanekuid. Seejärel arutatakse eelnõu assamblees edasi ja pannakse lõpphääletusele.

Kui eelnõu on läbinud Ühendkuningriigis või Põhja-lirimaa assamblees kõik parlamendietapid, edastatakse see monarhile kuningliku nõusoleku saamiseks, pärast mida saab eelnõust **õigusakt**.

**Esmase õiguse akte** on võimalik reeglina **muuta või kehtetuks tunnistada** vaid uute esmase õiguse aktidega. On aga erandeid, mille korral saab õigusakte muuta ja kehtetuks tunnistada teisese õiguse aktiga – juhul kui need hõlmavad ELi kohustuste rakendamist või õigusreformi, mis vähendab regulatiivset koormust või kõrvaldab selle. Sellised korraldused tuleb aga enne vastuvõtmist heaks kiita parlamendi mõlema koda positiivse otsusega.

Esmase õiguse aktid jõustuvad vastavalt aktis või meetmes sätestatud **jõustamissätetele**. Aktis või meetmes võidakse määrata konkreetne jõustumiskuupäev. See võib vahetult järgneda kuninglikule nõusolekule, saabuda konkreetse kuupäeval (tavaliselt kaks kuud pärast kuningliku nõusoleku saamist) või ministri või ministeeriumi jõustamiskorralduses (õigusakt) määratud kuupäeval. Ühe akti eri sätete jõustumiseks võidakse määrata ka eri kuupäevad.

Teisese õiguse akti jõustumiskuupäev määratakse tavaliselt aktis endas. Erandina võidakse jõustumiskuupäev määrata teate avaldamisega ametlikus teatajas (Londoni või Belfasti *Gazette*).

## Õigusaktide andmebaasid

Kättesaadaval on mitu õigusaktide andmebaasi.

- [Ühendkuningriigi õigusaktide veebisaidil](#) on esitatud Ühendkuningriigi parlamendi, Šotimaa parlamendi, Põhja-lirimaa assamblee ja Walesi rahvusassamblee **kõikide esmase õiguse aktide** terviktekst ning kõik teisese õiguse aktid, mida kohaldatakse Ühendkuningriigi kui terviku või selle teatavate osade suhtes. Selle teabega saab tutvuda tasuta.
- **Läbivaadatud esmase õiguse akte** alates 1235. aastast, mis hõlmavad kõiki Ühendkuningriigi osasid, võib samuti leida [Ühendkuningriigi õigusaktide veebisaidilt](#).



Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 28/08/2018

## Liikmesriigi õigus - Šotimaa



Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [en](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Sellel lehel esitatakse teavet Ühendkuningriigi õigusaktide ja õigusaktide andmebaaside kohta, pöörates erilist tähelepanu Šotimaa jurisdiktsioonile.

## Õiguse allikad

Peamised õiguse allikad Ühendkuningriigi Šotimaa jurisdiktsioonis on alljärgnevad.

- Esmase õiguse aktid **Ühendkuningriigi parlamendi aktide** ja **Šotimaa parlamendi aktide** kujul.
- **Euroopa Liidu õigus**.
- Teisese õiguse aktid (või alamad õigusaktid) **seadusandlike dokumentide** ja **Šotimaa seadusandlike dokumentide** kujul. Mõned teisese õiguse aktid võidakse anda **halduskorraldustena**.
- **Tavaõigus**, mida kujundatakse kohtulahendite kaudu.

## Õigusaktide liigid – kirjeldus

Esmase õiguse aktid ehk **parlamendi aktid** annab Ühendkuningriigi parlament Londonis ning neid võidakse kohaldada kõigis Ühendkuningriigi osades. Samuti on Ühendkuningriigi parlament heaks kiitnud **seadusandliku võimu delegeerimise** piirkondlikele parlamentidele ja assambleedele, mis võivad võtta vastu esmase õiguse akte, mis hõlmavad piiratud valdkondi ja mida kohaldatakse nende enda jurisdiktsioonis. Teisi esmase õiguse akte võib vastu võtta monarh eesõiguse alusel mitmel kujul, nagu kuninglikud korraldused, avalikud teadaanded, kuninglikud load, kuninglikud juhised, määrused ja patendikirjad.

Teisese õiguse akte annavad Tema Majesteedi poolt volitatuna või Tema Majesteedi õigusakti alusel nõukogu, ministrid, ministeeriumid, Šotimaa ministrid või muud institutsioonid või isikud. Neid nimetatakse ka **delegeeritud või teisese õiguse aktideks** ning võimu delegeerimise statuuti nimetatakse õigusi andvaks või alusaktiks. Teisese õiguse aktid võivad kanda eri nimetusi, nagu kuninglikud korraldused, määrused või eeskirjad, millele üheskoos võib viidata kui seadusandlikele dokumentidele või Šotimaa seadusandlikele dokumentidele.

**1998. aasta Šotimaa aktiga** loodi Edinburghis asuv Šotimaa parlament ning anti talle võim. Nimetatud õigusaktiga taastati (pärast vastavat rahvahääletust) eraldi Šotimaa parlament, mis kaotati 1707. aastal, kui Šotimaa ühines Inglismaa ja Walesiga. Šotimaa on aga jätkuvalt Ühendkuningriigi osa ning seetõttu on teatud valdkondades seadusandlik pädevus Ühendkuningriigi parlamendil. Šotimaa parlament võib esmase õiguse akte vastu võtta nendes valdkondades, mis on talle üle antud 1998. aasta Šotimaa aktiga (ja 2012. aasta Šotimaa aktiga). Need hõlmavad tervishoidu, haridust, kohaliku omavalitsust, sotsiaaltööd, elamumajandust, planeerimist, turismi ja majanduse arengut, mõnda transpordivaldkonna aspekti, õigust, vabadust ja turvalisust, sealhulgas suuremat osa era- ja kriminaalõigusest, politseid ja tuletõrjet, paljusid keskkonnavaldkonna aspekte, põllumajandust ja kalandust, sporti ja kauneid kunste ning rahvusvaheliste kohustuste täitmist Šotimaa parlamendile üle antud valdkondades. 2012. aasta Šotimaa aktiga laiendati pädevust ka näiteks maksustamise teatavatele aspektidele. Šotimaal võivad seadusandlikke dokumente vastu võtta ka Šotimaa ministrid, juhul kui Ühendkuningriigi parlamendi aktides või Šotimaa parlamendi aktides on vastav volitusnorm.

Õigus sõlmida Ühendkuningriigi nimel **rahvusvahelisi lepinguid** on antud monarhile, s.o kuningliku eesõiguse alusel kuningannale, keda nõustab Ühendkuningriigi valitsus. Ühendkuningriigi parlament rahvusvaheliste lepingute sõlmimisel ametlikult ei osale, ent kui leping nõuab Ühendkuningriigi õigusaktide muutmist või riiklike vahendite eraldamist, pannakse see tavamenetluse kohaselt parlamendis hääletusele. Kõikide ELi aluslepingute rakendamine Ühendkuningriigis eeldab rakendusakte ja seepärast vaatab parlament need läbi. Põhiseaduse ja haldusreformi 2010. aasta aktiga on sätestatud, et rahvusvahelist lepingut võib ratifitseerida



ainult järgmistel juhtudel: a) riigiminister on esitanud parlamendile lepingu ära kirja, b) leping on avaldatud ja c) möödunud on 21 istungipäeva parlamendile esitamisest, mille jooksul pole kumbki koda otsustanud lepingut ratifitseerimata jätta.

## Õigusnormide hierarhia

Kui eri õigusallikate vahel on vastuolud, lahendatakse need peamiselt kohtutes. Seega võivad kohtud lahendada õigusaktide tõlgendamist käsitlevaid vaidlusi. Ent kuna Ühendkuningriigis ei ole nn kirjutatud põhiseadust, ei ole võimalik parlamendis vastu võetud õigusakti kohtus vaidlustada põhjendusega, et see on vastuolus põhiseadusega. **Parlamendi suveräänsuse põhiseadusliku doktriini** kohaselt on Ühendkuningriigi parlament kõrgeim seadusandja selles tähenduses, et ta võib vastu võtta ja kehtetuks tunnistada mis tahes akti ning et ükski teine institutsioon ei või parlamendis vastu võetud õigusakti kehtetuks tunnistada ega selle kehtivust kahtluse alla seada.

Parlamentaarse suveräänsuse doktriini piirab siiski Ühendkuningriigi kuulumine Euroopa Liitu. 1972. aasta Euroopa ühenduste aktis tulenevalt on **Euroopa Liidu õigus** osa Inglismaa ja Wales'i (ning Šotimaa ja Põhja-Iirimaa) õigusest. Võimaluse korral tuleb riiklikke õigusakte tõlgendada nii, et need vastaksid ELi õigusele.

1998. aasta inimõiguste aktiga, millega inkorporeeriti Euroopa inimõiguste konventsioon Ühendkuningriigi õigusesse, anti kohtutele õigus parlamendi akte vaidlustada. Võimaluse korral tuleb riiklikku õigust tõlgendada kooskõlas kõnealuses konventsioonis sätestatud normidega.

Kohtuotsused ja eelkõige apellatsioonikohtute otsused mängivad õiguse arengus olulist rolli. Lisaks määruste andmisele õigusaktide tõlgendamise kohta moodustavad nad ka tavaõiguse aluse, mis tuletatakse varasemates kohtuasjades tehtud kohtuotsustest (või kohtupraktikast). Üldpõhimõtte kohaselt on kohtud seotud kõrgema astme kohtute varasemate otsustega. Euroopa Liidu õigusega seotud küsimustes on kõrgeim võim Euroopa Kohtul. **Kõrgem kriminaalkohus** on Šotimaa kõrgeim kriminaalkohus, samas kui **ülemkoja apellatsioonikohtuniku õigustega liikmed** tegutsevad Šotimaa tsiviilasjade kõrgeima kohtuna. Need asendati siiski uue ülemkohtuga, mis alustas tegevust 1. oktoobril 2009. Praegused ülemkoja apellatsioonikohtuniku õigustega liikmed said ülemkohtu esimesteks kohtunikeks ning vanemliige sai kohtu presidendiks.

## Institutsiooniline raamistik

### Õigusnormide vastuvõtmise ja otsuste tegemise protsessi eest vastutavad institutsioonid

Esmase õiguse akte võtab vastu Ühendkuningriigi parlament Londonis. Enne kui **õigusakti ettepanek** ehk eelnõu (*bill*) saab **parlamendi aktiks**, peavad selle heaks kiitma parlamendi mõlemad koad: alamkoda ja ülemkoda. Mõlemas koad läbitakse järgmised etapid:

- esimene lugemine (eelnõu ametlik tutvustamine ilma aruteluta);
- teine lugemine (üldine arutelu);
- komisjonietapp (üksikasjalik läbivaatamine, arutelu ja muudatusettepanekud. Alamkojas toimub see etapp üldiselt avalikus eelnõukomisjonis.);
- aruandetapp (võimalus esitada täiendavaid muudatusettepanekuid);
- kolmas lugemine (viimane aruteluvõimalus; muudatusettepanekuid saab teha ülemkojas).

Kui mõlemad koad on eelnõu menetlenud, saadetakse see tagasi esimesse kotta (kus see algatati) teise koda muudatusettepanekute arutamiseks.

Mõlemad koad peavad lõpptekstis kokku leppima. Enne kui saavutatakse kokkulepe eelnõu iga sõna kohta, võidakse eelnõud kahe koda vahel mitu korda edasi-tagasi saata. Kui kokkulepe on saavutatud, võib eelnõu esitada kuningliku nõusoleku saamiseks.

**Šotimaa parlamendis** toimub sarnane eelnõu tutvustamist, kaalumist, arutelusid ja hääletamist hõlmav protsess, kuigi parlamendis on **ainult üks koda**. On kolm etappi:

- **1. etapp:** asjakohane parlamendikomisjon / asjakohased parlamendikomisjonid uurivad eelnõud ning koostavad aruande eelnõu üldpõhimõtete kohta. Seejärel arutatakse aruannet parlamendi istungil ning väideldakse, kas eelnõu üldpõhimõtetega nõustuda. Kui parlament saavutab kokkuleppe, läheb eelnõu 2. etappi.
- **2. etapp:** eelnõu uurib põhjalikult komisjon või mõnikord ka kogu parlamendi komisjon. Selles etapis saab teha muudatusettepanekuid.
- **3. etapp:** eelnõu kaalutakse taas parlamendi istungil. Teha võib täiendavaid muudatusettepanekuid ning seejärel parlament arutleb ja otsustab selle üle, kas eelnõu lõplikul kujul vastu võtta.

Kui eelnõu on läbinud Ühendkuningriigi või Šotimaa parlamendis kõik parlamentaarsed menetlusetapid, edastatakse see monarhile **kuningliku nõusoleku** saamiseks, pärast mida saab sellest **õigusakt**. Šotimaal kehtib neljanädalane periood, mille jooksul võivad õigusametnikud (*Law Officers*) eelnõu vaidlustada, kui nad leiavad, et see ei kuulu Šotimaa parlamendi seadusandlikku pädevusse.

Esmase õiguse akte on võimalik reeglina **muuta või kehtetuks tunnistada** vaid uute esmase õiguse aktidega. On aga erandeid, mille puhul õigusakte saab muuta ja kehtetuks tunnistada seadusandliku dokumendiga – juhul kui need hõlmavad ELi kohustuste rakendamist või õigusreformi, mis vähendab regulatiivset koormust või kõrvaldab selle. Sellised korraldused tuleb aga enne vastuvõtmist heaks kiita parlamendi mõlema koja positiivse otsusega.

Esmase õiguse aktid jõustuvad vastavalt aktis või meetmes sätestatud **jõustamissätetele**. Aktis või meetmes võidakse määrata konkreetne jõustumiskuupäev. See võib vahetult järgneda kuninglikule nõusolekule, saabuda konkreetsel kuupäeval (tavaliselt vähemalt kaks kuud pärast kuningliku nõusoleku saamist) või ministri või ministeeriumi jõustamiskorralduses (seadusandlikus dokumendis) määratud kuupäeval. Ühe akti eri sätete jõustumiseks võidakse määrata eri kuupäevad.

Teisese õiguse aktide jõustumiskuupäev määratakse tavaliselt aktis endas. Erandina võidakse jõustumiskuupäev määrata teate avaldamisega ametlikus teatajas (*London Gazette* või *Edinburgh Gazette*).

## Õigusaktide andmebaasid

Olemas on mitu õigusaktide andmebaasi.

- [Avaliku sektori teabe ameti \(Office for Public Sector Information, OPSI\)](#) veebisaidil on esitatud Ühendkuningriigi parlamendi, Šotimaa parlamendi, Põhja-Iirimaa assamblee ja Walesi rahvusassamblee kõikide **esmase õiguse aktide** terviktekst ning kõik **teisese õiguse aktid**, mida kohaldatakse Ühendkuningriigi kui terviku või selle teatavate osade suhtes. Selle teabega saab tutvuda tasuta.
- **Läbivaadatud esmase õiguse akte** alates 1235. aastast, mis hõlmavad kõiki Ühendkuningriigi osasid, võib leida [Ühendkuningriigi seadusõiguse andmebaasi veebisaidil](#). Seda andmebaasi saab kasutada tasuta.

Kuigi kõik **Šotimaa õigusaktid** on kättesaadavad OPSI veebisaidil, on kõik Šotimaa esmase ja teisese õiguse aktid, mis on jõustatud ja vastu võetud alates võimu andmisest 1999. aastal, kättesaadavad ka [Tema Majesteedi Šotimaa trükikoja \(Office of the Queen's Printer for Scotland\)](#) veebisaidil. Selle teabega saab tutvuda tasuta.

[Legislation.gov.uk](#), mis hõlmab nii avaliku sektori teabe ametit kui ka seadusõiguse andmebaasi ning sellega asendati ka Tema Majesteedi Šotimaa trükikoja avaldatud õigusaktid, on kogu Ühendkuningriigi õigusaktide ametlik veebisait.

## Lingid

[Avaliku sektori teabe amet \(OPSI\)](#), [seadusõiguse andmebaas](#), [legislation.gov.uk](#), [Tema Majesteedi Šotimaa trükikoda](#)

---

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 30/04/2019